

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski za rok 2022

Maj 2023

Zawartość

1. Wstęp	3
2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2022.....	4
3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski	7
3.1. Położenie i warunki naturalne.....	7
3.2. Demografia	14
3.3. Budżet.....	18
3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne	26
3.5. Polityka społeczna	34
3.6. Oświata.....	63
3.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.	75
3.8. Sfera gospodarcza	84
3.9. Kultura	90
3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	96
3.11. Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa	99
4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2022. 102	
5. Podsumowanie	109

1. Wstęp

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski został opracowany na podstawie art. 28aa Ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.). Zgodnie z ust. 1 ww. artykułu raport jest przedkładany Radzie Gminy i rozpatrywany na sesji absolutoryjnej. W raporcie przedstawiono syntetyczny opis stanu Gminy Tomaszów Lubelski na koniec roku 2022. Dokładny opis wszystkich zadań realizowanych przez Gminę zaprezentowany jest w sprawozdaniach z działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych, które zostały już wykonane i przedstawione Radzie Gminy bądź są w trakcie wykonywania, zgodnie z przepisami szczególnymi określającymi sposób i termin ich wykonania.

2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2022

Głównym dokumentem określającym rozwój Gminy Tomaszów Lubelski jest „Strategia rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2015-2020” przyjęta Uchwałą nr XVI/134/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 11 marca 2016 r. Ze względu na fakt, iż okres obowiązywania Strategii kończył się wraz z końcem roku 2020 Rada Gminy w dniu 30 grudnia 2020 podjęła Uchwałę nr XXIV/208/2020 w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2021–2027. Do czasu opracowania nowej Strategii rozwoju Gmina realizuje kierunki rozwoju określone w dotychczasowej strategii.

Strategia rozwoju gminy określa w kilkuletnim okresie kierunki działań samorządu, instytucji i jednostek gospodarczych. Wybór tych kierunków jest wynikiem analizy warunków, potencjału i możliwości rozwoju. Odzwierciedla on również poziom aspiracji i stan instytucjonalnej infrastruktury oraz aktywność i stopień gotowości do współdziałania lokalnej społeczności. Strategia jest drogowskazem wytyczającym punkty orientacyjne na dość trudnej drodze rozwoju.

Dodatkowo, zgodnie z nowym pakietem przepisów dotyczących polityki rozwoju – ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw – który wszedł w życie 13 listopada 2020 r. strategii rozwoju będą opracowane na nowych zasadach, a w przypadku jej opracowania w jej treści obligatoryjnie zostanie wprowadzony przestrzenny rozwój gminy. W efekcie wymiar przestrzenny zintegrowanych strategii rozwoju powinien być realizowany poprzez:

- określenie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, czyli założeń i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- opis ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, czyli zasad wynikających z przyjętego modelu,
- ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów, czyli wskazanie w ramach strategii obszarów strategicznej interwencji.

Strategia rozwoju gminy jest dokumentem nadrzędnym, z którego wynika konieczność opracowania innych strategii, programów bądź planów. Należy jasno stwierdzić, że każda decyzja władarza, w tym wypadku Wójta, która przyczynia się do poprawy warunków życia mieszkańców, poprawy konkurencyjności czy też do tworzenia warunków ożywienia gospodarczego jest po części realizacją przyjętej wcześniej strategii. Dlatego też trudno przypisać każde podejmowane działanie do konkretnego zapisu zawartego w strategii, gdyż określa ona, poprzez wizję oraz misję gminy cele, do których dążymy.

W przypadku Gminy Tomaszów Lubelski wizja Gminy została określona w sposób następujący:

„Gmina Tomaszów Lubelski miejscem zapewniającym wysoki standard życia mieszkańcom, przyjaznym przedsiębiorcom oraz wykorzystującym swoje atuty i potencjał zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju”

Wizja została sformułowana w taki sposób, by podkreślić, że działania prorozwojowe będą miały na celu poprawienie jakości życia mieszkańców oraz wykreowanie większej aktywności gospodarczej obszaru, a także zainteresowanie podmiotów gospodarczych spoza gminy inwestowaniem i tworzeniem miejsc pracy na jej terenie. Wykorzystanie atutów i potencjału zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju warunkuje położenie równomiernego nacisku na obszary problemowe oraz takie wykorzystanie walorów gminy, by nie powodowało to degradacji jej środowiska naturalnego.

Aby zrealizować wizję Gminy określono jej misję, czyli całościowe, generalne ujęcie działań, jakie muszą zostać podjęte w gminie, by założona wizja rozwoju została osiągnięta. Misja wynika z ustalonej wizji, a na jej podstawie określone są cele strategiczne. Misją Gminy Tomaszów Lubelski jest:

„Prowadzenie aktywnej polityki prorozwojowej poprzez dążenie do pełnego zaspokojenia potrzeb bytowych mieszkańców, wzmacnianie pożądanych procesów gospodarczych i społecznych oraz najbardziej efektywne wykorzystanie przestrzeni z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju”.

Tak jak wcześniej wspomniano wszelkie działania Wójta Gminy w roku 2022 skierowane były na osiągnięcie założonych celów.

Oprócz Strategii rozwoju Gminy w roku 2022 w Gminie Tomaszów Lubelski realizowane były następujące strategie i programy wieloletnie oraz programy jednoroczne:

- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022,*
- *Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2023,*
- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2025,*
- *Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024,*
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej,*
- *Lokalny Program Rewitalizacji,*
- *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032,*
- *Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski,*
- *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2022,*
- *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2022,*
- *Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 r.*

Wyżej wymienione Strategie i programy realizowane były poprzez szereg działań. W dalszej części raportu przedstawiono działania podjęte przez Wójta za pośrednictwem jednostek organizacyjnych Gminy, które wpisują się w realizację tych dokumentów.

3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski

3.1. Położenie i warunki naturalne

3.1.1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Tomaszów Lubelski położona jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu tomaszowskiego. Jej powierzchnia wynosi 170,9 km². Pod względem zajmowanego obszaru gmina lokuje się na trzecim miejscu w powiecie tomaszowskim (po gminach: Lubycza Królewska – 212,1 km² oraz Susiec - 190,5 km²).

Tabela 1. Porównanie powierzchni gmin powiatu tomaszowskiego

Gmina	Powierzchnia	Udział w powierzchni
Bełżec	3 353	2,3%
Jarczów	10 664	7,2%
Krynice	7 356	4,9%
Lubycza Królewska	20 807	14,0%
Łaszczów	12 829	8,6%
Rachanie	9 430	6,3%
Susiec	19 075	12,8%
Tarnawatka	8 285	5,6%
Telatyn	11 180	7,5%
Tomaszów Lubelski	17 089	11,5%
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 329	0,9%
Tyszowce	12 831	8,6%
Ulhówek	14 663	9,8%
POWIAT	148 891	100,0%

Rys. 1. Lokalizacja gminy w powiecie tomaszowskim

Gmina graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

- od północy z gminą Tarnawatka;
- od północnego - wschodu z gminą Rachanie;
- od wschodu z gminą Jarczów;
- od południa z gminą Bełżec;
- od południowego - wschodu z gminą Narol (województwo podkarpackie, powiat lubaczowski);
- od zachodu z gminą Susiec;
- od północnego - zachodu z gminą Krasnobród (powiat zamojski).

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 26 miejscowości wiejskich. Natomiast w zakresie realizacji zadań administracji samorządowej gmina podzielona jest na 29 sołectw. Miejscowościami leżącymi w obrębie administracyjnym gminy są: Chorążanka, Dąbrowa Tomaszowska, Górno, Jeziernia, Justynówka, Klekacz, Łaszczówka, Łaszczówka-Kolonia, Majdan Górny (dwa sołectwa), Majdanek, Nowa Wieś, Pasieki, Podhorce, Przecinka, Przeorsk, Rabinówka, Rogózno (trzy sołectwa), Rogózno-Kolonia, Ruda Wołoska, Ruda Żelazna, Sabaudia, Szarowola, Typin, Ulów, Wieprzowe Jezioro i Zamiany.

W roku 2022 nie nastąpiły zmiany dotyczące podziału administracyjnego Gminy.

Rys. 2. Mapa gminy Tomaszów Lubelski

Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Tomaszów Lubelski ma swoje konsekwencje związane z tempem i kierunkami rozwoju. Otóż kilka miejscowości: Rogóźno, Łaszczówka, Dąbrowa Tomaszowska, Łaszczówka – Kolonia, Sabaudia, Rabinówka czy Ruda Wołoska bezpośrednio sąsiaduje z miastem. To powoduje, iż ich mieszkańcy związani są raczej z miastem niż miejscowościami, w których faktycznie zamieszkują. Tam znajdują zatrudnienie i korzystają z infrastruktury społecznej. Tereny te są gęsto zabudowane, tracą typowo wiejskie funkcje na rzecz podmiejskich, przestrzennie i funkcjonalnie łączą się z miastem Tomaszów Lubelski. Miejscowości oddalone od miasta posiadają w przeważającym stopniu charakter rolniczy oraz cechują się niższą gęstością zabudowy.

To bliskie sąsiedztwo miasta powiatowego stawia gminę w specyficznej sytuacji. Z jednej strony mieszkańcy gminy mają bardzo dobry dostęp do wielu usług specjalistycznych w zakresie np. ochrony zdrowia, edukacji oraz rynku pracy, co wpływa na podniesienie poziomu życia. Niemniej z drugiej strony komplikuje to sprawne zarządzanie gminą, a w szczególności w zakresie podejmowania decyzji inwestycyjnych dotyczących wszystkich mieszkańców. Mieszkańcy strefy związanej z oddziaływaniem ośrodka miejskiego, jakim jest Tomaszów Lubelski, mają inne potrzeby inwestycyjne niż mieszkańcy strefy typowo wiejskiej (oddalonej od miasta).

Ważną cechą położenia gminy jest jej bliskie sąsiedztwo z Ukrainą i usytuowanie na terenie powiatu przejścia granicznego w Hrebennem.

Przez obszar gminy i powiatu tomaszowskiego przebiega droga krajowa nr 17, stanowiąca jego główną arterię komunikacyjną i podstawowy szlak drogowy. Droga krajowa

nr 17 jest trasą o znaczeniu międzynarodowym, łączącą Warszawę z Lwowem. Zapewnia także bezpośrednie połączenie powiatu z Lublinem i Zamościem.

W roku 2021 została oddana jedna nitka obwodnicy miasta Tomaszów Lubelski w ciągu drogi ekspresowej nr 17 relacji Warszawa - Hrebennie. Obecnie Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad kontynuuje prace polegające na budowie drugiej nitki. Zakończenie prac planowane jest w połowie roku 2023.

Ponadto GDDKiA przygotowuje proces inwestycyjny polegający na przebudowie drogi krajowej nr 17 na drogę ekspresową nr 17 na odcinku od Piask do granicy państwa w Hrebennem.

3.1.2. Warunki naturalne

Gmina Tomaszów Lubelski ulokowana jest na obszarze Roztocza Środkowego (nazywanego również Roztoczem Tomaszowskim), Roztocza Południowego oraz Grzędy Sokalskiej. Teren ten ma charakter wyżynny. Charakterystyczne dla niego jest występowanie dwóch rodzajów wyniesień:

- Wyższe - Roztocze z najwyższym szczytem Roztocza Środkowego – Wapielnia (386 m n.p.m.);
- Niższe - Grzęda Sokalska z najwyższym szczytem Biała Góra (349 m n.p.m.)¹.

W zachodniej części omawianego obszaru (Roztocze) występują gleby biellicowe, z reguły piaszczyste i niezbyt urodzajne (teren miejscowości: Ulów, Szarowola, Rogóżno, Pasiaki, Rabinówka). Natomiast we wschodniej części gminy (Wyżyna Zachodniowołyńska) występuje gruba pokrywa lessowa, pokryta urodzajnymi glebami (czarnoziemami). W związku z tym właśnie tutaj też ulokowana jest większość miejscowości: Podhorce, Łaszczówka, Majdan Górny, Typin, Ruda Wołoska, Przeorsk, Justynówka².

Teren gminy Tomaszów Lubelski w całości należy do zlewni Wisły. Na terenie gminy początek biorą dwie rzeki: Sołokija (w pobliżu Tomaszowa Lubelskiego) i Huczwa (w okolicach Justynówki), która jest główną osią wodną powiatu tomaszowskiego. Obydwie pod względem czystości ogólnej sklasyfikowane zostały jako bezklasowe.

Powierzchnia obszarów leśnych na terenie gminy, wg danych na koniec 2019 r., wynosiła 4 820,20 ha, czyli 27,7% obszaru gminy. Lasy publiczne stanowiły 2 905,20 ha natomiast pozostała część to lasy prywatne. Należy podkreślić, że z roku na rok lesistość Gminy rośnie, kosztem terenów rolnych. Zjawisko to jest szczególnie widoczne na glebach o niskiej klasie

¹ J. Hałasa, Charakterystyka fizyczna - geograficzna okolic Tomaszowa Lub., [w:] Tomaszowska Teka Regionalna nr 1, Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne, Tomaszów Lubelski 1997, s. 4.

² G. Kubal, Tomaszów Lubelski i okolice, P.U.W. Roksana, Krosno 2001, s. 5

bonitacyjnej (zachodnie tereny Gminy) oraz na terenach o trudnych warunkach gospodarowania.

Spośród prawnych form ochrony przyrody na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajdują się:

- część Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego - park utworzony został w 1988 roku w celu zachowania unikalnych wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych Roztocza Środkowego; jego szczególnym elementem jest kompleks lasów mieszanych, z dużą domieszką jodły oraz z charakterystyczną florą i fauną;
- rezerwat „Piekiełko” - jest to rezerwat geologiczny o charakterze ścisłym, utworzony w 1962 roku na powierzchni 1,24 ha. Znajduje się tam 68 głazów narzutowych przyniesionych przez lodowiec;
- rezerwat „Zarośle” - jest to rezerwat leśny o powierzchni 64,02 ha, utworzony w 1998 roku. Ma na celu ochronę lasów jodłowo-bukowych, w tym 110-letniego starodrzewu jodły z pojedynczymi 130-letnimi okazami, z udziałem sosny, świerka, grabu i lipy. Teren ten objęty jest ochroną w ramach sieci Natura 2000;
- użytek ekologiczny „Biała Góra” - obszar o powierzchni 33,72 ha, usytuowany na południowym stoku Białej Góry, pomiędzy Justynówką, a Majdanem Górnym. Jest to zbiorowisko roślinności kserotermicznej z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi.
- pomniki przyrody - na terenie gminy znajduje się 7 pomników przyrody (wg rejestru RDOŚ w Lubinie), zarówno ożywionej, jak i nieożywionej;
- Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Sołokiji PLB060021 - obszar o powierzchni 13 667,76 ha;
- Obszar Natura 2000 Roztocze PLB060012 - obszar o powierzchni 103 503,33 ha.
- Obszar Natura 2000 Borowa Góra PLH060070 - obszar o powierzchni 3.3 ha.
- Obszar Natura 2000 Zarośle PLH060028 - obszar o powierzchni 391,83 ha

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski stwierdzono występowanie surowców naturalnych, których zasobność i przydatność eksploatacyjna została uznana za istotną z punktu widzenia ich wykorzystania gospodarczego. Należą do nich głównie kamienie budowlane i kruszywa naturalne. Na chwilę obecną udokumentowano złoża piasków w miejscowościach: Rabinówka, Łaszczówka-Kolonia i Szarowola. Właściciele terenów, na których występują ww. złoża piasków w roku 2022 posiadali koncesje na wydobycie ze złóż w Rabinówce i Szarowoli. Wydobycie piasku ze złoża w Łaszczówce – Kolonii zakończyło się i przystąpiono do rekultywacji terenu w kierunku budowy na jej terenie farmy fotowoltaicznej.

3.1.2. Zabytki

Na obszarze gminy zachował się szereg cennych zabytków, dokumentujących bogatą historię regionu. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Neobarokowy kościół parafialny z 1926 roku z częściowym wyposażeniem z XVIII wieku zlokalizowany w Podhorcach;
- Kaplica św. Jacka z 1810 roku oraz kapliczki św. Jana Nepomucena i NMP z około 1900 roku, a także drewniana oficyna dworska z ok. 1920 roku w Majdanie Górnym;
- Drewniane domy i zagrody w Jezierni, Pasiekach, Podhorcach, Rudzie Żelaznej;
- Obiekty przemysłowe w Jezierni (Kuźnia z 1930 roku), w Sabaudii (ceglownia z 1910 i 1935 roku), Typinie (młyn z około 1930 roku.)³.

Gmina Tomaszów Lubelski charakteryzuje się wysokim nasyceniem w stanowiska archeologiczne. Do najważniejszych należą:

- Grodzisko na wzniesieniu Biała Góra;
- Grodzisko w Typinie;
- Kopce ziemne (kurhany) w Klekaczu, Majdanie Górnym i Typinie;
- Cmentarzisko kurhanowe w Majdanie Górnym i Rudzie Żelaznej;
- Kurhany w „Starym lesie” w Majdanie Górnym.

Szczególną uwagę w grupie stanowisk archeologicznych zwraca stanowisko w miejscowości Ulów, gdzie od kilkunastu lat prowadzone są wykopaliska archeologiczne. Według aktualnego stanu badań jest to najdalej na południe wysunięte cmentarzisko gockie z pierwszej połowy IV w. Największą sensacją jest to, iż pochodzi ono ze schyłkowej fazy starożytności i wykorzystywane było najprawdopodobniej przez legendarnych Herulów⁴.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są zabytki archeologiczne w postaci kurhanów, w dużej części z nich odnaleziono fragmenty naczyń i narzędzi neolitycznych. Najczęściej są to obiekty płaskie na polach ornych. Ciekawe zabytki o własnych formach terenowych jak kurhany i pozostałości grodzisk znajdują się na polach ornych lub w lesie. Stan zachowania zabytków archeologicznych na terenie gminy można uznać za dobry. Największym zagrożeniem dla nich jest położenie większości z nich na polach ornych. Lokalizacja ta powoduje stałe naruszanie ich powierzchni. Należało zminimalizować, a najlepiej zaniechać głębokiej orki oraz nasadzeń roślin o długich, penetrujących korzeniach. Pierwszym krokiem do zwiększenia ochrony zabytków archeologicznych było uczulenie właścicieli terenów na obecność tam ważnych obiektów historycznych oraz współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Lublinie w celu podejmowania właściwych i efektywnych działań chroniących zabytki archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się też liczne figury, krzyże i kapliczki przydrożne. Część z nich została odnowiona staraniem władz gminy. Zagrożeniem dla obiektów są warunki atmosferyczne i erozja materiału, z którego powstały. Najbardziej narażone są obiekty

³ <http://www.powiat-tomaszowski.com.pl/index.php?gminy,24,1,0,pl,0.html>.

⁴ http://www.roztocze.com/index.php?option=com_content&task=view&id=197&Itemid=94.

drewniane, ale te są nieliczne. Na terenie gminy nie zachowało się kompletne założenie dworsko-parkowe, jedno z nich, w Rogóźnie, wpisane do rejestru zabytków wraz z budynkiem dworu, który obecnie nie istnieje, zaś plan założenia parkowego jest zupełnie nieczytelny. Gmina Tomaszów Lubelski opiekuje się dwoma nieczynnymi cmentarzami greckokatolickimi/prawosławnymi, prowadzona jest na nich systematyczna wycinka chwastów.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajduje się 16 obiektów zabytkowych objętych rejestrem zabytków (Załącznik 2. i 3. Do GPOnZ 2019-2022). W rejestrze zabytków ruchomych prowadzonym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków znajdują się 23 obiekty, z których 21 stanowi wyposażenie kościoła parafialnego w Podhorcach, zaś dwa znajdują się w kościele parafialnym w Łaszczówce. Obiektami tymi opiekują się ich właściciele. Zabytki pozyskane w wyniku działań archeologicznych znajdują się częściowo w zbiorach Muzeum Regionalnego im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim i pozostają pod jego opieką wynikającą z ustawy o muzeach z 21.11.1996 r. (tekst jednolity Dz. U.2018, poz. 720). Zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne) ujęte w Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP) łącznie stanowią liczbę 282, w tym także obiekty rejestrowe.

Placówką, która zajmuje się dokumentowaniem dziejów okolic Tomaszowa Lubelskiego jest Muzeum Regionalne im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim. W skład zgromadzonej tam kolekcji wchodzi eksponaty regionalne, zabytki sztuki sakralnej, m.in. ewangeliarze cerkiewne z XIX wieku, ikony, a także liczne pamiątki archeologiczne.

Opieka i ochrona nad zabytkami jako element społeczno-gospodarczego rozwoju gminy.

Zasady i tryb opieki nad zabytkami określony został w **Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2022** zatwierdzony Uchwałą nr XI/95/2019 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 października 2019 r.

Zakres opieki nad zabytkami obejmuje następujące działania:

Działanie 1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich zachowania.

Zadanie 1.1. Prowadzenie prac porządkowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub pomoc właścicielom zabytków.

Zadanie 1.4. Podjęcie działań dążących do zminimalizowania degradacji zabytków archeologicznych:

Działanie 2. Podniesienie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności.

Zadanie 2.2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy.

Działanie 3. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

Zadanie 3.1. Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki

Zadanie 3.2. Wprowadzenie ujednoczonego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby dziedzictwa kulturowego gminy.

3.2. Demografia

Ze względu na brak opracowanych danych za rok 2022 w Raporcie przedstawiono dane dotyczące demografii na koniec roku 2021.

Na koniec roku 2021 r., według danych GUS, gminę Tomaszów Lubelski zamieszkiwało 11 270 osób. Spośród osób zamieszkałych 50,6%, tj. 5 702 osób stanowiły kobiety, natomiast 49,4%, tj. 5 568 stanowili mężczyźni. Stosunek liczby kobiet do mężczyzn utrzymuje się na mniej więcej takim samym poziomie w okresie ostatnich lat.

W powiecie tomaszowskim, pod względem liczby mieszkańców, Gmina Tomaszów Lubelski znajduje się na 2 miejscu po Mieście Tomaszów Lubelski. W tabeli nr 2 przedstawiono liczbę mieszkańców wszystkich gmin powiatu tomaszowskiego. Niestety z oficjalnych danych wynika, że w ostatnich latach liczba mieszkańców powiatu systematycznie maleje o ponad 1000 mieszkańców rocznie z 85 105 na koniec 2016 r. do 82 762 na koniec 2019 r. i 80 884 na koniec 2021 r. Trend ten dotyczy również Gminy Tomaszów Lubelski na terenie której do roku 2018 następował wzrost liczby mieszkańców, natomiast w ostatnich dwóch latach daje się zauważyć niewielki jej spadek. Zjawisko to jest niestety powszechne dla całego kraju, a szczególnie dla obszarów wiejskich.

Tabela 2. Porównanie liczby mieszkańców gmin powiatu tomaszowskiego w latach 2017-2021.

Nazwa	Liczba ludności			
	stan na 31.12.2018 r.	stan na 31.12.2019 r.	stan na 31.12.2020 r.	stan na 31.12.2021
Tomaszów Lubelski (miasto)	19 198	19 035	18 783	18 396
Bełżec	3 337	3 315	3 300	3 277
Jarczów	3 438	3 371	3 333	3 314
Krynice	3 260	3 217	3 204	3 159
Lubycza Królewska	6 217	6 169	6 102	6 023
Łaszczów	6 063	5 973	5 915	5 862
Rachanie	5 155	5 068	5 000	4 952
Susiec	7 497	7 432	7 384	7 280
Tarnawatka	3 941	3 894	3 885	3 862
Telatyn	3 992	3 901	3 854	3 806
Tomaszów Lubelski (gmina)	11 393	11 358	11 292	11 270
Tyszowce	5 605	5 509	5 437	5 331
Ulhówek	4 619	4 520	4 455	4 352
Powiat ogółem	83 715	82 762	81 944	80 884

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina Tomaszów Lubelski cechuje się stosunkowo wysoką gęstością zaludnienia, wyższą od średniej dla powiatu tomaszowskiego. Pod względem gęstości zaludnienia zajmuje trzecie miejsce w powiecie, ustępując miastu Tomaszów Lubelski oraz gminie Bełżec.

Na koniec 2021 r. na 1 km² powierzchni gminy przypadało 67 osób i jest to wartość zdecydowanie wyższa od średniej wyliczonej dla powiatu tomaszowskiego, która wynosi 56 osób/km². Ponadto zauważyć należy, iż wartość tego wskaźnika lokuje gminę na drugim miejscu wśród wszystkich gmin wiejskich powiatu po gminie Bełżec: 99 osób/km² oraz na trzecim miejscu pośród wszystkich gmin (po mieście Tomaszów Lubelski oraz Gminie Bełżec).

Tabela 3. Porównanie gęstości zaludnienia gmin powiatu tomaszowskiego (dane GUS na koniec 2021 r.)

Gmina	Gęstość zaludnienia (ludność na km²)
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 413
Bełżec	99
Jarczów	31
Krynice	44
Lubycza Królewska	29
Łaszczów	46
Rachanie	53
Susiec	39
Tarnawatka	47
Telatyn	34
Tomaszów Lubelski (gmina)	67
Tyszowce	42
Ulhówek	30
Powiat tomaszowski	55

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku 2021 w Gminie Tomaszów Lubelski zanotowano 96 urodzeń przy 141 zgonach. Należy zauważyć, że po pozytywnym roku 2019 ponownie zanotowano wyższą liczbę zgonów od liczby urodzeń jednak mniejszą niż w roku 2020. Na taką sytuację na pewno miała wpływ epidemia koronawirusa SARS Cov-2 ciągle panująca w roku 2021, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie.

Tabela 4. Urodzenia i zgony w latach 2016-2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Urodzenia żywe	94	114	109	90	96
Zgony ogółem	125	120	103	155	141
Przyrost naturalny	-31	-6	6	-66	-45

Wnioski wynikające z analizy przyrostu naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski.

1. Pomimo optymistycznego roku 2019, gdzie po raz pierwszy od 4 lat zanotowano dodatni przyrost naturalny, w Gminie Tomaszów Lubelski przyrost naturalny jest ujemny. Ubytek ludności z terenu Gminy nie jest jednak gwałtowny jak to ma miejsce w innych rejonach wiejskich kraju.
2. Należy mieć nadzieję, że w najbliższych latach liczba ludności na terenie gminy będzie rosła w związku z dużą aktywnością inwestycyjną na terenie Gminy, szczególnie w zakresie budownictwa jednorodzinne.

Niezwykle istotnym problemem demograficznym w Polsce jest starzenie się społeczeństwa. Poniżej w zestawieniu tabelarycznym przedstawiono strukturę wiekową mieszkańców w Gminie Tomaszów Lubelski dla osób stale zamieszkujących wg danych GUS (w zestawieniu nie ujęto roku 2022 ze względu na brak danych w bazie GUS).

Tabela 5. Mieszkańcy Gminy w podziale na wiek w latach 2017-2020.

Wiek	Płeć	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	ogółem	osoba	11373	11393	11358	11316	11270
w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	osoba	2113	2115	2080	2031	2024
w wieku przedprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	1084	1075	1059	1028	1022
w wieku przedprodukcyjnym	kobiety	osoba	1029	1040	1021	1003	1002
w wieku produkcyjnym	ogółem	osoba	7244	7223	7182	7152	7130
w wieku produkcyjnym	mężczyźni	osoba	3895	3875	3880	3851	3844
w wieku produkcyjnym	kobiety	osoba	3349	3348	3302	3301	3286
w wieku poprodukcyjnym	ogółem	osoba	2016	2055	2096	2109	2116
w wieku poprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	628	665	671	686	702
w wieku poprodukcyjnym	kobiety	osoba	1388	1390	1425	1423	1414

Wnioski wynikające z analizy sytuacji demograficznej:

1. Przewaga liczby osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku poprodukcyjnym jest pozytywną cechą struktury demograficznej, minimalizuje ryzyko wystąpienia zjawiska starzenia się społeczności gminnej i powiązanych z nim trudności (ubytok pracowników na rynku pracy, zwiększone obciążenia socjalne, itp.). Do roku 2018 struktura demograficzna na terenie Gminy Tomaszów Lubelski w tym zakresie przedstawiała się korzystnie, natomiast w ostatnich trzech latach liczbą osób w wieku poprodukcyjnym była większa od liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Sytuacja ta jest spowodowana faktem, że również w Gminie Tomaszów Lubelski daje się zauważyć zjawisko tzw. „starzenia się społeczeństwa”.
2. Analizując liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych, można zauważyć, że kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, w grupie

osób w wieku produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym liczba osób obu płci jest porównywalna.

3. Przewaga mężczyzn w liczbie osób w wieku produkcyjnym jest typowa dla obszarów o typowo rolniczym charakterze – kobiety częściej kontynuują edukację na poziomie wyższym i częściej decydują się na życie w ośrodkach miejskich oraz pracę w zawodach pozarolniczych.
4. Największa różnica została odnotowana pomiędzy liczbą kobiet, a mężczyzn w wieku poprodukcyjnym i jest wynikiem występowania na terenie całej Polski ogólnoeuropejskiego trendu – w krajach europejskich, a także w pozostałych wysoko rozwiniętych krajach na całym świecie, średnia długość życia kobiet jest dłuższa od średniej długości życia mężczyzn.
5. Pomimo korzystnego kształtowania się podziału ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku, negatywnym zjawiskiem sfery demograficznej gminy jest obserwowany od kilku lat systematyczny spadek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Różnica w liczebności obu grup systematycznie się zmniejsza i za kilka lat przewaga liczebna osób w wieku przedprodukcyjnym nad osobami w wieku poprodukcyjnym może zostać zniwelowana.

3.3. Budżet

Budżet Gminy Tomaszów Lubelski w 2022 roku, który został przyjęty uchwałą Rady Gminy Tomaszów Lubelski nr XXXV/298/2021 z dnia 30.12.2021 roku, zakładał:

- uzyskanie dochodów w kwocie 53 789 069,00 zł;
- realizację wydatków na poziomie 60 943 776,00 zł;
- pozyskanie przychodów w kwocie 8 081 707,00 zł;
- realizację rozchodów na poziomie 927 000,00 zł.

Różnica między planem dochodów a planem wydatków wynosiła 7 154 707,00 zł i stanowiła planowany deficyt budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na 2022 rok. Planowana na 2022 rok wartość przychodów stanowiła źródło pokrycia powstałego deficytu a w pozostałej części została przeznaczona na rozchody.

W 2022 roku dokonano łącznie 29 zmian budżetu, z czego 10 uchwałami Rady Gminy Tomaszów Lubelski i 19 zarządzeniami Wójta Tomaszów Lubelski.

W wyniku wprowadzonych zmian w ciągu roku:

- plan dochodów wzrósł o 18 161 072,62 zł do kwoty 71 950 141,62 zł;
- plan wydatków wzrósł o 17 720 962,41 zł do kwoty 78 664 738,41 zł;
- plan przychodów zmalał o 440 110,21 zł do kwoty 7 641 596,79 zł;
- plan rozchodów nie uległ zmianie.

Na dzień 31 grudnia 2022 roku budżet Gminy Tomaszów Lubelski zamknął się planowanym deficytem budżetowym w kwocie 6 714 596,79 zł stanowiącym różnicę między planem dochodów a planem wydatków.

Budżet Gminy Tomaszów Lubelski za rok 2022 został zrealizowany w wielkościach zbliżonych do przyjętych założeń, zaś jego realizacja przedstawia się następująco:

Tabela 6. Dochody i wydatki Gminy Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)
Dochody	53 789 069,00	71 950 141,62	66 883 635,45	92,96%
Wydatki	60 943 776,00	78 664 738,41	68 630 671,33	87,24%
Wynik	-7 154 707,00	-6 714 596,79	-1 747 035,88	-

Deficyt został sfinansowany środkami pochodzącymi z wolnych środków jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikających z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych w kwocie 1 747 035,88 zł.

Na 31 grudnia 2022 r. zachowana została reguła wydatkowa określona w art. 242 ustawy o finansach publicznych określająca, że „na koniec roku wykonane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową i wolne środki” oraz zagwarantowana płynność finansowa. Nadwyżka dochodów nad wydatkami budżetowymi, po zamknięciu roku budżetowego stanowiła wartość + 6 373 817,06 zł. Nadwyżką finansowano zadania inwestycyjne. Zobowiązania z roku poprzedniego zostały zapłacone i terminowo realizowano płatności z tytułu kredytów (kwota: 927 000,00 zł) i odsetek od obligacji i kredytów (kwota: 436 800,57 zł). W 2022 roku nie zaciągano zobowiązań z tytułu kredytów i pożyczek prowadząc ostrożną politykę stopniowego zmniejszania długu gminnego. Zważyć należy, że w roku 2022 znacznie wzrosły koszty obsługi długu - dla porównania w roku 2021 była to kwota 116.084,19 zł. Na koniec 2022 r. zobowiązania wymagalne nie wystąpiły. Zadłużenie ogółem na 31 grudnia 2022 r. wynosi 6.946.000,00 zł, w tym: długoterminowe 6.946.000,00 zł z tytułu wyemitowanych obligacji komunalnych w 2013 r. w kwocie 5.100.000,00 zł, kredytów zaciągniętych na finansowanie inwestycji gminnych w kwocie 1.846.000,00 zł. W 2022 roku spłacono wszystkie raty kredytów przypadające do spłaty w tymże roku w kwocie 927.000,00 zł.

W 2022 roku wykonano dochody bieżące w wysokości 62 836 210,39 zł oraz dochody majątkowe w wysokości 4 047 425,06 zł. Ze środków zewnętrznych (unijnych i krajowych) na finansowanie wydatków budżetu pozyskano dodatkową kwotę 5 624 011,62 zł, w tym:

- środki krajowe w kwocie 2 814 731,50 zł:

- Rządowy Funduszu Rozwoju Dróg – 1 174 007,88 zł,
- Wojewoda Lubelski - Program Pod Białą-Czerwoną – 7 938,45 zł,
- Ministerstwo Sprawiedliwości – Fundusz Sprawiedliwości – 122 910,78 zł,
- rekompensata z tytułu utraconych dochodów w podatku od nieruchomości

przyznana na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o rekompensacie dochodów utraconych przez gminy w 2018 r. w związku ze zmianą zakresu opodatkowania elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2022 r., poz. 30) – 1 356 044,00 zł,

- Ministerstwo Edukacji i Nauki – Program Poznaj Polskę – 153 830,39 zł,

- środki Unii Europejskiej w kwocie 2 809 280,12 zł:

- Regionalny Program Operacyjny Wojewódzki Lubelskiego – 2 055 914,79 zł,
- Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014 – 2020 – 428 635,58 zł,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2021 – 234 729,75 zł.
- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 – 90 000,00

zł.

W 2022 r. Gmina Tomaszów Lubelski realizowała 9 projektów finansowanych środkami Unii Europejskiej, w tym: Cyfrowa Gmina, Erasmus + "AstroStem is Cool, Wsparcie dla rodzin PGR, Dostępny samorząd – granty, Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski - etap II, Odnawialne źródła energii w Gminie Tomaszów Lubelski – II Etap, Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski, Utworzenie placu zabaw przy zbiorniku wodnym jako nowego produktu turystycznego w Rogóźnie, Rewitalizacja Białej Góry w Justynówce i Majdanie Górnym

W 2022 roku wykonano wydatki bieżące w wysokości 56 462 393,33 zł oraz wydatki majątkowe (inwestycyjne) w wysokości 12 166 278,00 zł, na planowane 18 633 551,00 zł.

Na 31 grudnia 2022 r. zobowiązania ogółem stanowiły kwotę 3 346 119,65 zł, w tym inwestycyjne 775 440,03 zł, zobowiązania wymagalne nie wystąpiły. Stan należności pozostałych do zapłaty ogółem stanowił kwotę 2 152 047,21 zł, w tym wymagalne (zaległości) 2 014 834,65 zł. W stosunku do tych należności na bieżąco prowadzone są czynności zmierzające do zastosowania środków egzekucyjnych wobec zalegających w należnościach cywilnych i publicznoprawnych.

Dochody ogółem

Dochody budżetu Gminy w 2022 roku wyniosły 66 883 635,45 zł, a ich realizacja stanowiła 92,96% planu wynoszącego 71 950 141,62 zł. Realizację planu dochodów w 2022 roku przedstawiają tabele poniżej.

Tabela 7: Realizacja planu dochodów w 2022 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Dochody bieżące	44 756 160,00	64 790 699,44	62 836 210,39	96,98%	93,95%
Dochody majątkowe	9 032 909,00	7 159 442,18	4 047 425,06	56,53%	6,05%
RAZEM DOCHODY OGÓŁEM	53 789 069,00	71 950 141,62	66 883 635,45	92,96%	100,00%

Tabela 8: Realizacja planu dochodów w 2022 roku w Gminie Tomaszów Lubelski według działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
758	Różne rozliczenia	18 148 468,00	19 270 659,05	19 270 602,07	100,00%	28,81%
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	12 068 862,00	16 565 220,52	16 250 358,47	98,10%	24,30%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	10 957 955,63	9 439 465,59	86,14%	14,11%
855	Rodzina	9 426 100,00	9 430 137,33	9 271 878,24	98,32%	13,86%
852	Pomoc społeczna	1 774 698,00	3 218 401,08	3 171 846,06	98,55%	4,74%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 060 920,00	2 463 142,70	2 468 457,63	100,22%	3,69%
801	Oświata i wychowanie	1 982 500,00	2 640 854,73	1 519 282,87	57,53%	2,27%
926	Kultura fizyczna	1 798 000,00	1 819 087,03	1 414 612,45	77,76%	2,12%
600	Transport i łączność	1 458 800,00	1 174 800,00	1 174 007,88	99,93%	1,76%
010	Rolnictwo i łowiectwo	3 320 500,00	2 394 249,65	892 566,37	37,28%	1,33%
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	596 800,00	598 000,00	647 990,04	108,36%	0,97%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	260 879,00	451 522,00	454 522,00	100,66%	0,68%
750	Administracja publiczna	569 211,00	443 225,90	440 119,67	99,30%	0,66%
700	Gospodarka mieszkaniowa	320 200,00	185 200,00	183 112,79	98,87%	0,27%

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	800,00	130 855,00	130 442,28	99,68%	0,20%
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,00	180 000,00	128 462,72	71,37%	0,19%
020	Leśnictwo	0,00	22 000,00	21 077,33	95,81%	0,03%
710	Działalność usługowa	0,00	2 500,00	2 500,00	100,00%	< 0,01%
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 331,00	2 331,00	2 330,99	100,00%	< 0,01%
RAZEM DOCHODY OGÓŁEM		53 789 069,00	71 950 141,62	66 883 635,45	92,96%	100,00%

Wydatki ogółem

Wydatki budżetu Gminy w 2022 roku wyniosły 68 630 671,33 zł, a ich realizacja wyniosła 87,24% planu wynoszącego 78 664 738,41 zł. Realizację planu wydatków w 2022 roku przedstawiają tabele poniżej.

Tabela 9: Realizacja planu wydatków w 2022 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Wydatki bieżące	44 180 015,00	60 031 187,41	56 462 393,33	94,06%	82,27%
Wydatki majątkowe	16 763 761,00	18 633 551,00	12 168 278,00	65,30%	17,73%
RAZEM WYDATKI OGÓŁEM	60 943 776,00	78 664 738,41	68 630 671,33	87,24%	100,00%

Tabela 10: Realizacja planu wydatków ogółem w 2022 roku w Gminie Tomaszów Lubelski według działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
801	Oświata i wychowanie	20 461 895,00	22 116 726,49	19 158 645,94	86,63%	27,92%
855	Rodzina	9 918 882,00	9 905 919,33	9 607 633,51	96,99%	14,00%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	48 900,00	10 225 230,00	9 458 024,22	92,50%	13,78%
750	Administracja publiczna	5 562 206,00	5 953 942,90	5 765 550,34	96,84%	8,40%
600	Transport i łączność	4 317 402,66	5 655 302,66	4 862 941,00	85,99%	7,09%
852	Pomoc społeczna	3 700 318,00	5 068 221,08	4 619 696,04	91,15%	6,73%
926	Kultura fizyczna	4 202 582,00	4 897 432,00	4 158 588,32	84,91%	6,06%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3 805 706,45	4 667 200,39	4 043 142,13	86,63%	5,89%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2 234 452,89	2 679 890,89	2 570 468,26	95,92%	3,75%
010	Rolnictwo i łowiectwo	4 544 500,00	4 901 849,65	2 212 373,45	45,13%	3,22%
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	495 000,00	748 405,00	669 345,78	89,44%	0,98%
757	Obsługa długu publicznego	200 000,00	437 000,00	436 800,57	99,95%	0,64%
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	640 600,00	439 893,06	411 453,81	93,53%	0,60%
758	Różne rozliczenia	450 000,00	568 073,96	312 074,38	54,94%	0,45%
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,00	180 000,00	160 578,40	89,21%	0,23%

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
851	Ochrona zdrowia	122 000,00	122 000,00	97 252,92	79,72%	0,14%
700	Gospodarka mieszkaniowa	87 000,00	81 020,00	70 534,83	87,06%	0,10%
710	Działalność usługowa	150 000,00	13 500,00	12 459,89	92,30%	0,02%
751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 331,00	2 331,00	2 330,99	100,00%	< 0,01%
752	Obrona narodowa	0,00	800,00	776,55	97,07%	< 0,01%
	RAZEM WYDATKI OGÓŁEM	60 943 776,00	78 664 738,41	68 630 671,33	87,24%	100,00%

Tabela 1: Realizacja planu zadań inwestycyjnych w 2022 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
010	01043	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronne zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska	19 800,00	19 800,00	19 680,00
010	01043	Budowa wodociągu w Jezierni	20 000,00	43 100,00	0,00
010	01043	Budowa wodociągu w Łaszczówce	980 200,00	980 200,00	34 980,68
010	01043	Budowa wodociągu w Łaszczówce - Kolonii	1 500 000,00	1 500 000,00	0,00
010	01043	Budowa wodociągu w Majdanie Górnym II	100 000,00	100 000,00	73 149,30
010	01043	Budowa wodociągu w Rabinówce	100 000,00	70 000,00	53 500,00
010	01043	Budowa wodociągu w Rudzie Wołoskiej	20 000,00	20 000,00	0,00
010	01043	Budowa wodociągu w Sabaudii	31 000,00	31 000,00	25203,25
010	01043	Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola	0,00	31 000,00	25 000,00
010	01044	Budowa kanalizacji sanitarnej w Łaszczówce-Kolonii	1 700 000,00	1 450 000,00	1 349 231,07
010	01044	Budowa kanalizacji sanitarnej w Rogóźnie	43 500,00	43 500,00	32 775,00
600	60016	„Budowa i przebudowa dróg gminnych w m. Rogóžno Nr 127501L ul. Siwa Dolina od km 0+000 do km 0+267,20; nr 127500L ul. Ks. Skorupki od km 0+000 do km 0+629,00 wraz z ulicami dojazdowymi; odcinek A-B od km 0+000 do km 0+230,50; odcinek C-D od km 0 + 000 do km 0+202,20; odcinek E-F od km 0+000 do km 0+137,20; Gmina Tomaszów Lubelski, powiat tomaszowski, woj. Lubelskie.	2 349 000,00	3 500 000,00	3 416 098,74
600	60016	Budowa chodnika na Majdanku w stronę Białej Góry	40 000,00	40 000,00	22 449,10
600	60016	Budowa chodnika we wsi Rogóžno przy ulicy Wyzwolenia	45 000,00	52 000,00	51 144,63
600	60016	Budowa drogi gminnej od drogi powiatowej Nr 3545L w m. Rabinówka gmina Tomaszów Lubelski do drogi powiatowej Nr 2407R w m. Podlesina gmina Narol	100 000,00	100 000,00	0,00
600	60016	Budowa drogi gminnej od ulicy Wyzwolenia do ulicy Józefowskiej w Rogóźnie	200 000,00	200 000,00	0,00
600	60016	Budowa drogi gminnej ulica Sosnowe Zacisze w Łaszczówce- Kolonii	30 000,00	30 000,00	3 460,00
600	60016	Budowa drogi gminnej w Sabaudii nr 111584L	100 000,00	100 000,00	20 000,00
600	60016	Budowa drogi gminnej w Zamianach	10 000,00	10 000,00	0,00

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
600	60016	Budowa dróg i chodników na terenie gminy Tomaszów Lubelski	200 000,00	200 000,00	50 617,87
600	60016	Budowa ulicy Polnej w Łaszczówce	60 000,00	60 000,00	46 285,52
600	60016	Dokończenie drogi na ulicy Niwa i Krótka w Majdanie Górnym	200 000,00	235 000,00	231 288,74
600	60016	Ułożenie kostki brukowej na podbudowie betonowej na odcinku drogi w Łaszczówce-Kolonii	30 000,00	30 000,00	20 431,59
600	60016	Wykonanie parkingu przy drodze gminnej ul. Wyzwolenia w m. Rogóźno I	40 000,00	207 000,00	201 989,49
600	60016	Wykonanie przepustu drogowego w m. Ruda Żelazna	0,00	20 000,00	0,00
700	70005	Wykup gruntów	0,00	10 000,00	5 232,00
750	75095	Instalacja masztu i flagi przed Urzędem Gminy Tomaszów Lubelski	0,00	15 500,00	8 000,00
754	75412	Budowa garażu w Rabinówce	200 000,00	0,00	0,00
754	75412	Rozbudowa świetlicy wiejskiej o garaż z zapleczem dla jednostki OSP w Rabinówce	0,00	5 000,00	0,00
801	80101	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Majdanie Górnym	45 000,00	45 000,00	0,00
801	80101	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Sabaudii	1 750 000,00	1 977 768,00	49 000,00
801	80101	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łaszczówce.	0,00	126 000,00	122 918,78
801	80101	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski - etap II	500 000,00	507 200,00	500 000,00
852	85219	Zakup sprzętu komputerowego dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	50 000,00	0,00	0,00
900	90005	Budowa farmy fotowoltaicznej w Jezierni o mocy do 1 MW	15 000,00	15 000,00	0,00
900	90005	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	80 000,00	80 000,00	66 420,00
900	90005	Budowa instalacji fotowoltaicznych wraz z magazynami energii na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski	0,00	20 000,00	17 220,00
900	90005	Odnawialne źródła energii w Gminie Tomaszów Lubelski - II etap	0,00	10 000,00	0,00
900	90015	Budowa linii kablowej nn oświetlenia ulicznego w m. Majdan Górny ul. Polesie i ul. Klonowa od działki oznaczonej nr ewid. 6 ark. 4 obręb 0010 Majdan Górny do końca działki o nr ewid 1272/1 obręb 0008 Łaszczówka przy drodze powiatowej nr 3521 L	100 000,00	100 000,00	98 306,58
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego od nr 54 do numeru 31 w Dąbrowie Tomaszowskiej	30 000,00	30 000,00	19 100,00
900	90015	Budowa oświetlenia ulica Podbełżec i Lwowska	60 000,00	60 000,00	55 457,81
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego przy ul. Wyzwolenia oraz ul. Folwarcznej w m. Rogóźno od działki nr 719/2 do granicy gminy	20 000,00	20 000,00	0,00

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2022 r. (w zł)	Plan na 31.12.2022 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
900	90015	Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski	277 800,00	277 800,00	276 258,00
900	90015	Wykonanie oświetlenia na ulicy Świergotka, Zielonki, Bociania, Łabędzia, Kukułcza, Folwarczna	110 000,00	110 000,00	37 324,37
900	90015	Wykonanie oświetlenia ulicznego w Rogóżnie I ul. Wojska Polskiego w stronę Szarowoli	50 000,00	50 000,00	0,00
900	90015	Wykonanie oświetlenia ulicznego w Rogóżnie II	100 000,00	100 000,00	54 850,85
900	90095	Instalacja teletechniczna: elektryczna, informatyczna, komputerowa, alarmowa i monitoring budynku administracyjnego przy ulicy Szklarniowej w Rogóżnie	0,00	180 000,00	154 889,19
900	90095	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - III etap	20 000,00	20 000,00	0,00
900	90095	Utworzenie placu zabaw przy zbiorniku wodnym jako nowego produktu turystycznego w Rogóżnie	0,00	74 934,00	58 751,45
900	90095	Zakup ciągnika ze sprzętem	50 000,00	50 000,00	48 599,76
900	90095	Zakup samochodu dostawczego na potrzeby gospodarki komunalnej	80 000,00	82 000,00	81 180,00
921	92109	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - III etap	20 000,00	20 000,00	15 048,33
921	92109	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski - etap II	760 879,00	782 379,00	775 278,02
926	92601	Rewitalizacja Białej Góry w Justynówce i Majdanie Górnym	4 036 582,00	4 668 432,00	3 949 353,24
		Razem wydatki inwestycyjne	16 273 761,00	18 509 613,00	12 070 463,36

Zgodnie z uchwałą Rady Gminy Nr XXXIII/261/2014 z dnia 31 marca 2014 r. w budżecie Gminy Tomaszów Lubelski wyodrębniono fundusz sołecki.

Wydatki funduszu sołeckiego zostały przedstawione w tabeli nr 12.

Tabela 12. Wydatki w ramach funduszu sołeckiego w podziale na poszczególne sołectwa

I.p.	Miejscowość	Plan	Wykonanie
1	Chorążanka	14 795,29	14 795,29
2	Dąbrowa Tomaszowska	19 066,55	19 066,55
3	Górno	15 631,93	15 631,93
4	Jeziernia	44 033,60	44 033,60
5	Justynówka	19 022,52	19 022,52
6	Klekacz	10 480,00	10 397,99
7	Łaszczówka	44 033,60	44 033,60
8	Łaszczówka-Kolonia	20 431,59	20 431,59
9	Majdan Górny I	32 540,83	32 540,83
10	Majdan Górny II	31 704,19	15 000,00
11	Majdanek	19 462,85	19 462,85
12	Nowa Wieś	14 487,05	14 487,05
13	Pasieki	35 799,32	35 289,32

14	Podhorce	26 288,06	22 830,00
15	Przecinka	16 776,80	16 776,80
16	Przeorsk	27 961,34	27 961,34
17	Rabinówka	28 665,87	28 665,87
18	Rogóżno I	36 459,82	36 459,82
19	Rogóżno II	43 152,93	43 152,93
20	Rogóżno III	36 900,16	36 900,16
21	Rogóżno-Kolonia	25 143,19	24 763,19
22	Ruda Wołoska	31 792,26	31 792,26
23	Ruda Żelazna	11 889,07	5 800,00
24	Sabaudia	32 056,46	32 056,46
25	Szarowola	34 478,31	34 477,04
26	Typin	25 627,56	25 627,56
27	Ulów	21 532,43	21 532,43
28	Wieprzowe Jezioro	13 914,62	13 914,62
29	Zamiany	13 606,38	12 694,67
	RAZEM	747 734,58	719 598,27

Analizując wykonanie budżetu Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2022 należy stwierdzić, że prowadzi ona politykę prorozwojową, o czym świadczy ponowne przeznaczenie blisko 20% budżetu na zadania inwestycyjne skierowane na poprawę warunków życia mieszkańców. Biorąc pod uwagę fakt, iż Gmina kolejny już rok nie podnosiła stawek podatków i opłat lokalnych można z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że działania gminy oraz polityka budżetowa jest prospołeczna i podyktowana troską o obywateli.

3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne

3.4.1 Sieć drogowa

Głównymi szlakami komunikacyjnymi gminy Tomaszów Lubelski są trzy drogi o znaczeniu ponadlokalnym:

- Droga krajowa nr 17 Warszawa - przejście graniczne w Hrebennem, przebiegająca przez gminę w kierunku północ-południe;
- Droga wojewódzka nr 850 Tomaszów Lubelski - Józefówka - Alojzów,
- Droga wojewódzka nr 853 Nowy Majdan - Tomaszów Lubelski.

Zapewniają one dojazd do Tomaszowa Lubelskiego oraz do położonych w pobliżu miast powiatowych tj.: Zamościa, Biłgoraja i Hrubieszowa oraz do miast wojewódzkich tj.: Lublina i Rzeszowa.

Droga krajowa nr 17 jest drogą o dużym natężeniu ruchu drogowego, co jest uciążliwe dla mieszkańców miejscowości przy niej położonych. Ponadto, przez teren gminy Tomaszów Lubelski przebiega obwodnica Tomaszowa Lubelskiego, stanowiąca część przyszłej drogi ekspresowej S17, wyprowadzająca ruch samochodowy, w szczególności tranzytowy, poza obszar miasta. Oznacza to, iż więcej miejscowości gminnych będzie położonych bezpośrednio przy drodze krajowej nr 17. Ich mieszkańcy odczuwają negatywne skutki położenia przy trasie o charakterze międzynarodowym - zwiększone natężenie ruchu, duży hałas, mniejsze bezpieczeństwo, zwiększone zanieczyszczenie powietrza. Ponadto budowana obwodnica, a w dalszej perspektywie przebudowa drogi krajowej nr 17 jako drogi ekspresowej, może spowodować podział gminy na jej wschodnią i zachodnią część, co w jeszcze większym stopniu skomplikuje sprawne zarządzanie Gminą.

Istotne znaczenie dla układu komunikacyjnego gminy ma sieć dróg powiatowych, którą tworzy łącznie około 65 km dróg. Są to drogi zapewniające dostęp do miasta Tomaszów Lubelski i umożliwiające dojazd do sąsiednich gmin. Ich stan techniczny uznany jest za dobry. Ponad 90% z nich posiada nawierzchnię utwardzoną. W roku 2022 na terenie Gminy były prowadzona inwestycja na drodze powiatowej pn. Rozbudowa odcinka drogi powiatowej od miejscowości Tarnawatka-Tartak do miejscowości Podhorce (na terenie gminy Tomaszów Lubelski w miejscowości Justynówka, Przecinka, Podhorce). Do inwestycji Gmina wniosła wkład w wysokości 407 tys.

Sieć drogową gminy Tomaszów Lubelski uzupełniają drogi o charakterze gminnym, zapewniające dojazd do poszczególnych miejscowości. Pod względem dostępności sieć dróg gminnych należy uznać za rozwiniętą w sposób wystarczający. Poważnym problemem jest natomiast stan techniczny tych dróg, szczególnie dróg o nawierzchni innej niż asfaltowe.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące dróg gminnych:

- długość dróg gminnych 106,862 km
- długość dróg utwardzonych asfaltem – 48%

- długość dróg utwardzonych betonem – 4%
- długość dróg pozostałych (gruntowe, utwardzone kruszywem lub żużlem) – 48%
- długość ścieżek rowerowych – 4,880 km

W roku 2022 długość wybudowanych bądź przebudowanych dróg gminnych wyniosła – 1,814 km.

W zakresie polepszenia infrastruktury drogowej w roku 2022 poniesiono następujące wydatki:

Tabela 13. Wydatki na infrastrukturę drogową w roku 2022

Lp.	Nazwa	Kwota zł
1	„Budowa i przebudowa dróg gminnych w m. Rogóżno Nr 127501L ul. Siwa Dolina od km 0+000 do km 0+267,20; nr 127500L ul. Ks. Skorupki od km 0+000 do km 0+629,00 wraz z ulicami dojazdowymi; odcinek A-B od km 0+000 do km 0+230,50; odcinek C-D od km 0 + 000 do km 0+202,20; odcinek E-F od km 0+000 do km 0+137,20; Gmina Tomaszów Lubelski, powiat tomaszowski, woj. Lubelskie.	3 416 098,74
2	Budowa chodnika na Majdanku w stronę Białej Góry	22 449,10
3	Budowa chodnika we wsi Rogóżno przy ulicy Wyzwolenia	51 144,63
4	Budowa drogi gminnej ulica Sosnowe Zacisze w Łaszczówce- Kolonii	3 460,00
5	Budowa drogi gminnej w Sabaudii nr 111584L	20 000,00
6	Budowa dróg i chodników na terenie gminy Tomaszów Lubelski	50 617,87
7	Budowa ulicy Polnej w Łaszczówce	46 285,52
8	Dokończenie drogi na ulicy Niwa i Krótka w Majdanie Górnym	231 288,74
9	Ułożenie kostki brukowej na podbudowie betonowej na odcinku drogi w Łaszczówce-Kolonii	20 431,59
10	Wykonanie parkingu przy drodze gminnej ul. Wyzwolenia w m. Rogóżno I	201 989,49
11	Wykup gruntów	5 232,00

Ponadto w roku 2022 wydano na:

- remonty dróg gminnych – 182 892,41 3 zł, w tym m.in. przeprowadzono remonty dróg gminnych w miejscowościach gminy Tomaszów Lubelski: Łaszczówka-Kolonia,

- Podhorce, Ruda Wołoska, Majdan Górny, Rogóżno-Kolonia, Łaszczówka, Szarowola, Majdanek, Jeziernia, Wieprzowe Jezioro, Zamiany, Sabaudia,
- zakup usług pozostałych (np. praca sprzętu przy remoncie dróg, odśnieżanie dróg gminnych, transport żużla) – 505 858,21 zł;
 - zakup materiałów i wyposażenia w kwocie 92 320,70 zł.

3.4.2. Infrastruktura wodociągowa – kanalizacyjna

1. Ujęcia wody

Gmina posiada 5 ujęć wody zlokalizowanych w:

- Majdanie Górnym z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Majdan Górny i Chorążanka,
- Pasiekach z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Pasieki i Ulów,
- Szarowoli z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Szarowola i Zamiany,
- Podhorcach z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Podhorce, Typin, Nowa Wieś, Justynówka, Przecinka, Górno i Majdanek,
- Wieprzowym Jeziorze z 1 studnią głębinową, dostarczającą wodę do miejscowości Wieprzowe Jezioro,
- Sabaudia Cegielnia z jedną studnią głębinową, dostarczającą wodę do części miejscowości Sabaudia.

Stan techniczny poszczególnych ujęć jest zróżnicowany. Część obiektów wymaga pilnej modernizacji.

Ze względu na fakt, iż posiadane ujęcia wody nie mogą zapewnić zabezpieczenia dostaw wody dla całego obszaru Gminy dokonywany jest również zakup wody od Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tomaszowie Lubelskim. W taki sposób woda dostarczana jest do następujących miejscowości: Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Rogóżno, Rabinówka, Rogóżno-Kolonia, Łaszczówka-Kolonia, Łaszczówka.

2. Sieć wodociągowa

Woda pozyskana z własnych ujęć jak i zakupywana dostarczana jest do finalnych odbiorców za pomocą systemów złożonych z sieci przesyłowych i przepompowni wody.

- całkowita długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wynosi 102,01 km.
- ilość przyłączy budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 2753 szt.

Spośród 26 miejscowości na terenie Gminy, 7 nie posiada wybudowanej sieci wodociągowej tj.: Jeziernia, Łaszczówka-Kolonia (częściowo), Łaszczówka (częściowo), Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz.

W roku 2022 dokonano wydatków inwestycyjnych finansowanych środkami własnymi – 231 513,23 zł, w tym:

- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronne zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska 19 680,00
- Budowa wodociągu w Łaszczówce 34 980,68
- Budowa wodociągu w Majdanie Górnym II 73 149,30
- Budowa wodociągu w Rabinówce 53 500,00
- Budowa wodociągu w Sabaudii 25 203,25
- Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola 25 000,00

Gmina prowadzi monitoring jakości wody pitnej, który polega na stałej kontroli jakości pod względem fizyko-chemicznym i bakteriologicznym. Pozwala to zapewnić wymaganą skuteczność procesów uzdatniania oraz utrzymać na optymalnym poziomie jakość dostarczanej wody.

3. Sieć kanalizacyjna

Długość sieci kanalizacyjnej – 8,5 km.

Liczba przyłączy kanalizacyjnych – 176 szt.

Gmina Tomaszów Lubelski nie posiada własnej oczyszczalni ścieków. Ścieki z miejscowości położonych na terenie gminy, które wyposażone są w kanalizację sanitarną, odbiera oczyszczalnia zlokalizowana w Tomaszowie Lubelskim. Docelowo ma ona przyjmować ścieki również z miejscowości Rogózno, Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Łaszczówka i Rabinówka. W pozostałych miejscowościach w przeważającej części nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Obniża to znacznie standardy sanitarne obszaru oraz sprawia właścicielom posesji, na których znajdują się zbiorniki, wiele problemów związanych ze zbieraniem się ścieków oraz z ich wywożeniem (należy między innymi zapewnić dostęp wozom asenizacyjnym do zbiorników, utrzymywać szczelność zbiorników, itp.). Coraz bardziej popularne stają się natomiast oczyszczalnie przydomowe.

Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach zamieszkałych, zabudowanych powoduje duże zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz wód powierzchniowych i podziemnych. Zwiększa się ryzyko przedostania ścieków bytowych do otoczenia, co spowodować może zanieczyszczenia gleb i wód oraz stanowić duże zagrożenie epidemiologiczne. Niewłaściwa gospodarka ściekami może pogorszyć jakość środowiska naturalnego gminy, a także niekorzystnie wpłynąć na funkcjonowanie ekosystemów znajdujących się na przedmiotowym obszarze.

Pod względem stopnia skanalizowania, gmina Tomaszów Lubelski prezentuje się niekorzystnie na tle powiatu i regionu, także uwzględniając jedynie obszary wiejskie obu jednostek. Gmina cechuje się jedynie wyższym wskaźnikiem zwodociągowania od obszarów wiejskich powiatu tomaszowskiego, pozostałe wskaźniki są niższe od średniej powiatowej i regionalnej. Bardzo

niski jest poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Pomimo realizacji zadań w tym zakresie (budowa kanalizacji w Rogóźnie i Łaszczówce – Kolonii) istniejących zaniedbań nie da się nadrobić w krótkim czasie ze względu na konieczność ponoszenia znacznych kosztów związanych z budową kanalizacji.

W roku 2022 częściowo sfinansowano następujące zadania na kwotę 1 382 006,07zł:

- Budowa kanalizacji sanitarnej w Łaszczówce-Kolonii 1 349 231,07 zł,
- Budowa kanalizacji sanitarnej w Rogóźnie (projekt) 32 775,00 zł.

3.4.3. Sieć gazowa

Gmina Tomaszów Lubelski jest wyposażona w sieć gazową. Według danych GUS długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy na koniec 2021 r. roku wynosiła 84 737 km. Do sieci podłączonych było 1 190 budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, korzystało z niej 3 119 osób.

W ostatnich latach Gmina aktywnie uczestniczy w procesie budowania nowych sieci gazowych. Dzięki tym staraniom udało się nakłonić Polską Spółkę Gazownictwa do budowy sieci gazowych w miejscowościach Jeziernia i Sabaudia. W roku 2021 oddano sieć gazową w Rabinówce oraz Rudzie Wołoskiej i trwały prace nad budową sieci w Majdanku i Majdanie Górnym.

3.4.4. Energia elektryczna

Gmina Tomaszów Lubelski jest zelektryfikowana w całości, każde gospodarstwo domowe ma dostęp do elektryczności. Aktualnie operator sieci, czyli PGE Dystrybucja realizuje proces modernizacji sieci przesyłowych m. in. poprzez ich kablowanie.

Na terenie Gminy działają również przedsiębiorcy w zakresie produkcji energii z odnawialnych źródeł. Mowa tu o farmie wiatrowej „Kresy” w miejscowościach Przeorsk, Ruda Wołoska, Majdan Górny i Chorążanka oraz farmach fotowoltaicznych w Łaszczówce-Koloni, Jezierni i Pasiekach. Obecnie trwają prace przy budowie kolejnych farm fotowoltaicznych m.in. w Rabinówce, Łaszczówce i Przeorsku, a dla kolejnych są już wydane decyzje środowiskowe oraz lokalizacyjne.

W roku 2021 uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Tomaszów Południe – GPZ Lubaczów natomiast w roku 2022 uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Zamość –GPZ Tomaszów Północ. Opracowanie planów związane jest z planami przebudowy tych linii, co poprawi bezpieczeństwo energetyczne mieszkańców całego powiatu tomaszowskiego oraz pozwoli na przyłączenie do sieci nowych farm fotowoltaicznych.

3.4.5. Ciepłownictwo

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza. Dostawy ciepła do budynków oraz ciepłej wody użytkowej odbywają się głównie w oparciu o tradycyjne sposoby ogrzewania, w zdecydowanej większości jest to ogrzewanie węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). Część mieszkańców mieszkających w niedawno wybudowanych lub zmodernizowanych budynkach decyduje się na skorzystanie z innych źródeł ciepła: gazu lub peletu, jednak rozwiązania te wciąż wykorzystywane są w niewielkim stopniu.

Korzystanie z indywidualnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym, w których są często spalane również śmieci w tym plastiki czy guma znacząco wpływa na jakość powietrza w poszczególnych miejscowościach. Dlatego też Gmina w roku 2019 pozyskała środki na montaż ok. 500 instalacji kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła do ogrzewania ciepłej wody użytkowej. Działania te już w roku 2020 w znaczący sposób wpłyną na jakość powietrza, szczególnie latem, kiedy to mieszkańcy nie będą musieli już podgrzewać wody paliwem stałym. W roku 2020 zakończono realizację pierwszego etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu przeprowadzono termomodernizację budynków: rok 2018 - Szkoły Podstawowej w Podhorcach, Szkoły Podstawowej w Szarowoli i Świetlicy Środowiskowej w Majdanku, rok 2019 - Szkoły Podstawowej w Sabaudii i Szkoły Podstawowej w Majdanie Górnym rok 2020 – budynków administracyjnych: Urzędu Gminy, Zieleni i GOK w Podhorcach.

Natomiast w roku 2021 zakończono realizacją projektu pn. „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski – etap II” – wydatki w roku 2021 wyniosły 5 676 949,12 zł. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorążance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ulowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Inwestycje te spowodują znaczne oszczędności w wydatkach na ogrzewanie, a także pozytywnie wpłyną na stan środowiska naturalnego.

W roku 2022 pozyskano dotację w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 na montaż:

- 196 instalacji fotowoltaicznych,
- 101 instalacji kolektorów słonecznych do produkcji ciepłej wody użytkowej,
- 15 sztuk pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej

Rzeczowa realizacja projektu odbędzie się w roku 2023.

Również w roku 2022 Gmina pozyskała dotacje z Rządowego Funduszu Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych na budowę instalacji fotowoltaicznych o mocy 40 kW z magazynami energii przy świetlicach w Przeorsku i Rabinówce oraz przy szkole podstawowej w Rogóźnie.

Od roku 2020 Gmina prowadzi system dofinansowania wymiany wysokoemisyjnych kotłów tzw. „śmieciuchów” na nowoczesne kotły o niskiej emisji. W roku ubiegłym nie udzielono takich dotacji.

3.4.6. Zagospodarowanie przestrzenne:

Gmina Tomaszów Lubelski jest Gminą tzw. pierścieniową, czyli położoną wokół innej jednostki samorządu terytorialnego, w tym wypadku Miasta Tomaszów Lubelski. Takie położenie Gminy pociąga za sobą znaczne problemy, nie tylko z zarządzaniem gminą, ale również ze sferą zagospodarowania przestrzennego.

Ze względu na fakt, iż Gmina nie posiada uchwalonego całościowego planu zagospodarowania przestrzennego gospodarka przestrzenna prowadzona jest na podstawie Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tomaszów

+XXII/109/2001 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 22 stycznia 2001 r., z późniejszymi zmianami, uchwalonych wycinkowych miejscowych planów przestrzennych oraz decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Na koniec roku 2022 na terenie Gminy funkcjonowały 28 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na łączną powierzchnię 1175 ha, co stanowi ok. 7% całkowitej powierzchni Gminy. W roku 2022 nie uchwalona żadnego planu miejscowego.

W roku 2022 prowadzono równolegle procedury opracowania miejscowych planów dla:

- terenów odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Zamość –GPZ Tomaszów Północ,
- części miejscowości Rogózno (obejmującego tzw. Zieleń),
- terenu Cmentarza Komunalnego przy ul. Zamojskiej w obrębie Rogózno, gmina Tomaszów Lubelski wraz ze strefą ochronną.
- terenu usług sportu i rekreacji oraz usług innych nieuciążliwych w obrębie miejscowości Łaszczówka gmina Tomaszów Lubelski
- terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzonej i usług nieuciążliwych w obrębie Łaszczówka - Kolonia Gminy Tomaszów Lubelski.

Uchwalenie ww. planów planowane jest na rok 2023

Ponadto wydano 164 decyzji o warunkach zabudowy oraz 33 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Zagadnieniem związanym z zagospodarowaniem przestrzennym jest Lokalny Program Rewitalizacji wskazujący działania prowadzące do transformacji wytypowanych obszarów na terenie Gminy, które pod względem społecznym oraz gospodarczym wymagają interwencji.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2016-2023 (LPR) realizuje cele zawarte w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022. Jej głównym celem jest poprawa warunków życia i funkcjonowania mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Celem nadrzędnym wynikającym z przeprowadzonej diagnozy sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej jest nadanie obszarowi objętemu procesem rewitalizacji nowych funkcji, realizacja zintegrowanych działań poprawiających zagospodarowanie przestrzenne, stan środowiska przyrodniczego, a przede wszystkim realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ożywienie gospodarcze. Dzięki realizacji zaplanowanych zadań nastąpi wyprowadzenie obszaru zdegradowanego z kryzysu poprzez rewitalizację obszarów problemowych.

W ramach LPR określono szereg działań mających doprowadzić do osiągnięcia zaplanowanego celu. Jak w każdym programie bądź strategii osiągnięcie zakładanych celów uzależnione jest od posiadania odpowiednich środków finansowych.

W roku 2022 zakończono prace nad realizacją projektu pn. „Rewitalizacja Białej Góry w Justynówce i Majdanie Górnym” na którą uzyskano dotację w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Oddanie obiektu do użytku planowane jest w roku 2023.

W ramach projektu planowane jest przywrócenie funkcji terenu jaki miał jeszcze kilka lat temu, czyli reaktywacja stoku narciarskiego z wyciągiem oraz wybudowanie wielofunkcyjnego budynku pełniącego również funkcję świetlicy dla mieszkańców okolicznych miejscowości.

Zapisu art. 52 ustawy o rewitalizacji mówi, że gmina, która obecnie prowadzi działania rewitalizacyjne w oparciu o program rewitalizacji (inny niż Gminny Program Rewitalizacji), może je kontynuować do 31 grudnia 2023 r. Po tej dacie ustawa przewiduje obowiązek uchwalenia GPR w przypadku, gdy gmina zamierza nadal prowadzić rewitalizację lub dopiero zaczyna jej prowadzenie. W związku z tym Gmina w roku 2021 przystąpiła do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji, który planowany jest do uchwalenia w roku 2023.

3.5. Polityka społeczna

W Gminie Tomaszów Lubelski polityka społeczna realizowana jest głównie poprzez działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim (GOPS) oraz Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli ŚDS).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim realizuje zadania własne i zlecone gminie wynikające z innych ustaw, na podstawie upoważnień wydanych przez Wójta Gminy, jeżeli wynikają one z przepisów prawa, w tym:

- realizacji świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych,
- ustalanie prawa i wypłatę dodatków na podstawie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych,
- przyznawanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz prowadzenie postępowania wobec dłużników alimentacyjnych na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- realizowanie programów rządowych dotyczących rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych opracowywanych na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,
- tworzenie gminnego systemu, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- wspieranie rodzin wykazujących trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacja pieczy zastępczej w zakresie ustalonym ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach świadczeniobiorców innych niż ubezpieczeni, spełniających kryterium dochodowe do pomocy społecznej, potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, przewidzianych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- prowadzenie postępowania, na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 23 grudnia 2014 roku o Karcie Dużej Rodziny,
- prowadzenie działalności w sferze zadań publicznych określonych na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,
- udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobom, w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, założenia lub przystąpienia do spółdzielni socjalnej lub podjęcia działalności gospodarczej, poprzez organizowanie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym,
- organizowanie oparcia społecznego dla osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w kształtowaniu swoich stosunków z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia

- oraz w sprawach bytowych, w oparciu o zadania wynikające z ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego,
- tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, w szczególności dla gospodarstw o niskich dochodach, na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
 - kształtowanie odpowiedniej polityki społecznej gminy w stosunku do osób zagrożonych uzależnieniem od substancji aktywnych, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii,
 - prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji osób uzależnionych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, realizowanego na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
 - wypłatę dodatków energetycznych, przewidzianych w ustawie z dnia 26 lipca 2013 roku o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw
 - wypłatę świadczeń przewidzianych w Ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Rodzina 500 plus),
 - wypłatę świadczeń w ramach programu „Dobry start”,
 - wsparcie realizowane w ramach Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
 - realizacja wieloletniego rządowego programu "Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019-2023,
 - wypłata dodatków węglowych oraz z tytułu wykorzystania niektórych źródeł ciepła dla gospodarstw domowych,
 - wypłata pomocy dla obywateli Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Ponadto w strukturach GOPS funkcjonuje powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Zadaniem zespołu jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do zadań zespołu należy w szczególności:

- diagnozowanie problemu przemocy rodzinie,
- podejmowanie wszelkich działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- ocena i weryfikacja prowadzonych działań, w tym działań grup roboczych,
- omawianie bieżących problemów wymagających rozstrzygnięcia przez Zespół,

- prowadzenie pełnej dokumentacji z prac zespołu: protokoły posiedzeń, sprawozdania z realizacji działań, wnioski itp.

W skład zespołu wchodzi 21 przedstawicieli instytucji zajmujących się problematyką przemocy, tj. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Policji, Sądu, Służby Zdrowia, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Kościoła oraz placówek oświatowych z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Poza działalnością Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim, na terenie gminy funkcjonują także następujące placówki prowadzące działalność w sferze społecznej:

- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli;
- Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku;
- Klub Integracji Społecznej (w strukturach GOPS).

Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli jest ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i stanowi jednostkę organizacyjną pomocy społecznej pobytu dziennego. Dom jest ogniwem oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie. Prowadzone zajęcia terapeutyczne są dostosowane indywidualnie do stanu zdrowia i możliwości osób uczestniczących. Dzięki prowadzonej terapii zajęciowej podopieczni rozwijają swoje zainteresowania, doskonałą zdolności manualne, umiejętności planowania i przewidywania, podnoszą jakość życia oraz mają zapewnione oparcie społeczne. Pobyt w Środowiskowym Domu Samopomocy ma na celu zapewnienie okresowej oceny stanu psychicznego oraz rehabilitacji społecznej (tj. podtrzymanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu), zapewnia terapię zajęciową oraz podejmuje działania w celu przygotowania do podjęcia pracy oraz zapewnia pomoc w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia.

Działalność ŚDS finansowana jest z dotacji Wojewody Lubelskiego.

Na koniec roku 2022 dane dotyczące działalności ŚDS przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc w ŚDS – 32 miejsca statutowe uzgodnione z Wydziałem Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- liczba osób objęta wsparciem i rodzaj wsparcia - 36 osób – usługi terapeutyczne, psychologiczne, psychiatryczne, higieniczne, socjalne, bytowe, dowóz.

Rodzaje wsparcia oferowane przez ośrodek:

1. Trening funkcjonowania w życiu codziennym: trening dbałości o wygląd zewnętrzny, trening nauki higieny, trening kulinarny, trening umiejętności praktycznych, trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi.
2. Trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów: kształtowanie pozytywnych relacji uczestnika z osobami bliskimi, sąsiadami, z innymi osobami w czasie zakupów, w środkach komunikacji publicznej, w urzędach, w instytucjach kultury.

3. Trening spędzania czasu wolnego, rozwijanie zainteresowań literaturą, audycjami radiowymi, telewizyjnymi, internetem, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych.
4. Terapia ruchowa, w tym: zajęcia sportowe, turystyka i rekreacja.
5. Poradnictwo psychologiczne.
6. Poradnictwo psychiatryczne.
7. Poradnictwo socjalne.
8. Pomoc w załatwieniu spraw urzędowych i bytowych.

Na koniec roku 2022 w SDS zatrudnienie obejmowało 8,40 etatów.

Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku prowadzony jest przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim. W Zakładzie (ZAZ) młodzi ludzie ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności uzyskują status pracownika. Aby mogli wydajnie pracować muszą wykonywać specjalnie dobrane czynności, korzystać z bezpiecznych urządzeń i organizacji pracy oraz ze wsparcia. Oprócz pracy w ZAZ prowadzona jest rehabilitacja społeczna. Profil działania ZAZ to gastronomia i catering, sprzątanie obiektów na zewnątrz i wewnątrz oraz uprawa warzyw i owoców na potrzeby gastronomii zakładu.

Klub Integracji Społecznej (KIS) funkcjonuje w strukturach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Powołany został uchwałą Rady Gminy Nr XXV/116/2009. W dniu 29 sierpnia 2012 roku został wpisany do Rejestru Klubów Integracji Społecznej województwa lubelskiego. Figuruje również jako instytucja szkoleniowa, zarejestrowana w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Lublinie od 2011 roku, nr ewidencyjny 2.06/00064/2011.

Głównym zadaniem KIS jest reintegracja społeczna i zawodowa osób długotrwale bezrobotnych na terenie gminy Tomaszów Lubelski, korzystających z pomocy społecznej. Formuła Klubu ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne.

Osoby objęte działaniami Klubu kierowane są do KIS głównie przez pracowników socjalnych GOPS, czasami same zgłaszają się bezpośrednio do koordynatora KIS.

Warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach ustawy o pomocy społecznej. Zawiera on cele i szczegóły działania. Jest w nim określona przyczyna trudnej sytuacji oraz indywidualny plan działania dla każdego z uczestników. Okres uczestnictwa w KIS jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników i nie może być krótszy niż 6 miesięcy. Zakończenie uczestnictwa w KIS może zostać potwierdzone zaświadczeniem. Osoby, które ukończyły program KIS otrzymują status absolwenta KIS.

Klub ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne. KIS stara się budować w uczestnikach utracone poczucie wartości, by

mimo trudności, problemów domowych, zawodowych, ciągłych niepowodzeń mogli znaleźć pracę.

Celem działań KIS jest świadczenie takich usług, które wpisują się szeroko w pojęcie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Reintegracja społeczna jest rozumiana jako działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub pobytu.

Reintegracja zawodowa to działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

W roku 2022 działalność Klubu była znacznie ograniczona z uwagi na epidemię – Covid19 oraz sytuację związaną z przenosinami GOPS do innej siedziby.

Na początku roku podjęto działania:

1. Przygotowanie i złożenie do Powiatowego Urzędu Pracy rocznego planu potrzeb w zakresie wykonywania prac społecznie-użytecznych (określenie w szczególności rodzaju i miejsca wykonywania prac wraz z oznaczeniem podmiotów, w których będą organizowane prace, liczbę miejsc i godzin wykonywania prac, liczbę bezrobotnych bez prawa do zasiłku korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz liczbę osób uczestniczących w kontrakcie socjalnym) a następnie złożenie wniosku o organizację prac społecznie-użytecznych.
2. Wdrażanie Regionalnego Planu Działania na rzecz zatrudnienia poprzez m.in.:
 - 1) promocję sposobów i systemów wsparcia młodych na rynku pracy, w tym kształcenia zawodowego jako atrakcyjnej formy kształcenia umożliwiającej zdobycie kwalifikacji pożądanej na rynku pracy i zamieszczanie na stronie internetowej Ośrodka informacji o dostępnych formach podnoszenia i uzupełnienia kwalifikacji zawodowych;
 - 2) pracę socjalną pod kątem wzmocnienia potencjału młodzieży w zdobywaniu i uzupełnianiu kwalifikacji zawodowych, kompetencji i doświadczenia zawodowego poprzez motywowanie do aktywności zawodowej, kształcenia i promocji etosu pracy wśród młodych osób w rodzinach pozostających w zainteresowaniu GOPS;
 - 3) współpraca z PUP pod kątem aktywizacji zawodowej i skorzystania z instrumentów rynku pracy osób bezrobotnych, w tym kierowanie pism do PUP w sprawie aktywizacji osób bezrobotnych korzystających ze wsparcia GOPS;
 - 4) promocja przedsiębiorczości, samozatrudnienia, w tym spółdzielczości socjalnej oraz praktycznej nauki zawodu dla osób do 30 roku życia, biernych zawodowo, na stronie internetowej ośrodka;

Prace społeczno użyteczne zostały zorganizowane na mocy Porozumienia zawartego w dniu 08.02.2022 roku pomiędzy Starostą w Tomaszowie Lubelskim a Wójtem Gminy Tomaszów Lubelski dla 9 osób na okres od 01.03.2022 do 30.11.2022 roku.

Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie prac społecznie użytecznych był Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Prace świadczyły osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, z którymi zostały zawarte kontrakty socjalne. Osoby realizujące PSU świadczyły prace usługowe w jednostkach samorządowych na terenie gminy.

Rodzaj wykonywanych prac:

- a. praca pracowników gospodarczych w budynkach użyteczności publicznej (szkoły i GOPS w Tomaszowie Lubelskim),
- b. praca asystenta osoby niepełnosprawnej Środowiskowym Domu Samopomocy w Szarowoli
- c. praca opiekuna dzieci w Świetlicy Środowiskowej w Majdanku

W roku 2022 było 19 uczestników KIS (16 kobiet i 3 mężczyzn), w tym:

- 11 osób świadczyło prace społecznie użyteczne
- długotrwale bezrobotnych – 11,
- bierne zawodowo – 3,
- niepełnosprawnych - 2,
- uzależnionych od alkoholu - 0,
- osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, zagrożone wykluczeniem społecznym - 3
- osoby, które podjęły zatrudnienie – 1
- zawarto 18 kontraktów socjalnych

Realizację Programu KIS rozpoczęto pod koniec września. Odbyły się zajęcia integracyjne i edukacyjne w ramach reintegracji społecznej oraz warsztaty komputerowe.

Zajęcia edukacyjne z zakresu komunikacji społecznej, asertywności, wzmacniania poziomu samooceny, radzenia sobie ze stresem i przewyciężania problemów życiowych, umiejętności wyznaczania celów i sposobów ich realizacji oraz analizy rynku pracy.

Warsztaty komputerowe pn. E- Obywatel których celem było przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu poprzez zwiększenie stopnia umiejętności korzystania z Internetu, w tym e- usług.

Źródła finansowania KIS:

- środki z budżetu gminy – 97540,13 zł

Zatrudniona Kadra:

1 osoba – koordynator - starszy specjalista pracy socjalnej, zatrudniony na umowę o pracę 1/1.

W roku 2022 plan budżetu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wynosił ogółem 23 884 455,97 złotych ,w tym wydatkowano kwotę 22 642 702,01 złotych, z tego na realizację zadań zleconych gminie przypada kwota 10 649 396,47 złotych, w tym wydatkowano kwotę 10 490 044,28 złotych, a na realizację zadań własnych gminy przypada kwota 13 235 059,50 złotych, w tym wydatkowano kwotę 12 152 657,73 złotych.

W ramach realizacji zadań własnych i zleconych gminie w 2022 realizowano następujące zadania:

Tabela 14. Wydatki na realizację zadań własnych i zleconych gminie w 2022 roku

Wyszczególnienie	Kwota (zł)	Cel
Domy Pomocy Społecznej	176 146,33 – środki własne	Pobyt w DPS 6 osób z terenu Gminy
Rodziny zastępcze	231 685,63 – środki własne	Pokrycie kosztów umieszczenia 19 dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej w tym 16 dzieci w rodzinach zastępczych i 3 dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej
Wspieranie rodziny	68 843,23w tym 3 000,00– dofinansowanie z budżetu Wojewody	Pokrycie kosztów wynagrodzenia asystentów rodziny oraz na pozostałe wydatki bieżące związane ze wspieraniem rodzin
Pozostała działalność – z zakresu wspierania rodziny	67 151,89 – środki własne Gminy	Finansowanie działalności Świetlicy w Majdanku
Świadczenia wychowawcze z programu 500+	4 750 790,86 – środki z budżetu państwa	Świadczenia z programu 500+ wypłacane były dla 1761 dzieci z 1172 rodzin. Ogółem w okresie świadczeniowym 2021/2022 w ramach programu przyjęto, zweryfikowano i rozpatrzono 1356 wniosków. Od dnia 1 czerwca 2022 roku realizację zadania, za wyjątkiem świadczeń wychowawczych przyznawanych w ramach koordynacji świadczeń, przekazano do ZUS. Na realizację zadania gmina otrzymywała środki finansowe, przeznaczone na wynagrodzenia zatrudnionych pracowników, pochodne od wynagrodzeń, zakup oprogramowania, materiałów biurowych oraz usługi informatyczne i pocztowe w wysokości 0,33 % otrzymanej dotacji

Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego oraz realizacja świadczeń rodzinnych dla pięciorga dzieci z Ukrainy, zamieszkujących na terytorium gminy.	4 419 072,84 – środki budżetu Państwa. 6 035,82 - Fundusz Pomocy dla Obywateli Ukrainy.	W ramach realizacji zadań zleconych dotację w tym rozdziale wydatkowano na wypłatę: - świadczeń rodzinnych dla 1098 dzieci z 448 rodzin (rozpatrzono 473 wnioski) na kwotę 3 792 043,18 złotych, - świadczeń z funduszu alimentacyjnego na rzecz 27 osób uprawnionych z 18 rodzin w kwocie 142,370 złotych, - świadczeń z programu „Za życiem” dla 1 rodziny w kwocie 4000,00 złotych, - opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalno - rentowe dla 63 osób pobierających świadczenia opiekuńcze w kwocie 338 215,11 złotych, - świadczeń dla 3 opiekunów (ZDO) na kwotę 22 320,00 złotych.
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej.	15 937,16	Składki opłacono za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej.
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna.	67 638,59	Składki opłacono dla 36 osób pobierających świadczenia opiekuńcze.
Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.	138 725,30 w tym: 20 261,60 – środki własne Gminy 118 463,70 – dofinansowanie z budżetu Wojewody.	Wypłata zasiłków okresowych, wypłatę zasiłków celowych, specjalnych celowych i pomocy w naturze: 1. Zasiłki okresowe 67 osób - z powodu bezrobocia 34 osób - z powodu choroby 16 osób - z powodu niepełnosprawności 11 osób - inne powody 9 osób 2. Zasiłek celowy - zdarzenie losowe 4 osoby 3. Zasiłki celowe oraz z programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu” 177 osób. 4. Zasiłki celowe i specjalne celowe, w tym z programu „Posiłek w szkole i w domu” – 74 osoby.

Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	1 274,58– środki budżetu państwa	wydatki związane z wypłatą dodatków mieszkaniowych dla 2 rodzin wydatkowano kwotę 1 241,00 złotych, a na dodatki energetyczne na kwotę 33,58 złotych
Zasiłki stałe	212 648,84 – środki budżetu państwa	Z formy tej pomocy korzystało średniorocznie 39 osoby o liczbie 60 osób w rodzinach.
Ośrodki Pomocy Społecznej	1 070 261,48 w tym: 230 054,00- dofinansowanie z budżetu państwa	— wynagrodzenia osobowe i bezosobowe wraz pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	385 453,33 w tym: 161 750,70 - środki własne Gminy 165 577,70 - dofinansowanie z budżetu państwa	Usługi specjalistyczne dla 9 osób zaburzonych psychicznie Usługi w programie Opieka 75+ - 7 osób. Usługi opiekuńcze – 3 osoby Pomoc w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz w programie „Opieka 75+” świadczona była przez 5 opiekunek/terapeutek zajęciowych (łącznie 3 i ½ etatu), 3 rehabilitantów i psychologa zatrudnionych na umowy zlecenia usług. Specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi objęto 5 dzieci.
Pomoc materialna dla uczniów	160 578,40 w tym: 32 115,68 – środki własne Gminy 128 462,72 – dofinansowanie z budżetu państwa	Wypłacono szkolne stypendia socjalne dla 103 dzieci oraz na wypłatę 3 zasiłki szkolne

Pomoc w formie posiłku w szkole i w domu	274 850,04 w tym: 55 350,04 - środki własne Gminy 219 500,00 - dofinansowanie z budżetu Państwa	Z pomocy w ramach realizacji Programu „Posiłek w szkole i w domu” skorzystało łącznie 279 osób, w tym 26 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole i 153 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej oraz 125 osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej zwłaszcza samotnych, niepełnosprawnych i starszych czy długotrwale chorych. Z pomocy w formie posiłku skorzystało 177 osób w tym 50 osób starszych, samotnych czy niepełnosprawnych. Koszt posiłków wyniósł 212 349,00 złotych. Pozostałą kwotę z Programu wydatkowano na wypłatę zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, tj. 43 900,00 złotych. Gmina powierzyła realizację zadania z zakresu pomocy społecznej w drodze konkursu ofert do Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku, które dostarczało posiłki w szkołach gminnych dla ok. 60 dzieci w dni nauki szkolnej. Dostawę posiłków pakowanych próżniowo dla 50 osób starszych, niepełnosprawnych i chorych w okresie od stycznia do kwietnia i od października do grudnia 2022 roku.
Centra integracji społecznej	97 540,13 – środki własne Gminy	– wynagrodzenia wraz z pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące na utrzymanie Klubu Integracji Społecznej
Pozostała działalność	1 314 747,39 w tym 1 164 495,76 środki budżetu państwa 150 251,63 budżet Gminy	Środki na realizację zadania otrzymano z budżetu państwa, wydatkowane na wypłatę dodatków osłonowych dla 1506 rodzin
Dodatki węglowe	7 497 000 – budżet państwa	Wyplacono dodatki węglowe dla 2450 gospodarstw domowych
Dodatki dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystania niektórych	525 800 – budżet państwa	Wyplacono dodatki dla 383 gospodarstw domowych
Pomoc dla obywateli Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa	1 010 304,00 – budżet państwa	Pomocy udzielono łącznie dla 375 obywateli Ukrainy zamieszkujących u osób fizycznych i podmiotów udzielających im wsparcia

Pozostała działalność – Karta Dużej Rodziny	2450,47 – budżet państwa	W 2022 roku rozpatrzono 167 wniosków i wydano 339 Kart Dużej Rodziny
Asystent osoby niepełnosprawnej	140 148,00	Program był realizowany przez okres 12 miesięcy przez 4 pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie. Łącznie wykonano 3 240 godzin usług asystenta

Programy i projekty realizowane w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w roku 2022.

1. Realizacja programu rządowego „Opieka 75+”. W 2022 roku z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach realizacji Programu Opieka 75 + w gminie Tomaszów Lubelski skorzystało łącznie 10 osób, w przedziale wiekowym od 76 do 93 lat. Pomoc w formie usług opiekuńczych była realizowana przez 5 opiekunek środowiskowych (3 etaty) zatrudnione w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. W roku 2022 roku zrealizowano 5 354 godzin, z czego dofinansowanie gmina pozyskała do 2 677 godzin. Całkowity koszt realizacji zadania w roku 2022 wyniósł 161 155,40 złotych. Koszt dofinansowania z budżetu państwa w ramach programu wyniósł 80 577,70 złotych.
2. Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” - edycja 2022 finansowany w całości ze środków Funduszu Solidarnościowego, którego dysponentem jest Minister Rodziny i Polityki Społecznej. Łączna kwota środków powierzonych na realizację zadania wynosiła 140 148,00 złotych, kwota środków wykorzystanych 137 700,00złotych. Dotacja została wydatkowana na zapewnienie usługi wsparcia asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej dla 4 dorosłych osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym i istniejących sprzężeniach dodatkowych (3M,1K). Program był realizowany przez okres 12 miesięcy przez 4 pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie. Łącznie wykonano 3 240 godzin usług asystenta.
3. Program „Opieka Wytchnieniowa” – edycja 2022 finansowany w całości ze środków Funduszu Solidarnościowego. Gmina na realizację programu pozyskała kwotę 48 960,00 złotych. Dotacja została wydatkowana na zapewnienie usługi wsparcia członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobą niepełnosprawną w stopniu znacznym. Do Programu zakwalifikowano 5 rodzin wymagających wysokiego poziomu wsparcia (w tym 3 osoby dorosłe niepełnosprawne oraz 2 dzieci spełniających warunki Programu). Program był realizowany przez okres 12 miesięcy, przez 5 pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie. Łącznie wykonano 1 200 godzin usług.
4. Realizacja programu rządowego „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”. W 2022 roku realizacja programu kosztowała 48 388,00 złotych, w tym 45 388 złotych środki własne i 3000,00 złotych dofinansowania w programie. W ramach programu objęto wsparciem corocznie około 30 rodzin z gminy Tomaszów Lubelski.

5. Zlecenie zadania z zakresu pomocy społecznej w ramach programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu” - konkurs dla organizacji pozarządowych. W ramach zadania zlecane jest dowożenie gorących posiłków do 8 szkół podstawowych, w tym dwóch społecznych, łącznie dla około 60 dzieci oraz dowóz posiłków pakowanych próżniowo do 50 osób niepełnosprawnych, starszych, mających trudności w poruszaniu się. Powyższe zadanie realizuje Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim - Zakład Aktywności zawodowej w Przeorsku.
- Coroczna organizacja prac społecznie- użytecznych w gminie Tomaszów Lubelski we współpracy z PUP w Tomaszowie Lubelskim, łącznie dla 8 osób bezrobotnych w 8 budynkach użyteczności publicznej.
 - Program wspierania rodziny na lata 2021 – 2023, realizowany we współpracy z pełnomocnikiem ds. Profilaktyki Uzależnień. W ramach programu świetlica środowiskowa w Majdanku organizuje szereg działań na rzecz rodzin i dzieci, wymagających wsparcia i podejmowania działań profilaktycznych.
 - Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar. W ramach programu realizowane są zadania ustawowe, z wykorzystaniem środków finansowych z budżetu przeciwalkoholowego.
 - Coroczny udział pracowników ośrodka w kampaniach społecznych i akcjach charytatywnych pod nazwą „Pomóż dzieciom przetrwać zimę” i „Szlachetna paczka”.
 - W roku 2022 rozpatrzono ogółem 576 wnioski o udostępnienie danych ze zbiorów danych, wydano 117 zaświadczeń na złożone wnioski, udzielono 1181 odpowiedzi w ramach współdziałania podmiotów, rozpatrzono 6232 podań/wniosków o przyznanie świadczeń finansowych.

Pomoc finansowa i materialna kierowana do osób potrzebujących jest ważnym aspektem działalności GOPS, jednak, aby mogła być ona efektywna potrzebne są inne działania wspierające.

Jednym z nich jest realizacja „Program wspierania rodziny na lata 2021 – 2023” przyjętego uchwałą Rady Gminy Tomaszów Lubelski Nr XXVI /222/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. Program stanowi integralną część Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017 - 2022.

Program adresowany jest do wszystkich rodzin wychowujących dzieci, a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi.

Celem głównym Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski jest „*Wzmacnianie roli i funkcji rodziny wychowującej dzieci oraz wspieranie jej rozwoju*”.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów szczegółowych, których zakres obejmuje:

1. Zapewnienie rodzinom jak najlepszych warunków do zaspokajania potrzeb rozwojowych dzieci.
2. Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych różnorodnego wsparcia, umożliwiającego jak najszybsze i skuteczne rozwiązywanie problemów rodziny.
3. Promowanie rodziny, w tym rodziny wychowującej dzieci na różnych płaszczyznach jej funkcjonowania i aktywności społecznej.

W ramach Programu działania adresowane są do wszystkich rodzin wychowujących dzieci, a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi. Wszystkie działania prowadzone były w oparciu o szczegółową diagnozę skali problemów, z którymi borykają się rodziny mieszkające na terenie naszej gminy, we współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rodziny, zapewniając kompleksowe wsparcie rodzinom, w których zaistniały różnego rodzaju dysfunkcje.

Działania, które zostały zrealizowane w ramach Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski, obejmowały m.in.:

1. Pomoc w formie wsparcia asystenta rodziny:

Asystent rodziny jest profesją w systemie wspierania rodziny, wprowadzoną ustawą o wspieraniu rodziny, której cechami charakterystycznymi są kompleksowe działania podejmowane wobec rodziny i polegające przede wszystkim na towarzyszeniu rodzinie w pokonywaniu trudności, poprawie funkcjonowania i zmianie niekorzystnych dla rodziny sytuacji kryzysowych.

Głównym celem asystentury rodziny jest odzyskanie przez osoby przyjmujące wsparcie asystenta rodziny kontroli nad własnym życiem, które pozwala im stać się samodzielnymi oraz tak wypełniać role rodzica, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i rozwojowi dzieci.

Praca asystenta rodziny jest procesem długofalowym, a prowadzone działania, aby odniosły zamierzony skutek muszą być cały czas utrwalane, dlatego w celu osiągnięcia zamierzonych efektów wskazane jest podejmowanie dalszych działań profilaktycznych i

wspomagających. Współpraca z asystentem odbywa się za zgodą rodziny i przy aktywnym jej udziale. Asystent wspólnie z rodziną określa sposób wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Wspomaga rodzinę w podnoszeniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, prowadzeniu gospodarstwa domowego, zarządzaniu budżetem, zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, w znalezieniu pracy, a także dopełnianiu spraw urzędowych.

Praca z rodziną prowadzona jest w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę.

Szczegółowe zadania asystenta rodziny określają przepisy art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz art.8 ust1 pkt1-3 ustawy „Za życiem”.

Asystenci przydzielani byli do rodzin objętych wsparciem na wniosek pracowników socjalnych, w trzech przypadkach asystent współpracował z rodziną na podstawie postanowienia sądu, w jednym przypadku zgodnie z zapisami ustawy „Za życiem”.

Asystent rodziny pracuje z rodzinami wieloproblemowymi. Wymaga to od niego szerokiej wiedzy i umiejętności niezbędnych do realizacji zadań oraz profesjonalizmu zachowań w trudnych okolicznościach. Asystent rodziny w roku 2022 - podnosił swoje kwalifikacje poprzez podjęcie studiów podyplomowych oraz udział w superwizji i szkoleniach tj. „Tworzenie teczki asystenta rodziny w czasie pandemii- dokumentacja w pracy asystenta rodziny”, „Etapy asystentury rodziny w ramach ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” oraz ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej”, „Praca z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie”.

Tabela 15. Charakterystyka ilościowa rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w 2022 roku.

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKONANIE
1.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny, z tego:	17
2.	Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	3
3.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta w ramach „Ustawy za życiem”.	1
4.	Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.	27
5.	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty	2
6.	Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora społecznego	7
7.	Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył współpracę:	6

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Asystent rodziny Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim w 2022 roku był zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Źródłem finansowania asystenta rodziny

był budżet gminy, a także program wspierania rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Poniższa tabela zawiera dane rzeczowo-finansowe:

Tabela 16. Asystenci rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2022

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKONANIE
1. 1.	Liczba asystentów rodziny w gminie, z tego:	1
1.1.	Zatrudnionych na podstawie umowy o pracę	1
2.	Wydatki na wynagrodzenie wraz z pochodnymi asystentów rodziny (w zł), z tego:	48 388,00 zł
2.1.	Finansowanie z budżetu gminy	45 388,00 zł
2.2.	Finansowanie z innych źródeł (kwota otrzymanej dotacji)	3 000, 00 zł

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Tabela 17. Działania asystenta rodziny w roku 2022 w ujęciu statystycznym

L.p.	Rodzaj realizowanego działania	liczba
1.	Rodziny objęte wsparciem (narastająco)	17
2.	Liczba dzieci w rodzinach objętych asystenturą	27
3.	Udział asystentów rodziny w posiedzeniach Sądu Rodzinnego	0
4.	Interwencje w rodzinie z asystą Policji	0
5.	Informacje do Sądu Rodzinnego dotyczące sytuacji rodziny	2
6.	Informacje do innych instytucji dotyczące sytuacji rodziny	12
7.	Udział w posiedzeniach Zespołu ds. oceny sytuacji dziecka	2
8.	Udział w posiedzeniach Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych	2
9.	Wydane opinie do sądu w sprawie ustalenia rodziny zastępczej	1
10.	Rodziny, z którymi zakończono pracę	6
11.	Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej	1

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

W 2022 roku w dalszym ciągu doświadczaliśmy sytuacji pandemii Covid-19. W zaistniałej sytuacji asystent rodziny nadal był osobą towarzyszącą i pomagającą. Zadaniem asystenta było dawanie wsparcia, a także propozycje i nowe sposoby reagowania na codzienne sytuacje. Działania asystenta rodziny z zakresu pracy w sytuacji kryzysu wywołanego epidemią zmieniły formę, odbywały się głównie telefonicznie lub przez komunikatory społecznościowe, pozwalające na zapoznanie się z atmosferą panującą w domu.

W okresie poluzowania obostrzeń asystent rodziny wyjeżdżając w teren wykonywał pracę w sposób zgodny z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stosował się do wydawanych w tym zakresie poleceń i wskazówek pracodawcy i przełożonych.

2. Współfinansowanie pobytu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej:

W przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania dziecka przez rodzinę powiat organizuje pieczę zastępczą w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Do zadań Gminy w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy ponoszenie częściowych wydatków związanych z pobytem dziecka w pieczy zastępczej w wysokości 10 % w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 30 % w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 50 % w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W 2022 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim poniósł koszty związane z pobytem 17 dzieci w pieczy zastępczej w wysokości 231 685, 63 zł.

Tabela 18. Wydatki ogółem poniesione na wspieranie pieczy zastępczej oraz liczba dzieci z terenu gminy Tomaszów Lubelski przebywających w pieczy zastępczej:

Lp.	Wyszczególnienie	2022
1	Kwota wydatków rocznie	231 685, 63 zł
2	Liczba dzieci objętych pieczą zastępczą	17
3	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych ogółem: w tym:	14
	rodzina spokrewniona	7
	rodzina zawodowa	5
	rodzina niezawodowa	2
4	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej rodzinnej o charakterze pogotowia rodzinnego	0
5	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej instytucjonalnej	3

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

3. Prowadzenie i rozwój placówki wsparcia dziennego

Świetlica Środowiskowa „Nasza Świetlica” jest placówką wsparcia dziennego, działającą w strukturach organizacyjnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Głównym założeniem placówki jest pomoc dziecku i rodzinie, wsparcie rodziny w trudnych sytuacjach, jak również przeciwdziałanie powstawaniu sytuacji kryzysowych.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona jest w formie działalności opiekuńczo-wychowawczej, jak również pracy podwórkowej, realizującej działania animacyjne i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Tomaszów Lubelski.

Uczestnikami Świetlicy były dzieci i młodzież pochodzące z różnych rodzin, zarówno z tych zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu dysfunkcji rodziny, jak również prawidłowo funkcjonujących w środowisku lokalnym. W 2022 roku opieką świetlicową objętych zostało 32 dzieci - z 19 rodzin. Dzieci uczestniczyły w organizowanych zajęciach rotacyjnie - zależnie od własnych indywidualnych potrzeb. Podczas pobytu w świetlicy uczestniczące w zajęciach dzieci mają zapewniony posiłek w formie poczęstunku. Pozostałe posiłki przygotowywane są w ramach prowadzonych zajęć kulinarnych.

Świetlica jest dostępna dla dzieci przez 5 dni w tygodniu - od poniedziałku do piątku - łącznie 40 godzin tygodniowo. W ciągu roku placówka czynna była w godzinach 8.00-16.00.

W ramach Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim w okresie od 01.07.2022 roku do 31.08.2022 roku realizował projekt socjalny „RODZINA NA PLUS” we współpracy z Pełnomocnikiem Wójta ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii oraz Świetlicą Środowiskową „Nasza Świetlica” w Majdanku.

Celem projektu była poprawa umiejętności i kompetencji rodzicielskich, wzmocnienie więzi emocjonalnych dziecka z rodzicami oraz rodzeństwem, a także nabycie umiejętności społecznych w grupie rówieśniczej przez najmłodszych.

Zaplanowane zadania projektu socjalnego „RODZINA NA PLUS” były skierowane do rodzin z dziećmi, w których rodzice chcieli poprawić swoje umiejętności i kompetencje rodzicielskie, zacieśnić więzi rodzinne poprzez wspólne spędzenie czasu wolnego, wzmocnić więzi emocjonalne z dzieckiem oraz więzi dziecka z rodzeństwem, a także nabyć umiejętności społeczne w grupie rówieśniczej przez najmłodszych.

Z uwagi na dużą liczbę dzieci korzystających z zajęć w świetlicy swoją pomoc w ramach wolontariatu zaoferowała 1 osoba, do pomocy również był oddelegowany asystent rodziny.

W 2022 roku jedna osoba została skierowana z Powiatowego Urzędu Pracy do świadczenia prac społecznie - użytecznych w okresie 01.03.2022 – 30.11.2022.

4. Dodatkowa pomoc rodzinom

Współdziałano ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów oraz Fundacją Wiedza- Edukacja- Rozwój w Jezierni przy dystrybucji żywności unijnej z PEAD. Formą pomocy objęto 1050 osób spełniających kryterium dochodowe. Pomocą objęto również obywateli Ukrainy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wytypował 5 rodzin do ogólnopolskiego programu organizowanego przez Stowarzyszenie Wiosna - Szlachetnej Paczki, z czego 3 rodziny otrzymały pomoc.

W ramach współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie 7 dzieci miało możliwość skorzystania z wypoczynku letniego w formie kolonii zorganizowanych przez Kuratorium Oświaty w Lublinie. Dzieci w 2022 roku wyjeżdżały do miejscowości Muszyna.

W roku 2022, GOPS uczestniczył w akcji charytatywnej „Pomóż dzieciom przetrwać zimę”. W ramach działań zorganizowano zbiórkę darów rzeczowych: żywność długoterminową, środki czystości, zabawki, książki, artykuły papiernicze, odzież, obuwie i słodycze. Dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Team Sokolnia zorganizowano wyjazd do Czerwonogrodu (obwód Lwowski), w celu przekazania paczek świątecznych dla 49 dzieci, osieroconych podczas działań wojennych w Ukrainie.

Kolejnym zadaniem wykonywanym przez GOPS jest *przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie*.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021-2025 opisuje zasady działania systemu, strukturę, cele, wymienia instytucje, organizacje, służby i środowiska włączone do programu oraz zasady ich współpracy.

Program precyzuje działania podejmowane na rzecz realizacji założonych celów, zadania w ramach obszarów działań, podmioty szczególnie zaangażowane w dane działanie, obszary i kierunki działań, ochronę i pomoc osobom dotkniętym przemocą, oddziaływanie na sprawców przemocy, wskaźniki osiągania celów, zasady jego ewaluacji, zadania i kompetencje członków organu odpowiedzialnego na poziomie gminy za funkcjonowanie Programu.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie funkcjonuje na podstawie Uchwały Nr XXVI/223/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 roku w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025.

Podstawa prawna realizacji systemu:

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2021, poz. 1249)

Cel główny programu to: zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.

Cel ten oparty jest na realizacji zadań gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez promowanie działań edukacyjno-profilaktycznych, ochronę a także rozwój systemu przeciwdziałania przemocy oraz współpracy instytucjonalnej. Adresatami Programu są mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski, a w szczególności osoby i rodziny uwikłane w przemoc w rodzinie, osoby i rodziny zagrożone przemocą, a także dzieci i młodzież oraz podmioty działające w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Osiągnięcie powyższego celu jest możliwe poprzez realizację czterech celów szczegółowych, zdefiniowanych jako:

1. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej wobec problemu przemocy w rodzinie w ramach działań profilaktycznych i edukacyjnych adresowanych do mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski realizowany poprzez edukację społeczną, profilaktykę, promocję działań na rzecz przeciwdziałania przemocy tj.:
 - a) organizowanie i udział w ogólnopolskich i lokalnych kampaniach społecznych, kładących nacisk na zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy, łamania stereotypów, propagujących prawidłowe relacje w rodzinie, m.in.: kampanię p.n. ” **Pełni mocy bez przemocy**”, warsztaty dla rodziców mające na celu wzmocnienie funkcji opiekuńczo-wychowawczych p.n. „**Pozytywne rodzicielstwo**”, Edukacja i profilaktyka w zakresie uzależnień i przemocy na dożynkach gminnych w Rudzie Wołoskiej, zorganizowanie zajęć edukacyjnych i grupy wsparcia.
 - b) Rozpowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych w formie ulotek, broszur, plakatów,
 - c) Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży zajęć edukacyjnych w zakresie profilaktyki agresji i przemocy realizowane w ramach szkolnych programów profilaktycznych,
 - d) Aktualizowanie strony internetowej zawierającej podstawową wiedzę o zjawisku przemocy w rodzinie, poprzez publikację artykułów merytorycznych na temat zjawiska przemocy, informacji dotyczących pomocy i poradnictwa osobom dotkniętym przemocą,

2. Zintensyfikowanie działań w zakresie ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie m.in. poprzez udzielanie profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i powoływane przez niego Grupy Robocze.

Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez prowadzenie następujących działań:

- Diagnozowanie problemu przemocy rodzinie;
- Podejmowanie wszelkich działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mającym na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- Rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
- Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie;
- Ocena i weryfikacja prowadzonych działań, w tym działań grup roboczych;
- Omawianie bieżących problemów wymagających rozstrzygnięcia przez zespół;
- Prowadzenie pełnej dokumentacji z prac zespołu: protokoły posiedzeń, sprawozdania z realizacji działań, wnioski itp.

W 2022 roku w skład zespołu wchodziło 20 przedstawicieli instytucji zajmujących się problematyką przemocy, tj. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Policji, Sądu, Ochrony Zdrowia, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, placówek oświatowych z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Funkcjonowanie Zespołu i Grup Roboczych w okresie epidemii wirusa SARS-CoV-2 uległo pewnym ograniczeniom w związku z koniecznością dostosowania się do reżimu sanitarnego i rekomendacji Minister Rodziny i Polityki Społecznej dotyczących sposobu organizacji Zespołów Interdyscyplinarnych i Grup Roboczych.

Osobom uwikłanym w przemoc poradnictwa udzielali specjaliści pracujący w Punkcie Informacyjno – Konsultacyjnym ds. uzależnień i przemocy. W roku 2022 z porad udzielanych w Punkcie skorzystało 6 osób z problemem przemocy, w tym 15 porad. Porad udzielała zatrudniona w ramach umowy zlecenia kadra: prawnik, psycholog oraz pracownik socjalny.

Poradnictwo świadczone było zdalnie i stacjonarnie. Ponadto osoby z terenu gminy Tomaszów Lubelski korzystały ze wsparcia i poradnictwa Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim.

3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez:
- a) Zapewnienie skutecznych form oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
 - b) Zapobieganie kontaktowaniu się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą przy wykorzystaniu środków ochrony (nakaz opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakaz zbliżania się do mieszkania i jego najbliższego otoczenia).
4. Podnoszenie poziomu kompetencji przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy nimi.

Realizowanie tego celu odbywa się poprzez systematyczne doskonalenie i wzmacnianie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. udział w szkoleniach, warsztatach i superwizji.

Instytucje, organizacje, służby włączone do systemu:

- Gmina Tomaszów Lubelski jako jednostka samorządu terytorialnego
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim
- Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla osób Dotkniętych Przemocą i Uzależnieniami
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim
- Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim
- Sąd Rejonowy w Tomaszowie Lubelskim
- Prokuratura Rejonowa w Tomaszowie Lubelskim
- Szkoły, Placówki kulturalne
- Placówki Służby Zdrowia
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim

Realizowane działania w ramach realizacji Programu w sposób znaczący wpłynęły na wzrost wiedzy i świadomości zarówno służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, jak i osób uwikłanych w przemoc. Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie jest procesem wymagającym czasu, wysiłku, nakładów finansowych, zaangażowania wielu służb a także zmiany świadomości społecznej. Nadrzędnym działaniem służb zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie są nie tylko oddziaływania profilaktyczne, ale również szybkie rozpoznanie zjawiska przemocy w rodzinie a następnie przywrócenie osobom doznającym przemocy zdolności w zakresie godnego i bezpiecznego funkcjonowania w rodzinie. Dlatego też rekomenduje się aktywne włączenie w działania wszelkich służb mających styczność w codziennej pracy z rodziną. Ważnym elementem rozwoju systemu ochrony i pomocy jest z jednej strony kompleksowe wsparcie osób zagrożonych przemocą, jej doświadczających lub świadków, z drugiej zaś reintegracja i praca nad sprawcą stosującym przemoc. Dużym problemem dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych jest podjęcie oddziaływań wobec sprawców, z uwagi na brak skutecznych narzędzi. Sądy w dalszym ciągu zbyt rzadko zobowiązują sprawców przemocy w rodzinie do udziału w programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych. Warty podkreślenia jest fakt, iż wprowadzone ustawą antyprzemocową nowe środki ochrony osób dotkniętych przemocą domową poprzez izolacje sprawcy dają większe możliwości ochrony osób dotkniętych przemocą niż stosowane dotychczas oraz skutecznie oddziałują bezpośrednio na sprawcę.

Trudności w realizacji wszystkich zadań wynikających z Gminnego i Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie wynikają głównie z ograniczonych możliwości. Podniesienie skuteczności udzielanej pomocy warunkowane jest przez umiejętne wykorzystanie zasobów jakim dysponują samorządy i służby zobligowane do udzielania pomocy. Są to zarówno regulacje prawne, środki finansowe, odpowiednie zaplecze instytucjonalne i kadrowe. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie nałożył na samorządy gminne wiele zadań, które mają realizować, bez wsparcia finansowego. Realizacja procedury Niebieskiej Karty wiąże się z dużym zaangażowaniem czasu i nakładu pracy, szczególnie u przedstawicieli instytucji mających kluczowe znaczenie tj. pracowników socjalnych i funkcjonariuszy policji. Członkowie zespołu

czy grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych, co wiąże się z trudnością zebrania ich w jednym czasie, zaś większość obowiązków spoczywa na kadrze pracowników ośrodka pomocy społecznej.

Reasumując należy stwierdzić, iż podjęte działania wpłynęły na sprawnie działający w naszej gminie system zapobiegania i rozwiązywania sytuacji związanych z występowaniem przemocy w rodzinie o czym może świadczyć fakt, iż coraz większa liczba osób jest gotowa na podjęcie działań pod kątem wyzwolenia się z przemocy i skorzystania z oferowanych form pomocy.

Problemem związanym nierozzerwalnie z przemocą w rodzinie jest alkohol i narkomania. Dlatego też Gmina przeciwdziała tym zjawiskom poprzez realizację **Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.**

Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Tomaszów Lubelski, zwany w dalszej części Programem, został przyjęty Uchwałą Nr XXXVII/319/2022 z dnia 31 marca 2022 roku przez Radę Gminy Tomaszów Lubelski.

Realizację programu koordynował Pełnomocnik Wójta Tomaszów Lubelski ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii. Program realizowany był we współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim oraz Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Komendą Powiatową Policji, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej W Tomaszowie Lubelskim Poradnia Odwykową Psycho - Med, Sądem Rejonowym, placówkami oświaty i kultury z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Głównym założeniem Programu – zgodnie z obowiązującymi zapisami Narodowego Funduszu Zdrowia i trendami rekomendowanymi przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom – było ograniczenie występowania negatywnych zjawisk będących skutkiem nadużywania środków psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych przez rozwój działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień, wzrost społecznej świadomości związanej z tematyką, integracją społeczną i zawodową osób uzależnionych oraz doskonalenie współpracy pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w realizację programu. W/w Program zakładał nie tylko zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych, narkotykowych, ale również przemocy poprzez szeroko rozwiniętą profilaktykę oraz zmniejszenie rozmiarów już istniejących problemów alkoholowych i przemocy w rodzinie a także zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z nimi. Z uwagi na obowiązujące ograniczenia spowodowane epidemią zadania zrealizowano w ograniczonym stopniu.

Podjęto działania w obszarach:

Edukacja, Promocja zdrowia i Kształcenie Kadr poprzez działania informacyjno-edukacyjne promujące zdrowy styl życia, dystrybucję ulotek i broszur oraz publikację informacji na stronie internetowej gminy na temat dostępnych form bezpłatnej pomocy specjalistycznej dla mieszkańców gminy, świadczonej również w formie zdalnej na terenie gminy i powiatu tomaszowskiego.

Podczas obchodów gminno-parafialnych dożynek w Rudzie Wołoskiej członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim wraz z Pełnomocnikiem Wójta Gminy ds. profilaktyki obecni byli ze swoim stoiskiem edukacyjno-profilaktycznym. Promowano działania i prace Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Komisji, a także Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego ds. uzależnień i przemocy z siedzibą przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Rogóźnie.

Propagowano m.in. realizowane lokalne kampanie w 2022 roku pn. "Pełni mocy bez Przemocy", „Prowadzę. Nie piję”, Alkohol niszczy życie". Celem akcji było zwrócenie społeczności lokalnej na problem przemocy domowej, szkodliwości spożywania alkoholu, dopalaczy i narkotyków, trzeźwości na drogach, uzależnień behawioralnych. Każdy zainteresowany mógł zasięgnąć szczegółowych informacji na temat pracy Komisji i Zespołu, oraz możliwości bezpłatnego poradnictwa w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym, a także otrzymać materiały edukacyjno – profilaktyczne.

W okresie wakacyjnym w Świetlicy Środowiskowej w Majdanku zorganizowany został cykl zajęć psychoedukacyjnych - warsztaty dla dzieci, rodziców i mieszkańców gminy; dotyczące wzmocnienia więzi i relacji rodzinnych jako działania profilaktycznych dla neutralizacji szkodliwych czynników, w tym uzależnień. Warsztaty były prowadzone przez psychologa, który zrealizował 12 godzin zajęć na rzecz promowania pozytywnych relacji rodzic – dziecko. W ramach zajęć zorganizowano również konkurs plastyczny dla dzieci w wieku szkolnym.

Profilaktyka uniwersalna - Szkoły realizowały działania edukacyjno-profilaktyczne głównie w ramach godzin wychowawczych i spotkań z rodzicami w ramach wywiadówek szkolnych. We współpracy z Pełnomocnikiem i GKRPA zrealizowano w szkołach ogólnopolską kampanię profilaktyczną Zachowaj Trzeźwy Umysł pod hasłem „Nie czas na nudę”, która została przygotowana specjalnie z myślą o wsparciu dzieci i młodzieży w budowaniu kompetencji i umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami i która wspierała młode pokolenie w ponownym odnajdywaniu się w realnym świecie i powrocie do równowagi po okresie pandemii. Wówczas wielu uczniów doświadczyło zupełnie nowych emocji związanych z brakiem nauki stacjonarnej, izolacją, niekiedy chorobą lub nawet śmiercią bliskich. Należy się pochylić nad obszarami szkód, jakie ona wyrządziła (m.in.: nadszarpnięte umiejętności społeczne, trudności w obszarach komunikacji i aktywności fizycznej), żeby odebrać czas pochłonięty przez pandemię. W ramach kampanii do szkół podstawowych zostały przekazane materiały profilaktyczno-edukacyjne, w tym: karty pracy, plakaty, gotowe scenariusze do zajęć w wersji papierowej i online, w kampanii przewidziane były również konkursy i pomysły na kreatywne spędzenie czasu w domu. Uczniowie mogli wziąć m in. udział w konkursach plastyczno – literackich.

Reedukacja szkód, rehabilitacja zdrowotna, społeczna i zawodowa.

Zadania realizowane były głównie w ramach pracy Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W okresie od końca stycznia do marca 2022 roku działalność Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego

odbywała się poprzez świadczenie poradnictwa socjalnego, prawnego i psychologicznego w formie zdalnej za pośrednictwem rozmów telefonicznych. W pozostałym okresie usługi świadczone były stacjonarnie w każdą środę m-ca w siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim.

Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2022 roku również częściowo była ograniczona ze względu na nadal panująca w kraju sytuację epidemiologiczną. Spotkania odbywały się w siedzibie Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim.

Efektom realizacji działań Programu jest:

- przekazanie wiedzy mieszkańcom gminy na temat profilaktyki uzależnień i zachowań ryzykownych,
- promowanie zdrowego stylu życia oraz atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży zachowań prospołecznych jako alternatywy wobec patologii, szczególnie używania alkoholu czy stosowania przemocy,
- podniesienie świadomości mieszkańców na temat zagrożeń i negatywnych skutków związanych z używaniem alkoholu, narkotyków, przemocy,
- zwiększenie samoświadomości w zakresie pełnienia roli rodzicielskiej, zachęcanie do budowania głębszych relacji z dziećmi dających poczucie zadowolenia i bliskości,
- nauka rozpoznawania u dzieci i młodzieży zachowań i sytuacji ryzykownych, przygotowanie do podejmowania racjonalnych wyborów,
- wzmocnienie poczucia własnej wartości u dzieci i młodzieży, rozbudzenie dążenia do poszukiwania własnych pasji i zainteresowań,
- zapewnienie dostępności do wieloaspektowej i interdyscyplinarnej pomocy dla osób uwikłanych w przemoc i uzależnienia, przez co w znacznej mierze zmniejszono skutki tych negatywnych zjawisk oraz wpłynęło na poprawę funkcjonowania, klienci otrzymali wieloaspektowe wsparcie, rzetelną i fachową informację oraz w miarę potrzeb skierowanie do pomocy świadczonej w innych formach,
- ograniczenie szkód zdrowotnych i społecznych osób poddanych oddziaływaniom w ramach poradnictwa i terapii poprzez poprawę stanu psychicznego i podjęcie działań zmieniających ich sytuację,
- wspieranie procesu trzeźwienia osób uzależnionych od alkoholu, podniesienie kompetencji osób pracujących w obszarze uzależnień i przemocy.

Na realizację Programu zaplanowano w roku 2022 środki finansowe o łącznej wysokości 122 000,00 złotych. Łącznie na realizację zadań programu wydatkowano kwotę 97 252,92 złotych. Pozostałe środki zostaną przekazane na realizację zadań w 2023 roku.

Wysokość środków finansowych uzyskanych przez gminę z tytułu rocznych opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosła 79 098,79 złotych, natomiast środki uzyskane z opłaty uzyskanej od sprzedaży napojów alkoholowych w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającej 300 ml wyniosły 27 543,28 złotych. Ze środków GPPRPA i PN sfinansowano zakup wyposażenia do pomieszczeń użytkowanych przez członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów

Alkoholowych oraz osób zatrudnionych w ramach działalności Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego w nowej siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim.

Podsumowanie działalności Ośrodka Pomocy Społecznej

Analizując budżet oraz sposób wydatkowania środków należy stwierdzić, że problem ubóstwa społeczeństwa na terenie Gminy ciągle jest stosunkowo znaczący. Działalność GOPS stanowi dużą część działalności Gminy. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że w ostatnich latach GOPS nie tylko zajmuje się wyłącznie zadaniami związanymi z opieką społeczną, ale świadczy usługi związane z wypłatą pomocy dla osób, które z definicji nie powinny być pod opieką ośrodka, mowa tu o świadczeniach 500+ lub „Dobry start”. Działania te wiążą się z koniecznością zatrudnienia dodatkowych pracowników oraz wygospodarowaniem pomieszczeń do obsługi świadczeniobiorców. Sytuacja ta w roku 2022 nie uległa poprawie, gdyż pomimo tego, że obsługa świadczeń 500+ oraz „Dobry start” została częściowo przejęta przez ZUS to GOPS został obciążony kolejnymi zadaniami takimi jak wypłata dodatków węglowych, dodatków do innych źródeł ciepła czy dodatków elektrycznych.

Na terenie Gminy ciągle są osoby i rodziny, które długotrwale korzystają z pomocy społecznej. Główne przyczyny udzielania świadczeń - ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezrobocie, przemoc domowa, uzależnienia.

Potrzeby w zakresie pomocy społecznej:

1. Zapewnienie środków finansowych na przystosowanie nowej siedziby ośrodka do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
2. Zachowanie efektywności i trwałości projektu pod nazwą „Modernizacja systemu pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski”, który ma na celu oddzielenie pracy socjalnej od świadczeń finansowych, w okresie kolejnych 18 miesięcy od zakończenia realizacji zadań projektowych.
3. Podjęcie wspólnych działań z samorządem miasta Tomaszów Lubelski w sprawie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla miasta i gminy Tomaszów Lubelski, w zakresie wspólnych inwestycji w celu rozwoju usług społecznych:
 - a) Ogrzewalnia dla osób bezdomnych, po to, aby doraźnie zapewnić schronienie dla bezdomnych w okresie, w którym można opracować plan pomocy dla osoby (umieścić w schronisku, ZOL lub DPS). Ogrzewalnie zbudowane według standardów ministerialnych mogą przyjmować osoby niepełnosprawne i zapewnić im usługi opiekuńcze, więc musiałaby to być większa placówka, w której będzie prysznic, pralka z suszarką, aneks kuchenny, schowki na ubrania itp. Ogrzewalnia może służyć w sytuacjach kryzysowych; żywioły, w tym pożar domu, eksmisje i nakaz opuszczenia domu w przypadku przemoc domowej. Realizacja zadania (obsługa, zatrudnienie) może być zlecona dla NGO lub spółdzielni socjalnej.
 - b) Mieszkania chronione dla osób niepełnosprawnych, które mogą jeszcze pozostać w społeczności lokalnej a nie w DPS, który wymaga wielu nakładów pieniężnych ze względu na wzrost opłat za pobyt. Mieszkania chronione mogą być połączone z ogrzewalnią. Powyższe zadanie ma charakter inwestycyjny, gdyż wiąże się z zakupem budynku z działką.

4. Rozwój usług dla osób niepełnosprawnych – z programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz „Opieka wytchnieniowa” a także usług opiekuńczych z programu „Opieka 75+”.
5. Wspieranie inicjatyw organizacji pozarządowych, w tym wspieranie spółdzielczości socjalnej, w powierzaniu lub zlecaniu zadań z zakresu pomocy społecznej, edukacji i aktywnej integracji.
6. Zwiększanie zasobów mieszkaniowych gminy, przy wykorzystaniu wolnych lokali gminnych, zwiększanie nakładów na budowę mieszkalnictwa socjalnego, udział gminy w programach rządowych dotyczących budownictwa socjalnego i komunalnego, pozyskiwanie mieszkań na zasadach określonych w ustawie z dnia 16 grudnia 2020 roku o rozliczeniu ceny lokali lub budynków w cenie nieruchomości zbywanych z gminnego zasobu nieruchomości (Dz. U z 2020 r., poz. 223).
7. Rozwój usług społecznych skierowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski w ramach działalności KIS.
8. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dzietności rodzin, poprzez gminne programy wspierania rodzin, wspieranie działalności klubów dziecięcych i funkcji opiekuna dzieci (system opieki nad dzieckiem do lat 3).

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lub. na 31.12.2022 r. zatrudnionych było 21 pracowników, tj. Kierownik Ośrodka, 3 kierowników działów, 8 pracowników socjalnych, 5 pracowników wykonujących usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania osób objętych pomocą oraz 4 pozostałych pracowników.

Bezrobocie

Poziom i stopa bezrobocia

Na koniec grudnia 2022 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowanych było 2524 osoby bezrobotne, w tym 1317 kobiet, co stanowiło 52,17% ogólnie zarejestrowanych. W porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych o 17 osób. W porównaniu do listopada 2022 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych o 142 osoby.

Tabela 19. Stopa bezrobocia w kraju oraz w powiatach Województwa Lubelskiego wg stanu na dzień 30 listopada 2022 r.

Województwa, podregiony i powiaty	Bezrobotni w tys. osób	Stopa bezrobocia (w % aktywnych zawodowo)
POLSKA	800,2	5,1
Woj. LUBELSKIE	59,6	7,9
białski	3,5	9,8
biłgorajski	2,0	6,0
chełmski	2,7	14,8
hrubieszowski	2,9	16,0
janowski	1,9	12,8
krasnostawski	2,8	14,7
kraśnicki	3,3	11,0
lubartowski	3,5	12,4
lubelski	2,5	5,6
łęczyński	1,1	5,3
łukowski	1,6	4,0
opolski	1,8	8,5
parczewski	1,0	8,5
puławski	2,2	5,4
radzyński	1,6	8,1
rycki	1,2	6,5
świdnicki	1,8	8,1
tomaszowski	2,4	9,3
włodawski	1,8	15,5
zamojski	3,2	11,3
m. Biała Podlaska	1,8	7,6
m. Chełm	1,9	8,9
m. Lublin	9,1	4,9
m. Zamość	2,0	7,6

Źródło: Dane GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia stopa bezrobocia liczona jako iloraz liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności czynnej zawodowo w Powiecie Tomaszowskim na dzień 30 listopada 2022 r. wyniosła 9,3% i była o 1,4% wyższa od stopy bezrobocia w województwie i o 4,2 % wyższa od stopy bezrobocia w kraju.

Tabela 20. Wybrane dane statystyczne dot. gmin Powiatu Tomaszowskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.

Lp.	Gmina	Bezrobotni ogółem	Kobiety		Bezrobotni uprawnieni do zasiłku		Bez doświadczenia zawodowego		Długotrwanie bezrobotni		Młodzież do 25 roku życia	Niepełnosprawni
			4	5	6	7	8	9	10	11		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Tomaszów Lub.	479	257	53,7	45	9,4	116	24,2	235	49,1	45	37
2	Bełżec	106	56	52,8	11	10,4	29	27,4	45	42,5	15	6
3	Jarczów	92	50	54,3	10	10,9	26	28,3	47	51,1	26	1
4	Krynice	58	24	41,4	1	1,7	19	32,8	36	62,1	11	4
5	Lubycza Królewska	287	155	54,0	18	6,3	63	22,0	175	61,0	34	9
6	Łaszczów	171	84	49,1	8	4,7	51	29,8	98	57,3	27	8
7	Rachanie	174	82	47,1	11	6,3	40	23,0	95	54,6	32	3
8	Susiec	226	117	51,8	23	10,2	61	27,0	111	49,1	38	11
9	Tarnawatka	167	93	55,7	12	7,2	44	26,3	96	57,5	29	9
10	Telatyn	113	61	54,0	8	7,1	44	38,9	59	52,2	25	2
11	gmina Tomaszów Lub.	310	174	56,1	27	8,7	80	25,8	171	55,2	56	18
12	Tyszowce	117	58	49,6	7	6,0	43	36,8	59	50,4	25	3
13	Ulhówek	224	106	47,3	5	2,2	67	29,9	155	69,2	30	6
OGÓŁEM		2524	1317	52,2	186	7,4	683	27,1	1382	54,8	393	117

Źródło: Dane PUP Tomaszów Lubelski

Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. prawo do zasiłku posiadało 186 osób bezrobotnych tj. 7,36 % ogólnie zarejestrowanych.

Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi na dzień 31 grudnia 2022 r. wynosiła 1879 osób co stanowiło 74,44% ogólnie zarejestrowanych. Na koniec grudnia 2022 r. w ewidencji Urzędu pozostawało 39 osób bezrobotnych ze statusem cudzoziemca w tym 35 kobiet.

W grudniu 2022 r. Urząd zarejestrował 324 osoby i wyłączył z ewidencji 182 osoby w tym 126 osób z powodu podjęcia pracy, co stanowiło 69,23 % ogólnie wyłączonych z ewidencji.

Tabela 21. Analiza osób bezrobotnych z gminy Tomaszów Lubelski na rynku pracy:

Rok	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Młodzi do 25 roku życia	Niepełnosprawni
2010	687	357	330	185	17
2011	756	366	390	209	22
2012	801	391	410	201	22
2013	781	404	377	180	26
2014	623	313	310	122	27
2015	630	324	306	151	30
2016	462	258	204	83	28
2017	390	224	166	76	22
2018	310	171	139	51	18

2019	315	173	142	61	18
2020	381	216	165	60	18
2021	320	191	129	50	26
2022	310	174	136	56	18

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Analizując sytuację na rynku pracy w Gminie Tomaszów Lubelski należy zauważyć, że liczba bezrobotnych z terenu gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych w PUP po zmniejszeniu się w latach 2017-2018 i znaczącym wzroście w roku 2020, spowodowanym najprawdopodobniej wybuchem epidemii koronawirusa, a tym samym zamknięcie gospodarek w Europie i powrót pracowników do Polski na koniec roku 2021 znów się zmniejszyło do 320 osób, co prawie odpowiada stanowi sprzed epidemii. Jest to bardzo korzystny wynik, który świadczy o wychodzeniu gospodarki Polski z kryzysu spowodowanego koronawirusem, pomimo praktycznego zamknięcia rynku pracy dla Polaków w Wielkiej Brytanii, która z końcem roku 2020 zakończyła okres przejściowy wychodzenia z Unii Europejskiej, a tym samym ograniczyła pewne przywileje dla obywateli Unii.

Tabela 22. Analiza osób długotrwale bezrobotnych

Lp.	Rok	Bezrobotni długotrwale	% ogółu bezrobotnych
1.	2011	398	52,6
2.	2012	453	56,6
3.	2013	438	54,1
4.	2014	359	62,0
5.	2015	321	48,6
6.	2016	238	47,1
7.	2017	177	43,2
8.	2018	129	41,6
9.	2019	128	40,6
10.	2020	174	45,7
11.	2021	173	54,1
12.	2022	171	55,2

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Wnioski z analizy sytuacji osób bezrobotnych:

1. Liczba bezrobotnych mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski po okresie wzrostu spowodowaną epidemią koronawirusa w roku 2021 zanotowała znaczny spadek i ta tendencja się utrzymuje.
2. W ewidencji bezrobotnych mieszkańców gminy w dalszym ciągu utrzymuje się duża liczba młodych ludzi do 25 roku życia, którzy pomimo zdobycia wykształcenia, nie znajdują zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.
3. Niepokojącym faktem jest, stale utrzymująca się liczba osób długotrwale bezrobotnych, które stanowią blisko połowę bezrobotnych ogółem. Związane jest to z tym, że bezrobotni nie chcą podejmować zatrudnienia lub znajdują to zatrudnienie w szarej strefie bądź za granicą.

4. Kobiety znajdują się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy; liczba kobiet bezrobotnych jest większa od liczby mężczyzn pozostających bez pracy. Jedną z przyczyn determinujących brak pracy, jest praca zmianowa, która wymusza mobilność osoby bezrobotnej. Przy istniejących deficytach w komunikacji podmiejskiej, kwestia powyższa stanowi problem w aktywizacji kobiet bezrobotnych. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że w ostatnim roku zanotowano spadek liczby bezrobotnych kobiet.
5. Stopa bezrobocia w powiecie tomaszowskim na koniec roku 2022 wyniosła 9,3% i była o 1,4% wyższa od stopy bezrobocia w województwie i o 4,2 % wyższa od stopy bezrobocia w kraju. W porównaniu z rokiem 2021 nastąpił znaczny wzrost z 6,7% do 9,3% co należy uznać jako bardzo niekorzystne zjawisko.

Poziom bezrobocia w Gminie Tomaszów Lubelski uzależniony jest od sytuacji gospodarczej powiatu, a szczególnie sytuacji na rynku pracy w mieście powiatowym Tomaszów Lubelski, gdyż tam zlokalizowana jest większość miejsc pracy z których korzystają mieszkańcy gminy. W ostatnich latach Gmina Tomaszów Lubelski szczególny naciska położyła na stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy właśnie na terenie gminy. Działania te były skierowane do uaktywnienia Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan w Łaszczówce-Kolonii. Wspólne działania Gminy oraz Zarządu Województwa Lubelskiego doprowadziły do tego, że w roku 2021 tereny strefy zostały kompletnie uzbrojone i udostępnione potencjalnym inwestorom. Należy mieć nadzieję, że koniec pandemii zachęci inwestorów do lokowania nowych przedsiębiorstw na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. Nie mniej jednak ostatnie wydarzenia na Ukrainie, tj. wybuch konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją, a Ukrainą może ten proces znacznie zahamować.

Bezdomność

Pomimo dużego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy nie odnotowuje się dużego problemu związanego z bezdomnością. W roku 2022 na terenie Gminy nie wystąpiły przypadki konieczności zapewnienia noclegu osobom bezdomnym przez noclegownię.

Na dzień 31.12.2022 dane dotyczące Noclegowni przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc statutowych – 6 (kobiety – 3, mężczyźni – 3)
- rodzaj wsparcia – udzielenie schronienia, kąpiel, gorący posiłek, suchy prowiant, odzież, poradnictwo socjalne, opieka medyczna, umożliwienie prania i suszenia odzieży, możliwość samodzielnego przygotowywania posiłków, pomoc rzeczowa, praca socjalna, możliwość skorzystania z kąpeli,

Zatrudnienie - 0,625 etatu.

3.6. Oświata

Edukacja to jedna z kluczowych dziedzin, zarówno w wymiarze ogólnokrajowym jak i lokalnym. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi się przystosować do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej.

Niski poziom wykształcenia wynika z niedostatku instytucji edukacyjnych na terenie gminy, migracji wykształconych mieszkańców wsi do aglomeracji miejskich i niskiej potrzeby doksztalcania się osób młodych (brak motywacji z powodu braku miejsc pracy).

Oświata funkcjonuje dziś w rzeczywistości społecznej, która nieustannie się zmienia, a dynamika tych przemian stawia przed samorządami wciąż nowe problemy do rozwiązania, sprawia również, że raz przyjęte sposoby radzenia sobie z nimi trzeba ciągle aktualizować.

W kontekście negatywnych zmian demograficznych, zachodzących na poziomie całego kraju - system edukacji mierzy się z problemem zbyt dużych zasobów kadrowych w stosunku do zmniejszającej się liczby dzieci. Z roku na rok rośnie koszt nauki w przeliczeniu na 1 ucznia, co wiąże się z tym, że gminy muszą dokładać do edukacji coraz więcej środków.

Prowadzenie szkół podstawowych to jedno z najważniejszych zadań własnych gminy, a wydatki na to zadanie w połączeniu z wydatkami na edukację przedszkolną, stanowią największą część budżetów gmin.

Wydatki bieżące w ramach działu zostały zaplanowane w kwocie 19 460 758,49 zł, zaś zrealizowane w kwocie 18 486 727,16 zł, w rezultacie stopień realizacji wydatków bieżących wyniósł 94,99%. Środki te przeznaczono następująco:

- w rozdziale 80101 - Szkoły podstawowe - wydatkowano kwotę 12 067 859,75 zł, co stanowi 95,81% planu rocznego wynoszącego 12 595 425,41 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 5 578 777,49 zł;
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 1 671 804,86 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1 184 558,21 zł;
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 847 322,71 zł;
 - zakup materiałów i wyposażenia w kwocie 433 510,10 zł (w tym m.in. olej opałowy – artykułów papierniczych i biurowych, meble, sprzęt multimedialny i komputerowy środki czystości, paliwo do kosiarki, materiały do bieżących napraw, programy Firmy Vulcan, odzież robocza, artykuły komputerowe, materiały elektryczne i inne (tonery itp.);
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 431 993,43 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 387 545,06 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 318 034,00 zł;
 - zakup energii w kwocie 279 131,00 zł;

- zakup środków dydaktycznych i książek w kwocie 266 231,06 zł (w tym w ramach realizacji programu „Laboratoria przyszłości”;
- zakup usług pozostałych w kwocie 208 881,83 zł;
- wynagrodzenia nauczycieli wypłacane w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 162 179,39 zł;
- składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 122 929,69 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 58 320,69 zł;
- składki i inne pochodne od wynagrodzeń pracowników wypłacanych w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 30 376,29 zł;
- zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii w kwocie 16 090,00 zł;
- zakup usług remontowych w kwocie 16 072,69 zł;
- wynagrodzenia bezosobowe w kwocie 13 109,17 zł;
- wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 11 664,24 zł;
- zakup usług zdrowotnych w kwocie 9 445,00 zł;
- opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych w kwocie 8 016,89 zł;
- zakup towarów (w szczególności materiałów, leków, żywności) w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 5 528,33 zł;
- zakup usług związanych z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 2 109,92 zł;
- podróże służbowe krajowe w kwocie 1 743,70 zł;
- szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej w kwocie 1 394,00 zł;
- różne opłaty i składki w kwocie 890,00 zł;
- koszty postępowania sądowego i prokuratorskiego w kwocie 200,00 zł;
- w rozdziale 80103 - Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych - wydatkowano kwotę 3 040 306,17 zł, co stanowi 96,12% planu rocznego wynoszącego 3 163 091,00 zł.

Niniejsza wartość została wydatkowana na:

- wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 1 405 996,57 zł;
- dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 615 200,37 zł;
- wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 324 316,81 zł;
- składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 321 947,46 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 106 451,43 zł;
- wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 99 423,31 zł;
- odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 87 127,00 zł;
- składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 39 504,50 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 23 368,49 zł;
- zakup środków dydaktycznych i książek w kwocie 16 341,32 zł;
- nagrody konkursowe w kwocie 557,16 zł;
- wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 71,75 zł.
- w rozdziale 80104 – Przedszkola - wydatkowano kwotę 1 104 702,07 zł, co stanowi 90,25% planu rocznego wynoszącego 1 224 000,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:

- zakup usług przez jednostki samorządu terytorialnego od innych jednostek samorządu terytorialnego w kwocie 1 104 702,07 zł.
- w rozdziale 80106 - Inne formy wychowania przedszkolnego - wydatkowano kwotę 36 241,92 zł, co stanowi 82,37% planu rocznego wynoszącego 44 000,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 36 241,92 zł.
- w rozdziale 80107 - Świetlice szkolne - wydatkowano kwotę 547 563,83 zł, co stanowi 93,93% planu rocznego wynoszącego 582 935,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 391 831,53 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 74 301,36 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 29 103,13 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 27 162,39 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 19 025,00 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 5 939,31 zł;
 - wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 201,11 zł.
- w rozdziale 80113 - Dowożenie uczniów do szkół - wydatkowano kwotę 224 035,35 zł, co stanowi 99,57% planu rocznego wynoszącego 225 004,44 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług pozostałych w kwocie 180 030,91 zł;
 - dotacja celowa z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, udzielone w trybie art. 221 ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji organizacjom prowadzącym działalność pożytku publicznego w kwocie 42 700,00 zł;
 - zakup usług związanych z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 1 304,44 zł.
- w rozdziale 80146- Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli - wydatkowano kwotę 19 375,80 zł, co stanowi 76,63% planu rocznego wynoszącego 25 283,25 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług pozostałych w kwocie 19 375,80 zł.
- w rozdziale 80148 - Stołówki szkolne i przedszkolne - wydatkowano kwotę 153 650,31 zł, co stanowi 96,52% planu rocznego wynoszącego 159 187,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 117 776,10 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 20 481,91 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 7 554,69 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 5 127,00 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 2 710,61 zł;
- w rozdziale 80149 - Realizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego - wydatkowano kwotę 336 466,42 zł, co stanowi 87,80% planu rocznego wynoszącego 383 239,72 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:

- dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 270 823,20 zł;
- wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 45 882,59 zł;
- składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 8 490,24 zł;
- wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 3 487,36 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 3 327,54 zł;
- odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 3 249,00 zł;
- składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 1 206,49 zł;
- w rozdziale 80150 - Realizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych - wydatkowano kwotę 591 218,52 zł, co stanowi 86,63% planu rocznego wynoszącego 682 462,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 262 118,28 zł;
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 234 200,04 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 40 774,65 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 16 983,16 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 15 713,38 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 15 342,00 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 5 978,23 zł;
 - wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 108,78 zł.
- w rozdziale 80153 - Zapewnienie uczniom prawa do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych - wydatkowano kwotę 56 702,39 zł, co stanowi 99,38% planu rocznego wynoszącego 57 055,67 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup środków dydaktycznych i książek w kwocie 44 479,82 zł;
 - dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom w kwocie 12 222,57 zł;
- w rozdziale 80195 - Pozostała działalność - wydatkowano kwotę 308 604,63 zł, co stanowi 96,72% planu rocznego wynoszącego 319 075,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług pozostałych w kwocie 206 051,00 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 100 152,00 zł;
 - zakup materiałów i wyposażenia w kwocie 1 857,21 zł;
 - wynagrodzenia bezosobowe w kwocie 400,98 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 143,44 zł.

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski działają zarówno szkoły publiczne, których organem prowadzącym jest Gmina Tomaszów Lubelski, jak również szkoły niepubliczne, dla których organem prowadzącym są inne podmioty.

Jednostki oświatowe na terenie gminy Tomaszów Lubelski:

Szkoły Publiczne:

1. Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Łaszczówce.

2. Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Września 1939 roku w Majdanie Górnym.
3. Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach.
4. Szkoła Podstawowa im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii.
5. Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli.
6. Szkoła Podstawowa w Pasiekach.
7. Szkoła Podstawowa w Rogoźnie.
8. Szkoła Podstawowa w Typinie.

Szkoły Niepubliczne:

1. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Jezierni prowadzona przez Fundację „Wiedza, Edukacja, Rozwój” w Jezierni.
2. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Justynówce prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Justynówki i Okolic.
3. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Przeorsku prowadzona przez Stowarzyszenie „Czajnia”.

Tabela 23. Liczba uczniów w szkołach na terenie Gminy Tomaszów w ostatnich pięciu latach

Liczba uczniów	Rok szkolny 2018/2019	Rok szkolny 2019/2020	Rok szkolny 2020/2021	Rok szkolny 2021/2022	Rok szkolny 2022/2023
Szkoły publiczne prowadzone przez Gminę	521	474	470	471	464
Szkoły niepubliczne	87	88	93	109	96
Oddziały przedszkolne przy szkołach publicznych	225	232	244	236	270
Oddziały przedszkolne przy szkołach niepublicznych	71	64	54	80	51
Inne formy wychowania przedszkolnego	-	23	23	23	25
Razem	904	881	884	921	906

Tabela 24. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach publicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2020/2021			Rok szkolny 2021/2022			Rok szkolny 2022/2023		
	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem
SP Łaszczówka	64	51	115	66	44	110	63	48	111
SP Majdan Górny	74	29	103	73	23	102	74	33	107

SP Podhorce	110	48	158	116	48	164	120	46	166
SP Sabaudia	94	36	130	91	39	130	95	52	147
SP Szarowola	48	19	67	45	15	60	34	20	54
SP Pasieki	33	16	49	30	13	43	33	18	51
SP Typin	32	12	44	32	9	41	27	7	34
SP Rogoźno	15	33	48	12	39	51	18	46	64
Razem	470	244	714	471	230	701	464	270	734

Tabela 25. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach niepublicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2020/2021			Rok szkolny 2021/2022			Rok szkolny 2022/2023		
	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem
NSP Jeziernia	33	23	56	44	22	66	36	16	52
NSP Justynówka	12	4	16	12	3	15	10	5	15
NSP Przeorsk	48	27	75	53	22	85	50	30	80
Punkt przedszkolny	-	23	23	-	23	23	-	25	25
Razem	93	77	170	109	80	189	96	76	172

Jak widać z ww. zestawień w ostatnich latach liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Gminę utrzymuje się na podobnym poziomie. Natomiast liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych jest inna w poszczególnych latach. Przyczyną takiego stanu może być fakt, że wychowanie przedszkolne, oprócz przygotowania szkolnego tzw. zerówka, nie jest obowiązkowe i tylko od decyzji rodzica zależy, czy dziecko uczęszcza do przedszkola czy nie. W szkołach niepublicznych po znacznym wzroście liczby uczniów w roku szkolnym 2021/2022 w bieżącym roku szkolnym liczba uczniów wróciła do średniej z ostatnich lat. Niewątpliwie analiza tych zależności i próba rozwiązania problemu będzie zadaniem, nad którym należy się pochylić.

Ze względu na fakt, że obwody szkół w Gminie są stosunkowo duże istnieje konieczność organizacji dowozu dzieci do poszczególnych placówek. W roku szkolnym 2022/2023 objęto dowozem 178 dzieci.

Dowóz dzieci był podzielony na 7 niżej przedstawionych tras:

Tabela 26. Trasy i liczba dowożonych dzieci.

Lp.	Trasa	Ilość dzieci (średnia z 12 m- cy)	Ilość dzieci ukraińskich (średnia z 12 m-cy)
Zadanie 1	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym	32	1
Zadanie 2	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Jana Kochanowskiego w Łaszczówce	14	2
Zadanie 3	Dowóz do Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach	83	1
Zadanie 4	Dowóz do Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii	38	1
Zadanie 5	Dowóz do Szkoły Podstawowej w Typinie	2	0
Zadanie 6	Szkoła Podstawowa w Pasiekach (Ulów, Rogóźno-Kolonia)	3	0
Zadanie 7	Szkoła Podstawowa w Rogóźnie (Szarowola)	1	0

Poza dowozami do szkół działających na terenie gminy zwracano również rodzicom koszty opieki i dowozu dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

Ponadto Gmina zwracała rodzicom koszty dowozu uczniów niepełnosprawnych do placówek oświatowych – 4 w tym 1 dziecko ukraińskie oraz zapewnia 2 uczniom dowóz wraz z opiekunem do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Tomaszowie Lubelskim.

Stosunkowo mała liczba uczniów w szkołach publicznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie przedkłada się na mniejszą liczbę kadry pedagogicznej w nich zatrudnionej. Związane jest to z koniecznością realizacji przez szkoły, podstawy programowej określonej w odrębnych przepisach, nakładania na gminę coraz to większych wymagań np. zapewnienie dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, opieki świetlicowej, czy też coraz większą liczbą dzieci z opiniami lub orzeczeniami z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych.

Poniżej przedstawiono stan zatrudnienia w szkołach gminnych na koniec roku 2022

Tabela 27. Zatrudnienie w szkołach publicznych na koniec roku 2022

Lp.	Nazwa placówki	Pełnozatr. (liczba)	Niepełnozatr. (liczba)	Nniepełnozatr. (etaty)	RAZEM etaty	Pracownicy administracji i obsługi	
						liczba	etaty
1.	SP Łaszczówka	16	12	6,28	22,28	6	5,5
2.	SP Majdan Górny	13	8	3,42	16,42	5	5
3.	SP Podhorce	17	7	3,27	20,27	9	8
4.	SP Sabaudia	15	12	3,55	18,55	5	5
5.	SP Szarowola	8	10	3,97	11,97	3	2,75
6.	SP Pasieki	10	9	2,41	12,41	2	1,75
7.	SP Typin	6	11	3,06	9,06	1	1
8.	SP Rogózno	5	7	2,08	7,08	2	1,75
RAZEM		90	76	28,04	118,04	33	30,75

Łącznie w szkołach dla których Gmina Tomaszów Lubelski jest organem prowadzącym zatrudnionych jest 166 nauczycieli (w roku 2020 – 155, w roku 2021 – 161), co w przeliczeniu na pełne etaty daje liczbę 118,5 etatów nauczycielskich (rok 2021 – 115,5)

Liczba uczniów (szkoła podstawowa i oddziały przedszkolne) na jednego nauczyciela wynosi 4,4 ucznia na jednego nauczyciela, a w przeliczeniu na etaty jest to 6,21 uczniów na 1 etat nauczycielski.

Największą liczbę stanowią nauczyciele z najwyższym stopniem awansu zawodowego tj. dyplomowani. Nauczyciele posiadają pełne kwalifikacje zawodowe, często uzupełnione dodatkowymi kilkoma specjalnościami.

Obsługą ekonomiczno-administracyjną szkół zajmuje się gminna jednostka organizacyjna, jaką jest Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół w Tomaszowie Lubelskim. Zatrudnienie w Zespole na koniec roku 2022 wynosiło 7 pracowników.

Porównując średnie krajowe wartości dotyczące liczby uczniów na jednego nauczyciela należy stwierdzić, że w gminie Tomaszów Lubelski odbiegają one w znacznym stopniu, co jest główną przyczyną tak wysokich wydatków na oświatę, które ponosi gmina. Biorąc pod uwagę, że w roku szkolnym 2022-2023 liczba uczniów w szkołach spadła, sytuacja ta przybiera jeszcze gorszy obraz.

Szkoły funkcjonujące na terenie gminy są to szkoły wiejskie. Ich cechą charakterystyczną jest fakt, iż uczy się w nich mniej dzieci niż w szkołach miejskich, co potwierdzają powyższe dane. Łączna liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest dużo mniejsza niż w szkołach miejskich. Z jednej strony, jest to cecha pozytywna - możliwe jest utworzenie mniejszych oddziałów, w których na jednego nauczyciela przypada mniej dzieci, dzięki czemu może on efektywniej pracować i lepiej dostosowywać pracę do potrzeb podopiecznych. Uczniowie są mniej anonimowi, społeczność szkolna jest niewielka i dobrze zintegrowana, a szkoła pełni ważną funkcję kulturową i społeczną na wsi. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza w przypadku takich gmin jak Tomaszów Lubelski, gdzie nie ma jednej, centralnej miejscowości, siedziba leży poza jej granicami administracyjnymi i trudniej jest integrować lokalne społeczności. Jednak duża liczba małych

szkół stanowi duże obciążenie finansowe dla gminy. Konieczne jest właściwe wyważenie potrzeb lokalnych społeczności oraz możliwości budżetowych gminy.

Ponadto, cechą charakterystyczną dla funkcjonowania oświaty na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest fakt, iż wiele dzieci korzysta z usług edukacyjnych placówek położonych na terenie miasta Tomaszów Lubelski. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim miejscowości bezpośrednio sąsiadujących z miastem i położonych w jego pobliżu, które są z nim dobrze skomunikowane, więc codzienne dojazdy są relatywnie mało uciążliwe i zajmują stosunkowo niewiele czasu. Z jednej strony bliskość Tomaszowa Lubelskiego jest więc korzystna, uzupełnia i dywersyfikuje lokalną ofertę edukacyjną. Z drugiej może powodować mniejsze zainteresowanie gminnymi szkołami i mniejszy popyt na ich usługi, co przekłada się na spadek liczby uczniów. Oznacza to nie tylko konieczność zapewnienia odpowiedniej bazy dydaktycznej placówkom lokalnym, lecz także obliguje do ciągłego poprawiania jakości kształcenia oraz atrakcyjności szkół gminnych, by były one konkurencyjne względem szkół miejskich i dorównywały im poziomem oferty edukacyjnej. Proces podnoszenia standardu lokalnych placówek oświatowych trwa od wielu lat, a jego efekty są już widoczne - wiele placówek gminnych cieszy się podobnym prestiżem i uznaniem uczniów, co szkoły miejskie. Szczególną szansę na wzrost jakości kształcenia stanowi możliwość pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, które umożliwiają modernizację bazy materialnej, zakup odpowiedniego wyposażenia oraz wdrażanie różnorodnych, często innowacyjnych programów edukacyjnych.

Ponadto, jak już wcześniej wspomniano Gmina inwestuje w poprawę infrastruktury szkolnej. Główne działania w tym zakresie to:

- Zakończenie w roku 2021 II etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu termomodernizację przeprowadzono w budynkach szkół w Typinie, Rogóźnie i Jezierni (szkoła niepubliczna). Zadanie dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.
- Wybudowanie sali gimnastycznej przy szkole w Łaszczówce, na której budowę pozyskano dotację z Ministerstwa Sportu i Turystyki.
- Rozpoczęcie budowy Sali gimnastycznej przy szkole w Sabaudii
- Wykonano szereg mniejszych prac remontowych w placówkach.
- Pozyskano dotacje na zakup podręczników dla uczniów szkół gminnych.

Wyniki egzaminów w roku 2022

Stan oświaty najlepiej zobrazować na podstawie wyników egzaminów końcowych.

W 2022 r. egzamin ósmoklasisty sprawdzał poziom opanowania wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach egzaminacyjnych, które zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki w grudniu 2020 r. Wymagania egzaminacyjne stanowiły zawężony katalog wymagań podstawy programowej. Egzamin w 2022 r. odbyły się zgodnie z harmonogramem: 24-26 maja 2022 r.

Tabela 29. Wyniki egzaminów szkół z Gminy Tomaszów Lubelski w latach 2019-2022.

2019	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj/wieś		63/62		45/42		59/52		42/40	
Województwo/wieś		60		46		52		49/40	
Powiat		59		41		51		36	
Gmina		59		60		55		46	
SP Pasieki	10	57	4	35	4	43	3		
SP Sabaudia	4	70	7	73	9	64	6		
SP Typin	6	56	4	43	5	45	4		
SP Majdan G.	12	62	5	41	5	55	5	46	6
SP Łaszczówka	9	55	3	23	2	29	1		
SP Szarowola	6	57	4	39	4	45	4		
SP Podhorce	10	53	3	28	2	31	2		
2020	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj/wieś		59	5	46	5	54	6		
Województwo/wieś		60	5	46	5	52	5		
Powiat		58	5	42	5	46	4		
Gmina		51	3	38	4	38	3		
SP Pasieki	8	50	3	28	2	46	4		
SP Sabaudia	14	48	3	36	3	33	2		
SP Typin	7	54	4	32	3	30	2		
SP Majdan G.	9	48	3	46	5	38	3		
SP Łaszczówka	12	52	3	38	4	41	4		
SP Szarowola	7	50	3	52	7	44	4		
SP Podhorce	12	63	6	44	5	48	5		
2021	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj/wieś		60	5	47	5	66	6		
Województwo/wieś		61	5	47	5	63	5		
Powiat	724	56	4	42	5	57	4		
Gmina	65	59	5	42	5	51	3		
SP Pasieki	7	52	3	30	2	39	2		
SP Sabaudia	15	59	5	41	4	56	4		
SP Typin	3	59	5	43	5	39	2		
SP Majdan G.	5	67	7	43	5	55	4		
SP Łaszczówka	6	60	5	49	6	60	5		
SP Szarowola	9	52	3	45	5	49	3		
SP Podhorce	19	60	5	43	5	48	3		
2022		J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	

	liczba	%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj/wieś		60/58		57/55		67/61			
Województwo		61		56		64			
Powiat	1004	58	1004	49	985	59			
Gmina	78	60	78	47	78	55			
SP Pasieki	3	61	6	27	1	59	4		
SP Sabaudia	10	61	6	62	6	79	7		
SP Typin	5	59	5	30	1	58	4		
SP Majdan G.	13	58	5	43	3	57	4		
SP Łaszczówka	9	59	5	51	4	48	3		
SP Szarowola	9	55	4	50	4	55	4		
SP Podhorce	19	61	6	45	3	46	3		

W 2022 r. najwyższy wynik z języka polskiego (61%) osiągnęły SP w Podhorcach, w Pasiekach oraz Sabaudii. – wyższy niż w kraju i województwie. Z matematyki najwyższy wynik osiągnęła SP w Sabaudii – wyższy niż w kraju i województwie. Z języka angielskiego najwyższy wynik osiągnęła SP w Sabaudii uzyskując wynik wyższy niż średni wynik gminy, powiatu, województwa i kraju.

Tabela 30. Średni wynik Gminy Tomaszów Lubelski z trzech egzaminów (język polski, matematyka, język obcy) na tle gmin z powiatu tomaszowskiego

Miejscowość	Gmina	Język polski	Matematyka	Język angielski
Bełżec	Gmina wiejska	54	40	50
Jarczów	Gmina wiejska	58	52	62
Krynice	Gmina wiejska	51	38	60
Lubycza Królewska	Obszar wiejski	53	33	55
Lubycza Królewska	Miasto	63	47	59
Rachanie	Gmina wiejska	58	45	59
Susiec	Gmina wiejska	56	48	60
Tarnawatka	Gmina wiejska	62	48	49
Telatyn	Gmina wiejska	58	45	48
Tomaszów Lubelski	Gmina wiejska	60	47	55
Tomaszów Lubelski	Gmina miejska	61	60	67
Tyszowce	Obszar wiejski	52	50	34
Tyszowce	Miasto	52	33	47
Ulhówek	Gmina wiejska	58	49	64
Łaszczów	Miasto	53	44	53
Łaszczów	Obszar wiejski	52	38	50

Podsumowanie sytuacji oświaty w Gminie Tomaszów Lubelski.

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej to jeden z priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 oraz Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski.

Zauważyć należy, że w całej Polsce wydatki budżetów gmin na oświatę i wychowanie systematycznie rosną przy jednoczesnym spadku ilości uczniów. Gmina Tomaszów Lubelski nie odbiega od tego trendu.

Ogólne tendencje (ustawodawcy, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Kuratoriów Oświaty) w zakresie organizacji i finansowania oświaty przez samorządy zmierzają w kierunku utrzymania za wszelką cenę obecnej ilości placówek. Uwidacznia się to m.in. w dodatkowym subwencjonowaniu szkół o liczbie uczniów nieprzekraczającej 70. Wszelkie próby reorganizacji zdążają w kierunku optymalizacji zatrudnienia i ilości godzin nauczania.

Mając powyższe na uwadze Gmina Tomaszów Lubelski realizuje działania, które obecnie oraz w latach kolejnych mogą przynieść efekty w postaci zwiększenia liczby uczniów w szkołach.

Do działań tych należy zaliczyć:

- Objęcie bezpłatnym dowozem do szkół dzieci, które nie mieszczą się w kryteriach ustawowych. wg ustawy, Gmina powinna dowozić dzieci, które mieszkają dalej niż 3 km (klasy I-IV), oraz dalej niż 4 km (klasy V-VIII).
- Zwiększenie w szkołach godzin świetlicy.
- Rezygnacja z opłat za przebywanie dzieci w oddziałach przedszkolnych ponad ustawowe 5 godzin.
- Pozyskiwanie środków zewnętrznych dla rozwoju szkół (dotacje podręcznikowe, objęcie budynków szkolnych procesem termomodernizacji).

Jednak pomimo starań o utrzymanie szkół, oraz faktu małej liczebności klas należy stwierdzić, że wyniki egzaminów w niektórych szkołach gminnych są na przeciętnym a nawet słabym poziomie. Należy więc przeanalizować tę sytuację i wyciągnąć wnioski, które pozwolą na poprawę tej sytuacji.

3.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.

Stan środowiska naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski uważa się za dobry. Na terenie Gminy nie występuje duża integracja zakładów przemysłowych, które by generowały różnorodne emisje oraz niebezpieczeństwa związane z ich funkcjonowaniem. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest tzw. emisja niska pochodząca ze spalania paliw w piecach domowych, często o przestarzałej konstrukcji. Natomiast zanieczyszczenia wód i gleby głównie powstają poprzez przenikanie do nich środków chemicznych pochodzących z intensywnych upraw polowych oraz nieszczelnych zbiorników na ścieki. Ciągłym problemem, pomimo objęcia wszystkich mieszkańców Gminy systemem zbiórki odpadów, jest zanieczyszczanie lasów oraz przydrożnych rowów odpadami komunalnymi.

Zagadnienia ochrony środowiska realizowane były głównie poprzez realizację następujących programów:

- Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 r.
- Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski Programu ochrony

Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024

Podstawę prawną opracowywania Programu Ochrony Środowiska stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku, Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232ze. zm.), a przyjęty Uchwałą Nr XXVI/242/2017 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024”.

Program ochrony środowiska ma na celu dostosowanie działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych uwzględniając założenia dokumentów strategicznych wyższego szczebla (krajowych, wojewódzkich i powiatowych) oraz dokumentów na poziomie Gminy Tomaszów Lubelski uwzględniając zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Przedstawia on charakterystykę aktualnego stanu środowiska, a ustalenia Programu obejmują priorytety i działania ekologiczne, cele i kierunki ochrony środowiska oraz plan operacyjny określający przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych celów.

W gminie Tomaszów Lubelski występuje wiele potrzeb i problemów, które należy realizować w celu zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego i zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem ochrony środowiska.

Podstawową dziedziną zapóźnień infrastruktury środowiska jest zaopatrzenie mieszkańców w dobrej jakości wodę oraz bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie ścieków. Przestrzennie rozłożony układ gminy nie sprzyja pod względem finansowym budowie zbiorczej infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej.

Według stanu na koniec roku 2022 jeszcze 5 miejscowości tj.: Jeziernia, Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz nie miało dostępu do zbiorowych wodociągów gwarantujących dobrej jakości wodę, natomiast miejscowości Łaszczówka i Łaszczówka-Kolonia jest zwodociągowana tylko w części. Mieszkańcy tych miejscowości korzystają z własnych ujęć.

Na terenie gminy nie ma zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Według stanu na koniec roku 2022 jedynie w miejscowości Rogózno istniały trzy nitki kanalizacji sanitarnej włączonej do sieci miejskiej tj. ulica Siwa Dolina, ul. Józefowska, część ul. Osterwy i Sybiraków oraz sieć kanalizacyjna w części miejscowości Łaszczówka-Kolonia. Mieszkańcy pozostałej części gminy korzystają ze zbiorników na ścieki lub przydomowych oczyszczalni ścieków.

W roku 2022 realizowano następujące działania mające na celu uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej:

- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronne zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska – 19 680,00 zł,
- Budowa wodociągu w Łaszczówce – 34 980,68 zł,
- Budowa wodociągu w Majdanie Górnym II – 73 149,30 zł,
- Budowa wodociągu w Rabinówce – 53 500,00 zł,
- Budowa wodociągu w Sabaudii – 2 5203,25 zł,
- Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola – 25 000,00 zł,
- Budowa kanalizacji sanitarnej w Łaszczówce-Kolonii – 1 349 231,07 zł,

Działania wymienione wyżej wpisują się również w realizację Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski.

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032

Kolejnym programem dotyczącym ochrony środowiska jest „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy Tomaszów Lubelski na lata 2015-2032” przyjęty uchwałą Nr XV/106/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2016 r. Od 20 grudnia 2019 r., zgodnie z uchwałą nr XIII/120/2019 program ten został zastąpiony Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032.

Podstawowym celem Programu jest:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko

W 2022 roku Urząd Gminy Tomaszów Lubelski prowadził kolejne nabory na usuwanie wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych w ramach realizacji projektu pn. „System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego”, współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu. Nabór wniosków odbył się przy

współpracy z Urzędem Marszałkowskim w Lublinie. Do Urzędu Gminy wpłynęło 44 wniosków od mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski, następnie wnioski zostały przekazane do Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie. Dodatkowo Urząd Gminy Tomaszów Lubelski prowadził nabór wniosków na usuwanie wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych w ramach realizacji projektu ze środków pochodzących z budżetu Gminy, do Urzędu wpłynęło 33 wnioski.

W ramach dofinansowania ze środków Regionalnego Programu przy współpracy z Urzędem Marszałkowskim w Lublinie i środków własnych z budżetu gminy zostało usuniętych 105,090 Mg (t. j. 6,500 Mg regionalny program i 98,590 Mg ze środków własnych budżetu Gminy).

Ilość wyrobów pozostałych do unieszkodliwienia na terenie gminy na koniec 2022 roku to 5 641,602 Mg według danych wprowadzonych do Bazy Azbestowej.

W roku 2022 na zadanie pn.: „Usuwanie, transport i utylizacja płyt dachowych azbestowo-cementowych z budynków mieszkalnych i gospodarczych z terenu Gminy Tomaszów Lubelski” przeznaczono 32 999.56 zł brutto środków z budżetu Gminy.

Z roku na rok wzrasta liczba osób zainteresowanych usuwaniem wyrobów azbestowych przy wykorzystaniu dotacji pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez Gminę. Ograniczeniem w udzielaniu pomocy wszystkim zainteresowanym jest wysokość środków finansowych.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

W ramach realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej przyjętego uchwałą Nr XVIII/146/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2016 r. realizowano działania prowadzące do redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, redukcję zużycia energii finalnej, poprzez podniesienie efektywności energetycznej oraz rozwój gospodarki niskoemisyjnej. Realizacja programu rozłożona jest na lata, dlatego też w każdym roku budżetowym realizowane są inne zadania wpływające na ograniczenie emisji.

Do najważniejszych zadań, zrealizowanych i w trakcie realizacji należy zaliczyć:

— Projekt ***„Odnawialne źródła energii w Gminie Tomaszów Lubelski” (projekt zakończono w roku 2019):***

Wartość projektu to 4,4 mln. PLN. W ramach projektu zamontowano 349 instalacji kolektorów solarnych oraz 136 pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej. Beneficjentami byli bezpośrednio mieszkańcy Gminy – właściciele domów jednorodzinnych.

Poprzez realizację projektu uzyskano następujące wskaźniki dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez zwiększenie poziomu wykorzystywania odnawialnych źródeł energii:

- dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej 1,60 MW.
 - produkcja energii cieplnej z nowowytworzonych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE – 1 058, 40 MWh/rok.
 - szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 4 789, 21 t/rok.
 - liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – 485 szt.
- Projekt ***Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski (realizacja projektu zakończona w roku 2020):***

Wartość projektu to 7,5 mln. PLN. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Gminnego Ośrodka Kultury w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli, Świetlicy Wiejskiej w Majdanku, Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski, Szkoły Podstawowej Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii, budynku administracyjnego w Rogóźnie, Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła, kolektory słoneczne). Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu ścian zewnętrznych oraz wymianie nieszczelnych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię elektryczną oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczują realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpływie to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwany rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 3841,57 Gj/rok,
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 294,19 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 81,25 [MWht/rok],
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych - 1067099,79 [kWh/rok]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 8 szt.
- Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 5 szt.
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych - 0,16 MW.
- Projekt „*Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski etap II*” (realizacja projektu rozpoczęta w roku 2020 i zakończona w roku 2021):

Głównym celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorążance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ułowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o

niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła).

Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu dachu, stropodachu, ścian zewnętrznych oraz ścian w gruncie, wymianie nieszczelnych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię ciepłą oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią pracownicy oraz osoby korzystające z usług świadczonych przez świetlice wiejskie, remizo-świetlice, uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczuwają realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpłyne to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwany rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 4894,44 Gj/rok,
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 87,84 [MWh/rok]
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 652,279 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 2405467 [kWh/rok]
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych 0,24 [MW]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 szt., Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 9 szt.
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 [szt.]

— Projekt „*Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski*” (realizacja projektu rozpoczęta została w roku 2020, a zakończona w roku 2022 – rozliczenie projektu).

Wartość projektu: 748 tys. PLN. W ramach projektu zostaną zmodernizowane cztery linie oświetlenia ulicznego w Chorążance (rok 2020), Rogóźnie, Majdanie Górnym i Jezierni (w roku 2021). Celem projektu jest poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie „niskiej emisji”, podniesienie efektywności energetycznej oraz wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań dla oświetlenia ulicznego.

Planowany jest roczny spadek emisji gazów cieplarnianych w wysokości 7,05 [tony równoważnika CO₂/rok].

— Wprowadzenie w roku 2020 Uchwałą Rady Gminy Nr XXI/188/2020 regulaminu udzielenia dotacji celowych z budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie wymiany niskosprawnych kotłów i pieców opalanych paliwem stałym na niskoemisyjne źródła ciepła. W związku z podjętą uchwałą ogłoszono nabór wniosków na wymianę kotłów opalanych paliwem stałym. W roku 2022 nie udzielano dotacji na ten cel.

— Ponadto Gmina Tomaszów Lubelski w roku 2019 złożyła wniosek o dofinansowanie zadania pn. „Odnawialne Źródła Energii w Gminie Tomaszów Lubelski – II Etap” – montaż instalacji fotowoltaicznych, solarnych i pomp ciepła w budynkach indywidualnych. We wrześniu 2022 Gmina podpisała z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego w Lublinie umowę na realizację przedmiotowego projektu na kwotę 3 685 930,64 zł. W ramach projektu przewiduje się montaż następujących instalacji OZE dla mieszkańców Gminy:

- 196 instalacji fotowoltaicznych,
- 101 instalacji kolektorów słonecznych do produkcji ciepłej wody użytkowej,
- 15 sztuk pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej.

W roku 2022 ogłoszono przetarg natomiast podpisanie umowy z wykonawcą i rzeczowa realizacja projektu planowana jest na rok 2023.

— Zadaniem związanym również z gospodarką niskoemisyjną jest sukcesywna wymiana lamp oświetlenia ulicznego na lampy ledowe (energooszczędne). Praktycznie wszystkie nowobudowane linie oświetlenia ulicznego wyposażane są już w tego typu lampy. Jedynie w sporadycznych wypadkach, gdy nie jest to możliwe stosowane są jeszcze lampy starego typu.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 r.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 roku, przyjęty uchwałą Nr XXXVII/320/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r., obejmował następujące działania:

- 1) zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsca w schronisku dla zwierząt;
- 2) opiekę nad wolno żyjącymi kotami, w tym ich dokarmianie;
- 3) odławianie bezdomnych zwierząt;
- 4) obowiązkową sterylizację albo kastrację zwierząt w schroniskach dla zwierząt;
- 5) poszukiwanie właścicieli dla bezdomnych zwierząt;
- 6) usypianie ślepych miotów;
- 7) wskazanie gospodarstwa rolnego w celu zapewnienia miejsca dla zwierząt gospodarskich;
- 8) zapewnienie całodobowej opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt.

Na realizację programu została zaplanowana kwota 30.000,00 złotych, w tym:

- zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsc w schronisku – 9.000,00 zł,
- sprawowanie opieki nad kotami wolno żyjącymi, w tym ich dokarmianie – 1.500,00 zł,
- odławianie bezdomnych zwierząt – 1.000,00 zł,
- zapobieganie bezdomności poprzez ograniczenie populacji bezdomnych zwierząt poprzez zabiegi kastracji i sterylizacji – 11.000,00 zł,
- poszukiwanie właścicieli dla bezdomnych zwierząt – 1.500,00 zł,
- usypianie ślepych miotów – 500,00 zł,
- zapewnienie miejsca dla zwierząt gospodarskich w gospodarstwie rolnym – 500,00 zł,
- całodobowa opieka weterynaryjna w przypadku zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt – 5.000,00 zł.

Bezdomne psy.

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie funkcjonuje schronisko dla bezdomnych zwierząt, dlatego też odławiane bezdomne psy umieszczane są w schronisku funkcjonującym poza jej terenem. Gmina miała podpisaną umowę ze schroniskiem w Zamościu w tym zakresie. Przed przekazaniem zwierząt do schroniska prowadzona jest akcja informacyjna mająca na celu ustalenia właściciela zwierzęcia lub znalezienie dla zwierzęcia nowego właściciela. W roku 2022 przekazano 2 bezdomne psy do schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu.

Bezdomne koty.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje żadna organizacja, która statutowo zajmowałaby się dziko żyjącymi zwierzętami w tym m.in. dokarmianiem dziko żyjących kotów. Działania związane z bezdomnymi kotami ograniczają się do finansowania przez Gminę zabiegów sterylizacji kotów przygarniętych przez mieszkańców.

Bezdomne zwierzęta gospodarskie.

W 2022 roku nie zaistniała konieczność interwencji w sprawie bezdomnych lub odebranych właścicielowi zwierząt gospodarskich.

Opieka weterynaryjna nad zwierzętami bezdomnymi, poszkodowanymi w wypadkach drogowych.

Opiekę tą sprawował Gabinet Weterynaryjny Leszek Pliźga ul. St. Moniuszki 106 w Tomaszowie Lubelskim.

W roku 2022 na terenie gminy nie stwierdzono wystąpienie afrykańskiego pomoru świń (ASF). Natomiast w roku 2022 na terenie gminy ponownie stwierdzono wystąpienie choroby pszczoł tj. zgnilca amerykańskiego. W związku z tym faktem część gminy uznano za teren zapowietrzony i wprowadzono szereg ograniczeń w transporcie i przemieszczaniu pszczoł i wyrobów pszczelich.

W roku 2022 finansowa realizacja programu opieki nad zwierzętami przedstawiała się następująco:

Tabela 31: Wydatki związane z opieką nad zwierzętami.

Lp.	Nazwa zadania	Kwota (zł)
1.	Gotowość do całodobowych czynności weterynaryjnych	3600,00
2.	Zabiegi weterynaryjne:	7133,88
3.	Usługi utylizacji padłych zwierząt	6256,67
4.	Zakup karmy	3132,82
5.	Dotacja celowa na współfinansowanie bieżących kosztów funkcjonowania schroniska w Zamościu	2000,00
6.	Inne wydatki	1349,45
7.	Opłata za odławianie psów oraz przyjęcie do schroniska	3690,00
Razem		27162,82

Szkody powodowane przez dziką zwierzynę.

Istotnym problemem na terenie Gminy są szkody powodowane przez dziką zwierzynę w uprawach rolnych. Należy zaznaczyć, że sprawy związane ze szkodami powodowanymi przez tą zwierzynę leżą w gestii Skarbu Państwa i są wyłączone z działania gminy. Ponadto od

23 sierpnia 2018 r. nastąpiła zmiana zasad szacowania szkód łowieckich i Urząd Gminy aktualnie nie posiada informacji o ilości załatwionych spraw.

Pomimo podejmowanych przez rząd prób uregulowania prawnego związanego ze tymi szkodami należy stwierdzić, że nie przyniosły one pożądanego efektu i stanowią one ciągle duży problem dla gospodarstw rolnych z terenu Gminy. Gmina ze swej strony wielokrotnie wskazywała skalę problemu i wносиła o jak najszybsze jego rozwiązanie do władz wyższego szczebla.

Prowadzone od roku 2021 odstrzały sanitarne dzików, w związku z ASF zmniejszyły straty rolników powodowane przez ten gatunek zwierząt.

Gospodarka odpadami komunalnymi:

Na terenie Gminy gospodarka odpadami komunalnymi odbywa się za pośrednictwem firmy wyłonionej w drodze postępowania przetargowego. W roku 2022 usługi z tym związane wykonywała firma ECLER z Łaszczówki – Kolonii.

Do systemu zbiórki odpadów komunalnych, organizowanej przez Gminę, włączone są tylko nieruchomości zamieszkałe. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych wywóz odpadów zapewniają we własnym zakresie.

W roku 2020 zmieniono sposób wyliczenia opłaty za wywóz odpadów. Zamiast dotychczasowej metody od gospodarstwa domowego wprowadzono system wyliczania opłaty w zależności od ilości osób zamieszkujących daną nieruchomość.

Uchwałą Nr XXIII/197/2020 z dnia 7 grudnia 2020 r. wprowadzono następujące wysokości opłat:

- Stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi zbieranymi i odbieranymi w sposób selektywny 21 zł od osoby na miesiąc.
- Stawka opłaty podwyższonej za gospodarowanie odpadami komunalnymi, jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny 42 zł od osoby na miesiąc.

Równocześnie wprowadzono zwolnienie dla nieruchomości, których właściciele zagospodarowują bioodpady w kompostowniku przydomowym w wysokości 5 zł od osoby na miesiąc.

Liczba gospodarstw domowych objęta odbiorem odpadów w 2022 roku wynosiła 3187 nieruchomości.

Ilość odpadów zebranych selektywnie: 665,01 Mg.

Odsetek odpadów poddanych recyklingowi: 701,05 Mg.

Przychody gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi (wpłaty zobowiązanych do ponoszenia opłaty) w roku 2022 wyniosły 1 851 936,87 zł. Całkowite wydatki gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wyniosły – 1 988 593,25 zł.

W stosunku do osób posiadających zaległości w opłatach wszczęto postępowanie egzekucyjne.

Z założeń nałożenia na gminy obowiązku prowadzenia gospodarki odpadami komunalnymi wynikało, że dochody i wydatki gmin powinny się bilansować. Z powyższych danych wynika, że gospodarka odpadami komunalnymi obciąża dodatkowo budżet gminy Tomaszów Lubelski, co nie powinno mieć miejsca. Celem finansowego zrównoważenia gospodarki odpadami w roku 2022 Rada Gminy podjęła uchwałę nr XLV/386/2022 z dnia 30 grudnia 2022 r. o pokryciu części kosztów gospodarowania odpadami komunalnymi z dochodów własnych nie pochodzących z pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, wynikających z różnicy powstałej pomiędzy dochodami pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, a kosztami funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Pomimo objęcia wszystkich gospodarstw domowych systemem zbiórki odpadów dalej znaczącym problemem jest wyrzucanie odpadów w miejscach niedozwolonych (lasy, przydrożne rowy, przystanki komunikacyjne).

3.8. Sfera gospodarcza

3.8.1. Charakterystyka lokalnej gospodarki

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, na koniec 2022 roku na terenie gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych było 952 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 810 (85,08%) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a 142 (14,92%) stanowiły osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej. W stosunku do roku 2021 liczba zarejestrowanych podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy Tomaszów Lubelski wzrosła o 61.

Pod względem branż, dominują podmioty sekcji G według klasyfikacji PKD 2007 - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów, motocykli oraz artykułów gospodarstwa domowego – ok. 29% (273 przedsiębiorców), a drugą względem liczebności podmiotów gospodarczych branżą jest sekcja F – budownictwo – 19,9% (190 przedsiębiorców).

Liczebnie dominują podmioty branży handlowej, jednak nie są one największymi pracodawcami ze względu na to, że duża część przedsiębiorstw sekcji G to przedsiębiorstwa sektora MŚP, bardzo często osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, niezatrudniające więcej, niż kilka osób. Znajduje to odzwierciedlenie na rynku pracy, w gminie Tomaszów Lubelski duże znaczenie dla rynku pracy ma sektor usług nierynkowych, mało elastycznych, nisko korespondujących z sytuacją na rynku. Konieczne są więc działania mające na celu zdywersyfikowanie branż miejscowej gospodarki i tworzenie warunków do powstawania miejsc pracy w sektorze usług rynkowych.

W gospodarce gminy Tomaszów Lubelski przeważają branże tradycyjne, słabo rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Jednym z głównych problemów jest brak strategicznych inwestorów, większych i nowoczesnych zakładów pracy, niedostateczny rozwój branż pozarolniczych. Gmina Tomaszów Lubelski posiada wiele atutów, dzięki którym mogłaby przyciągnąć nowych inwestorów tego typu – bliskość miasta powiatowego, położenie przy drodze krajowej nr 17, bliskość granicy z Ukrainą i przejścia granicznego w Hrebennem.

Szansą na podniesienie aktywności gospodarczej obszaru i zminimalizowanie niekorzystnych zjawisk gospodarczych jest położenie na terenie gminy Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN – Podstrefa Tomaszów Lubelski. Została ona utworzona 17 czerwca 2008 roku na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów. Składają się na nią dwa kompleksy terenów inwestycyjnych – jeden położony na terenie miasta Tomaszów Lubelski, drugi znajdujący się w sąsiadującej z miastem miejscowości Kolonia Łaszczówka. Tereny w Łaszczówce-Kolonii są położone w bliskiej odległości od węzła Południe, obwodnicy Tomaszowa Lubelskiego w ciągu drogi ekspresowej S17, stanowią własność Samorządu Województwa Lubelskiego. Są to grunty niezabudowane - 8 działek o powierzchni od 0,78 do 1,15 ha. Atutem tego kompleksu jest dogodne położenie oraz bliskość Tomaszowa Lubelskiego i przejścia granicznego. W roku 2021 zakończono kompleksowe uzbrojenie terenu podstrefy. Obecnie teren jest przygotowywany do zagospodarowania przez potencjalnych inwestorów.

Dodatkowo w roku 2021 Rada Gminy podjęła uchwały intencyjne o przystąpieniu do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Łaszczówka – Kolonia (bezpośrednio przy strefie ekonomicznej) oraz w miejscowości Jeziernia (bezpośrednio przy węźle południe drogi ekspresowej S17) przeznaczenie terenów w obydwu planach jest przewidziane pod działalność usługowo produkcyjną. Bezpośrednie sąsiedztwo węzła drogi ekspresowej powinno być dodatkowym atutem do lokowania na tym terenie nowych inwestycji.

3.8.2. Rolnictwo

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski występują dwa typy gleb. W zachodniej części gminy, położonej na obszarze Roztocza, występują głównie gleby bielcowe, o niższych klasach bonitacyjnych. Na ogół mają charakter piaszczysty i nie należą do gleb urodzajnych. W części wschodniej gminy, na terenach wchodzących w skład Grzędy Sokalskiej, znajdują się gleby urodzajne, w większości czarnoziemy. Jakość gleb determinuje typ i charakter działalności rolniczej prowadzonej na terenie gminy.

Gospodarstwa rolne na terenie gminy cechują się dużym rozdrobnieniem, co negatywnie wpływa na ich rentowność. Zgodnie z danymi pozyskanymi podczas Powszechnego Spisu Rolnego, w 2010 roku liczba gospodarstw na terenie gminy wynosiła 2774, z czego 2771 to gospodarstwa indywidualne, a 2472 to gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą. Ze względu na duży upływ czasu od ostatniego spisu rolnego struktura gospodarstw rolnych znacząco się zmieniła, jednak ze względu na brak danych aktualnych trudno te zmiany zobrazować.

W roku 2020 przeprowadzono Narodowy spis rolny. Na dzień sporządzenia niniejszego raportu na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego przedstawiono raport z wyników spisu, natomiast dane dotyczące poszczególnych gmin planowane do podania w roku 2022 na okres opracowania niniejszego raportu nie zostały udostępnione.

3.8.3. Turystyka

Gmina Tomaszów Lubelski posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Do jej głównych atutów należą walory środowiskowe i krajobrazowe, wynikające z faktu położenia w obrębie dwóch krain geograficznych - Roztocza (Roztocza Środkowego oraz Południowego) i Wyżyny Wołyńskiej (Grzęda Sokalska).

Przez obszar gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne:

- Szlak Centralny (biegnący z Bełzca do Szastarki);
- Szlak Historyczny (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Turkowic);
- Szlak Wolnościowy (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Hrebennego);
- Szlak Walk Partyzanckich (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Bodaczowa).

Na terenie gminy znajdują się także obiekty zabytkowe, które stanowią atrakcję dla odwiedzających. Ponadto, sporą popularnością cieszą się zbiorniki wodne wykorzystywane przez wędkarzy. Największy znajduje się w miejscowości Rogóźno.

Gmina posiada potencjał do rozwoju turystyki, zarówno z racji swojego położenia, jak też ze względu na posiadane walory krajobrazowo-środowiskowe i obiekty zabytkowe. Ponadto, ze względu na swoje położenie i walory, na terenie gminy Tomaszów Lubelski panują dogodne warunki do uprawiania tzw. turystyki weekendowej - krótkich wyjazdów, zwykle z wykorzystaniem dni wolnych od pracy, często w niedalekie okolice miejsca zamieszkania. Gmina Tomaszów Lubelski może stać się celem takich wyjazdów dla mieszkańców Tomaszowa lub Zamościa. Ponadto, może stanowić tzw. bazę wypadową dla turystów chcących połączyć zwiedzanie Roztocza i okolic z krótkim (najczęściej jednodniowym) wyjazdem na Ukrainę. Jednak gmina Tomaszów Lubelski sąsiaduje z gminami o bardzo wysokiej atrakcyjności i potencjale turystycznym. Konieczne jest położenie większego nacisku na rozwój turystyki, by gmina mogła być konkurencyjna pod tym względem.

Poważnym problemem na terenie gminy jest niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna. Potencjał turystyczny gminy nie może być w pełni wykorzystany, ponieważ niedostateczna jest liczba przedsiębiorstw ukierunkowanych na obsługę turystów. Brakuje także w pełni rozwiniętej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, co utrudnia rozwój tej branży gospodarki lokalnej, obniża jakość usług turystycznych świadczonych na terenie gminy oraz zmniejsza jej atrakcyjność dla osób odwiedzających.

Celem zwiększenia potencjału turystycznego oprócz inwestycji z lat poprzednich m.in. „Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogoźnie gmina Tomaszów Lubelski” finansowane z środków Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze, gdzie zostało wykonane

- promenada drewniana z miejscami do odpoczynku.
- wiata z miejscem na ognisko.
- pomosty z ławkami wchodzące w głąb zbiornika wodnego.
- elementy małej infrastruktury tj.: ławki drewniane, tablice edukacyjne, kosze na śmieci,

w roku 2022 zrealizowano następujące inwestycje:

- altana rekreacyjna w Rudzie Żelaznej – wartość 50 000,00 zł,
- punkt widokowy przy budynku Biblioteki w Majdanie Górnym – 50 000,00 zł,
- luneta widokowa przy budynku Biblioteki w Majdanie Górnym – 25 360,00 zł,
- wiata przy świetlicy w Chorążance – 19 500,00 zł,
- siłownia zewnętrzna w Łaszczówce Kolonii – 22 000,00 zł,
- plac zabaw przy stawie w Rogoźnie – 5 751,45 zł,
- plac zabaw w Górnym – 15 436,50 zł.

W roku 2022 zakończono prace budowlane przy projekcie kompleksowej rewitalizacji Białej Góry, na który to projekt pozyskano dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. W wyniku realizacji projektu

zostanie przywrócony do życia stok narciarski z wyciągiem orczykowym, zaplecze obsługiwo-gastronomiczne, ścieżka edukacyjna na szczyt oraz towarzyszące zagospodarowanie terenu. Stok wraz z trasami narciarstwa biegowego na Siwej Dolinie będzie stanowił bogatą ofertę dla turystów i mieszkańców regionu zimą.

Wykaz atrakcji turystycznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:

- 1. Biała Góra** - wzniesienie o wysokości 353 m n.p.m., ze szczytu góry roztaczają się rozległe widoki na Roztocze Środkowe. Szlak na Białą Górę prowadzi lasem, co pozwala zobaczyć bardzo głębokie wąwozy. Szczyt góry objęty został ochroną a ona sama owiana jest różnymi legendami i tajemnicami. Według legendy, znajdowało się tu miasto – zamek otoczone fosą. Na płn. stoku góry odnaleziono ślady osady ludzkiej z czasów średniowiecza potwierdzające istnienie grodziska o nazwie Medno, utożsamiane z Grodami Czerwieńskimi. Prawdopodobnie to po nim pozostały tu resztki wałów i fos.
- 2. Skansen „Wiejska Chata” w Ułowie** – położona w malowniczej miejscowości Ułów ukazuje przyrodniczo-historyczne walory Roztocza Tomaszowskiego. Urozmaicone przystanki szlaku doskonale nadają się do pieszych i rowerowych wędrówek. W mini skansenie każdy odwiedzający może zetknąć się z kulturą regionu tomaszowskiego i dotknąć eksponatów.
- 3. Farma wiatrowa Majdan Górny** powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków stoi na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorążanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
- 4. Stawy w Rudzie Wołoskiej** – dla wędkarzy, jak również ich rodzin chcących spędzić czas na łonie natury są do dyspozycji stawy rybne. Dwa łowiska wędkarskie zlokalizowane są w Rudzie Wołoskiej przy ulicy Szkolnej, są to idealne miejsce do miłego spędzenia czasu i wędkowania. W zbiornikach pływają takie ryby jak karpie, amury, karasie, liny, szczupaki, sandacze, sumy, jazie, okonie. Istnieje możliwość zakupu świeżej ryby. Na terenie łowisk nie wymagane są karty wędkarskie.
- 5. Stawy w Rogóznie** – do tej pory wykorzystywane głównie przez wędkarzy, ale wraz realizacją projektu pn. „Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogóznie gmina Tomaszów Lubelski” gdzie zostało wykonane:
 - promenada drewniana z miejscami do odpoczynku.
 - wiata z miejscem na ognisko.
 - pomosty z ławkami wchodzące w głąb zbiornika wodnego.
 - elementy małej infrastruktury tj.: ławki drewniane, tablice edukacyjne, kosze na śmieci, stały się atrakcyjnym miejscem odwiedzanym zarówno przez mieszkańców, jak i osoby przyjezdne.
- 6. Źródła w Rudzie Żelaznej** - zasilają dorzecze rzeki Sołokiji. Powierzchnia tego pomnika przyrody nieożywionej wynosi 0,1 ha. Źródła mają wydajność 20-30 litrów na sekundę.

- 7. Kościół Trójcy Przenajświętszej w Łaszczówce** – W 1629 r. powstał drewniany kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy. W 1671 r. nowy kościół wybudował Andrzej Maksymilian Fredro. Obsługiwał go ks. Jakub Kraszewski, honorowy kanonik chełmski, dziekan potylicki. Następny kościół drewniany zbudował w 1704 roku Józef Radecki, chorąży horodelski. W 1747 r. Łaszczówka przeszła w ręce Maurycego Kurdwanowskiego, kasztelana halickiego, który potwierdził dawne uposażenie kościoła, pozwolił też na wyrąb drzew w lasach. W ten oto sposób powstała pierwsza parafia w Łaszczówce. To jednak nie poprawiło stanu finansowego kościoła. Kurdwanowski zadłużył swój majątek i dlatego w 1763 roku parafia Łaszczówka została przekazana OO. Trynitarzom w Tomaszowie Lub. W kościele są trzy ołtarze. W prezbiterium mieści się obraz Trójcy Przenajświętszej. Na bocznym lewym ołtarzu umieszczony jest obraz św. Michała, a poniżej figura Jezusa Miłosiernego. Prawy ołtarz boczny jest poświęcony Matce Najświętszej.
- 8. Źródło Harasinka w Łaszczówce** – na zachód od miejscowości Łaszczówka znajdują się źródła, które były zasilane w okresie międzywojennym przez dwa młyny wodne. W latach późniejszych z ich zasobów korzystał miejscowy zalew i stawy rybne. Z Harasinką związana jest legenda o bogatym i okrutnym gospodarzu Harasiu, który orząc pole bezlitośnie okładał sękatym kijem swe woły. Zwierzęta zbuntowały się i poszły w wodę razem ze złym człowiekiem, topiąc go. Ponoć w stawie tym była czelusz bez dna, która wciągała w głąb siebie nieostrożnych. Później staw zamulił się i czelusz znikła.
- 9. Rezerwat „Piekielko” w Łaszczówce** – Rezerwat Przyrody „Piekielko” zajmuje powierzchnię około 1,20 ha. Głównym celem utworzenia tego rezerwatu w 1962 r. było uchronienie przed zniszczeniem głazów narzutowych. Ich ilość szacuje się w tym miejscu na około 68 sztuk. Największe z nich mają około 10 metrów obwodu. Położone są one w pierścieniu o średnicy około 50 metrów. Bloki skalne są częściowo porośnięte mchami i porostami. Nazwa samego rezerwatu wiąże się z legendami, które tłumaczą *diabelskie* pochodzenie głazów.
- 10. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Podhorcach** - Neobarokowy kościół usytuowany jest na zboczu wzniesienia łagodnie opadającego na południe. Na południowym zachodzie od kościoła umieszczona jest dwukondygnacyjowa dzwonnica, na zachód murowana plebania z lat 30-tych w typie podmiejskiej willi, a na południowym wschodzie znajduje się ołtarz polowy. Wyposażenie kościoła jest późnobarokowe, ołtarz główny dwudziestowieczny z barokowymi rzeźbami czterech ewangelistów i tyłuż aniołków oraz współczesnym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej. W nawie bocznej znajduje się ołtarzyk z XVIII w. z obrazem Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, ambona, prospekt organowy i część wyposażenia oraz utensyliów, z końca XVIII w.
- 11. Cmentarz w Typinie** - w Typinie na Lubelszczyźnie na cmentarzu prawosławnym w 2018 r. odbyła się ceremonia poświęcenia krzyża oraz nabożeństwo żałobne pod przewodnictwem Ilariona metropolity donieckiego i mariupolskiego, Abła arcybiskupa lubelskiego i chełmskiego oraz Paisjusza arcybiskupa przemyskiego i gorlickiego. Metropolita Ilarion (Szokało) wywodzi się z tych terenów i jest spokrewniony z zasłużoną dla tych okolic rodziną Borowików. Spotkał się ze swoimi polskimi, rzymskokatolickimi kuzynami i podarował im Ikonę Matki Bożej Turkowickiej. Krzyż jaki stanął m.in. wysiłkiem ks. Dariusza Wasiluka z Tomaszowa Lubelskiego upamiętnia spoczywających

na cmentarzu prawosławnych mieszkańców wsi oraz 80. rocznicę zburzenia typińskiej cerkwi Świętych Apostołów Piotra i Pawła.

- 12. Jeziernia – źródelka** - historia powstania źródelka to rok 1943, gdy mieszkańcy Jezierni borykali się z brakiem wody w czasie suszy. W Święto Matki Bożej Gromniczej wybiło źródło, w pobliżu źródelka znajduje się Grota Matki Bożej, dużo zieleni dodaje magii temu miejscu.
- 13. Kapliczka w Rogóźnie** - figura Matki Bożej jest przewiązana w pasie szarfą, nawiązuje do wizerunku Matki Bożej Niepokalanej.
- 14. Kapliczka w Rudzie Wołoskiej** – rzeźba św. Jana Nepomucena z roku 1801 najstarsza na terenie gminy a obok niej znajduje się figura Matki Bożej zwieńczona kolumną na cokole. Fundatorem kapliczki jest Teofil Bujalski, właściciel dóbr Ruda Wołoska i Polesie.
- 15. Majdan Górny – kapliczka** – drewniana figura współczesna ukazująca Jezusa Chrystusa w koronie cierniowej, wybudował ją mieszkaniec Majdanu Górnego p. Tur, aby opiekowała się jego domem; „Janie Pawle II, chroń nasz dom...”
- 16. Majdan Górny Kaplica Św. Jacka** - Kaplica, pw. św. Jacka, w Majdanie Górnym (Lipka), murowana, wzniesiona w r. 1910 przez miejscowego majstra, remontowana m.in. w r. 1945 i 1998. W drewnianym ołtarzu, który wykonał miejscowy stolarz, znajduje się obraz MB Częstochowskiej. Odpust: św. Jacka (niedziela po 17 sierpnia).
- 17. Przeorsk kapliczka** – mała, przydrożna architektura sakralna w formie kapliczki domkowej, na rzucie czteroboku. Przydrożna kapliczka sprzyja zachowaniu dziedzictwa kulturowego Gminy Tomaszów Lubelski i kultywowaniu tradycji modlitewnych spotkań majówkowych i różańcowych.
- 18. Łaszczówka - Kolonia kurhan za Arkadią** - miejsce to jest zbiorową mogiłą, w której pochowano około 900 żołnierzy poległych w walkach pod Tomaszowem i okolicy z czasów I wojny światowej. Mogiłę wieńczy kopiec.

3.8.4. Zidentyfikowane problemy sfery gospodarczej

Analizując stan sfer gospodarczej należy wskazać ograniczenia jakie występują w jej funkcjonowaniu, są to:

- dominacja tradycyjnych branż w gospodarce,
- brak strategicznych inwestorów,
- niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych (poza handlem),
- nieuzbrojone tereny inwestycyjne (projekt w trakcie realizacji),
- niedostatecznie rozwinięta branża turystyczna i około turystyczna (niewystarczająca liczba hoteli, punktów gastronomicznych, obiektów infrastruktury turystycznej, itp.),
- niedostateczny rozwój branż nowoczesnych, brak miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych,
- duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

3.9. Kultura

W Gminie Tomaszów Lubelski działają dwie instytucje kultury, są to Gminny Ośrodek Kultury w Tomaszowie Lubelskim z siedzibą w Podhorcach oraz Biblioteka Komunalna w Majdanie Górny z filiami w Podhorcach, Szarowoli i Łaszczówce.

Gminny Ośrodek Kultury

Od roku 2020 ze względu na wprowadzony stan epidemii działalność GOK nie przedstawiał się tak jak w latach przed epidemią. Nie mniej jednak już od końcówki roku 2021 działalność ta była znacznie rozszerzona. Powoli rezygnowano z przeprowadzania różnego rodzaju wydarzeń w formule on-line na wydarzenia stacjonarne oczywiście z zachowaniem reżimu sanitarnego. W końcówce roku 2022 działalność GOK praktycznie wróciła do stanu sprzed pandemii.

Gminny Ośrodek Kultury sprawuje opiekę nad zespołami ludowymi działającymi na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:

- „Sąsiadeczki” - Łaszczówka;
- „Szarowolanki” - Szarowola;
- „Kalina” - Ruda Wołoska;
- „Jezioranki” - Jeziernia;
- „Majdanianki” - Majdan Górny;
- „Rogóżnianki” - Rogóżno;
- „Prząśniczki” - Ulów;
- Zespół Vocantes z Podhorzec
- Chór Męski - Podhorce.

Liczba wydarzeń organizowanych przez GOK Podhorce w 2022r. wynosiła 54, w tym:

Styczeń

1. Konkurs fotograficzny „Piękno Lasu Zimą” współrealizowany z Szkołą Podstawową w Majdanie Górnym oraz Nadleśnictwem Tomaszów- Lasy Państwowe.

Luty

2. Bezpłatne zajęcia dla dzieci i młodzieży podczas ferii w WDK Majdan Górny 14-18 lutego.
3. Bezpłatne zajęcia dla dzieci i młodzieży podczas ferii w GOK Podhorce 21-25 lutego.

Marzec

4. Konkurs plastyczny „Wiosna wokół nas”.

Kwiecień

5. Powitanie wiosny w Chorążance.
6. Rozdanie nagród w konkursie plastycznym „Wiosna wokół nas”.
7. Warsztaty plastyczne pn. „Barwy Narodowe” realizowane w ramach zadania pn. „Niepodległość Kocham i Rozumiem”.
8. Konkurs fotograficzny pn. „Miejsca związane z odzyskaniem Niepodległości w regionie tomaszowskim” realizowany w ramach zadania pn. „Niepodległość Kocham i Rozumiem”.

Maj

9. Piknik Sportowy w Rabinówce (impreza plenerowa).
10. Dzień wiatru połączony z Dniem dziecka w Majdanie Górnym (impreza plenerowa).

Czerwiec

11. VI Gminny Piknik Sołtysów - Rogóżno – Kolonia (impreza plenerowa).
12. Noc Świętojańska – Łaszczówka (impreza plenerowa).
13. Dożynki Truskawkowe – Majdanek (impreza plenerowa).

Lipiec

14. Półkolonie letnie przy GOK Podhorce (impreza plenerowa).
15. I Przegląd zespołów śpiewaczych z regionu lubelskiego w Jezierni (impreza plenerowa).
16. Piknik Rybacki - stawy w Rogóżnie (impreza plenerowa).

Sierpień

17. Dożynki Gminno Parafialne – Ruda Wołoska (impreza plenerowa).
18. Konkurs na najpiękniejszy tradycyjny i nowoczesny wieniec Dożynkowy.

Wrzesień

19. Warsztaty kulinarne „Regionalnie gotuję” - GOK Podhorce i KGW Typin - realizacja inicjatywy pn. „Śladami naszych przodków- zwyczaje i tradycje regionalne”.
20. Wycieczka do skansenu w Kolbuszowej - GOK Podhorce i KGW Typin - realizacja inicjatywy pn. „Śladami naszych przodków- zwyczaje i tradycje regionalne”.
21. Warsztaty w skansenie pn. „Dawna moda wiejska” - GOK Podhorce i KGW Typin - realizacja inicjatywy pn. „Śladami naszych przodków- zwyczaje i tradycje regionalne”.
22. Warsztaty haftowania z wykorzystaniem elementów haftu ludowego - GOK Podhorce i KGW Typin - realizacja inicjatywy pn. „Śladami naszych przodków- zwyczaje i tradycje regionalne”.
23. Rajd pieszy ulicami miejscowości wraz z robieniem pamiątkowych zdjęć - GOK Podhorce i KGW „Babeczki” z Rudy Wołoskiej – realizacja inicjatywy pn. „Siła tkwi w Tobie – aktywni mieszkańcy Rudy Wołoskiej”.
24. Piknik integracyjny - GOK Podhorce i KGW „Babeczki” z Rudy Wołoskiej – realizacja inicjatywy pn. „ Siła tkwi w Tobie – aktywni mieszkańcy Rudy Wołoskiej”.
25. Plenerowa wystawa fotografii z rajdu - GOK Podhorce i KGW „Babeczki” z Rudy Wołoskiej – realizacja inicjatywy pn. „ Siła tkwi w Tobie – aktywni mieszkańcy Rudy Wołoskiej”.
26. Pokaz kina plenerowego pn. „Pod niebem pełnym gwiazd” - GOK Podhorce i KGW „Babeczki” z Rudy Wołoskiej – realizacja inicjatywy pn. „ Siła tkwi w Tobie – aktywni mieszkańcy Rudy Wołoskiej”.
27. Wyjazd do lasu w Nadleśnictwie Tomaszów lubelski połączony z warsztatami edukacyjno-przyrodniczymi, ścieżka zdrowia, ognisko - ŚDS i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Las w kulturze”.
28. Warsztaty rękodziela „Las w słoiku” - ŚDS i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Las w kulturze”.
29. Plener malarski - ŚDS i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Las w kulturze”.
30. Warsztaty z grzybobrania - ŚDS i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Las w kulturze”.

31. Warsztaty kulinarne pt. „Przysmaki z grzybów” - ŚDS i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Las w kulturze”.
32. Warsztaty kulinarne „Lato w słoiku” - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
33. Pokaz tradycyjnych wykopów - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
34. Pokaz kiszenia kapusty - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
35. Warsztaty kulinarne dań z kapusty, wypieków mącznych, dań z ziemniaków - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
36. Wspólne śpiewanie przy ognisku - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
37. Żywa lekcja historii - Grupa nieformalna z Majdanu Górnego i GOK Podhorce - realizacja inicjatywy pn. „Kto pod kim dołki kopie -ten kapustę zbiera”.
38. Rajd pieszy połączony z ogniskiem - GOK Podhorce i KGW „Malina” z Rogóźno-Kolonia - realizacja inicjatywy pn. „O naturze, kulturze i sztuce”.
39. Wycieczka do Muzeum Skamieniałych Drzew w Siedliskach - GOK Podhorce i KGW „Malina” z Rogóźno-Kolonia - realizacja inicjatywy pn. „O naturze, kulturze i sztuce”.
40. Warsztaty „Malowanie w drewnie” - GOK Podhorce i KGW „Malina” z Rogóźno-Kolonia - realizacja inicjatywy pn. „O naturze, kulturze i sztuce”.
41. Warsztaty kulinarne „Smacznie z lasu” - GOK Podhorce i KGW „Malina” z Rogóźno-Kolonia - realizacja inicjatywy pn. „O naturze, kulturze i sztuce”.
42. Warsztaty tworzenia wieńca dożynkowego - GOK Podhorce i KGW Justynówka - realizacja inicjatywy pn. „Co w trawie piszczy-poznaj swojego sąsiada”.
43. Warsztaty lawendowe - GOK Podhorce i KGW Justynówka - realizacja inicjatywy pn. „Co w trawie piszczy-poznaj swojego sąsiada”.
44. Warsztaty stolarskie - GOK Podhorce i KGW Justynówka - realizacja inicjatywy pn. „Co w trawie piszczy-poznaj swojego sąsiada”.
45. Piknik integracyjny w Justynówce- GOK Podhorce i KGW Justynówka - realizacja inicjatywy pn. „Co w trawie piszczy-poznaj swojego sąsiada”.
46. „Test wiedzy o Niepodległej Polsce” - realizowany w ramach zadania pn. „Niepodległość kocham i rozumiem”.

Październik

47. Warsztaty Taneczne pn. „Polonez” - realizowane w ramach zadania pn. „Niepodległość kocham i rozumiem”.
48. IV Gminny Przegląd Piosenki Przedszkolnej pn. „Rozśpiewane nutki” w WDK Majdan Górny

Listopad

49. Koncert Patriotyczny „Dla Niepodległej” realizowany w ramach zadania pn. „Niepodległość kocham i rozumiem”.
50. Spotkanie Andrzejkowe dla ŚDS z Szarowoli – w GOK- u w Podhorcach.
51. Gminny Dzień Seniora – w WDK w Majdanie Górnym.
52. Bal Mikołajkowy – w GOK-u w Podhorcach.

Grudzień

53. Warsztaty tworzenia stroików świątecznych – w GOK-u w Podhorcach.
54. III Konkurs kolęd i pastorałek „Wśród nocnej ciszy” – w GOK-u w Podhorcach.

Wykaz projektów zrealizowanych w 2022 r.:

1. „Niepodległość, kocham i rozumiem”- projekt dofinansowano ze środków Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2022 w ramach Rządowego Programu Dotacyjnego „Niepodległa” - 20 900 zł
2. „Kultura w waszych rękach” – projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury. Dom Kultury+Inicjatywy Lokalne. Edycja 2022 - 32 500 zł

Wydarzenia kulturalne organizowane w świetlicach (2022 r.):

1. Warsztaty tworzenia wieńca dożynkowego w świetlicy wiejskiej w Justynówce
2. Kino w świetlicy wiejskiej w Rudzie Wołoskiej
3. Dzień Seniora w WDK Majdan Górny
4. Ferie dla dzieci i młodzieży w WDK Majdan Górny
5. Ferie dla dzieci i młodzieży w GOK Podhorce
6. Warsztaty plastyczne Barwy Narodowe w GOK Podhorce
7. Warsztaty kulinarne w świetlicy wiejskiej w Typinie
8. Warsztaty haftowania z wykorzystaniem elementów haftu ludowego w świetlicy wiejskiej w Typinie
9. Warsztaty kulinarne wraz z zakończeniem projektu „Las w kulturze” w GOK Podhorce
10. Warsztaty kulinarne „Lato w słoiku” w WDK Majdan Górny
11. Warsztaty „Malowanie w drewnie” w świetlicy wiejskiej w Rogóźnie-Kolonia
12. Warsztaty kulinarne „Smacznie z lasu” w świetlicy wiejskiej w Rogóźnie-Kolonia
13. Test wiedzy o Niepodległej Polsce w GOK Podhorce
14. Warsztaty taneczne „Polonez” w GOK Podhorce
15. IV Gminny Przegląd piosenki Przedszkolnej „Rozśpiewane nutki” w WDK Majdanie Górnym
16. Koncert Patriotyczny „Dla Niepodległej” w GOK Podhorce
17. Spotkanie Andrzejkowe dla ŚDS Szarowola w GOK Podhorce
18. Gminny Dzień Seniora w WDK Majdan Górny
19. Bal Mikołajkowy w GOK Podhorce
20. Warsztaty tworzenia stroików świątecznych w GOK Podhorce
21. III Gminny Konkurs Kolęd i pastorałek w GOK Podhorce

Wykaz projektów realizowanych przez GOK i rodzaj finansowania w roku 2022:

- „Dzieci i pszczoły tworzą świat wesoły” - Program Narodowego Centrum Kultury lubelska edycja Bardzo Młoda Kultura kwota dofinansowania 5000 zł.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski działa 19 Kół Gospodyń Wiejskich. Nadzorem nad działalnością KGW sprawuje Gminny Ośrodek Kultury w Podhorcach. Są to:

1. KGW Jeziernia: Katarzyna Kobielarz
2. KGW Majdan Górny: przew. Alicja Dołgań
3. KGW Rabinówka: przew. Lidia Łobocka
4. KGW Podhorce: przew. Agata Właż
5. KGW Rogóźno-Kolonia: przew. Lucyna Piwko
6. KGW Nowa Wieś: przew. Joanna Kamińska
7. KGW Typin: przew. Stanisława Słomiana
8. KGW Pasieki: przew. Dorota Ścirka
9. KGW „Babeczki” Ruda Wołoska: przew. Agnieszka Goch
10. KGW Majdanek: przew. Beata Ponurek
11. KGW Przeorsk: przew. Agnieszka Wiśniewska-Piechnik
12. KGW Łaszczówka: przew. Alicja Babiarz
13. KGW Rogóźno: przew. Marta Parol
14. KGW Ulów: przew. Monika Burda
15. KGW Szarowola: przew. Magdalena Umińska
16. KGW Chorążanka: przew. Monika Kurzępa
17. KGW „Kalina” Ruda Wołoska: przew. Lucyna Petela
18. KGW Justynówka: przew. Sylwia Ziemba

Głównym problemem w sferze kultury (oprócz sanu zagrożenia epidemicznego) na terenie gminy są niewystarczające środki finansowe na prowadzenie działalności. W celu rozwijania działalności kulturalnej oraz promowania aktywnego uczestnictwa w kulturze wśród mieszkańców konieczne jest pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania różnorodnych przedsięwzięć kulturalnych, w tym ze źródeł UE.

Ponadto, do problemów w sferze kultury należy brak centralnej miejscowości gminy i fakt usytuowania jej siedziby poza jej granicami administracyjnymi. Gminny Ośrodek Kultury (GOK) posiada siedzibę w miejscowości Podhorce, położonej na północny wschód od Tomaszowa Lubelskiego. Miejscowości położone po zachodniej stronie Gminy są dosyć znacznie od niej oddalone. Ich mieszkańcom bliżej jest do Tomaszowa Lubelskiego, gdzie funkcjonują miejskie ośrodki kultury, cechujące się atrakcyjną i różnorodną ofertą. Zasięg oddziaływania GOK staje się przez to ograniczony do części gminy, co utrudnia integrację lokalnej społeczności i zmniejsza dostępność gminnej kultury dla mieszkańców.

Aby objąć znacznie większą część mieszkańców działalnością GOK należy przede wszystkim zwiększyć środki finansowe przeznaczone na działalność kulturalną oraz wykorzystać potencjał, który istnieje w świetlicach wiejskich, których właścicielem jest Gmina. Będzie to możliwe po realizacji projektu dotyczącego termomodernizacji świetlic, gdyż w chwili obecnej świetlice te mogą być w pełni wykorzystywane praktycznie tylko latem ze względu na brak w nich systemów ogrzewania.

Zatrudnienie na dzień 31.12.2022r. wynosiło 5 osób na pełny etat, 2 osoby na ½ etatu oraz 1 osoba na ¼ etatu.

Budżet jednostki w roku 2022 wyniósł 776 223,24 zł.

Biblioteka Komunalna

Zadanie własne gminy polegające na upowszechnianiu czytelnictwa realizowane jest poprzez Bibliotekę Komunalną z siedzibą w Majdanie Górnym, Filie Biblioteczne Łaszczówka, Podhorce i Szarowola oraz punkty biblioteczne w Typinie, Justynówce, Rogóźnie, Sabaudii, Jezierni, Punkcie Przedszkolnym „Mikołajek”.

Do podstawowych zadań Biblioteki należy gromadzenie, opracowanie i udostępniania zbiorów na miejscu i na zewnątrz, prowadzenie działalności informacyjno –bibliograficznej.

Zbiory biblioteczne

Na koniec roku 2022 stan ogólny sieci bibliotek (Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym, Filie w Łaszczówce, Podhorcach i Szarowoli) liczył ogółem 24 699 woluminów w porównaniu do roku 2021 więcej o 1161 woluminów.

Czytelnictwo - Wypożyczenia

W roku 2022 nastąpił wzrost wypożyczeni księgozbioru w porównaniu do roku poprzedniego 9,4%, gdyż w roku 2021 wynosił 18616, zaś w roku 2022 wyniósł 20370.

Biblioteka wraz z filiami udostępniała pracownie internetowe oraz zasoby prenumerat czasopism.

Biblioteki uczestniczyły w życiu kulturalno-oświatowym w swoich środowiskach lokalnych oraz powiecie.

W roku 2022 zorganizowano 182 wydarzeń kulturalnych lub innych form działania.

Należy zaznaczyć, że w roku 2022 nastąpił powrót do normalnej pracy placówek w porównaniu z latami 2020 i 2021, gdzie z powodu wprowadzenia ograniczeń w związku z epidemią koronawirusa duża część wydarzeń prowadzona była w formule on-line.

Zatrudnienie w Bibliotece Komunalnej w Majdanie Górnym wynosiło 5 osób, w tym 2 osoby na stanowiskach bibliotekarskich. Biblioteki w przeliczeniu na etaty wynosiła 4,25.

Budżet jednostki w roku 2022 wyniósł 406 222,40 zł.

3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Niezwykle istotnym zagadnieniem związanym z funkcjonowaniem Gminy jest współpraca i aktywizacja tzw. III sektora, czyli organizacji pozarządowych.

Na terenie Gminy działa szereg organizacji pozarządowych, które w większym bądź mniejszym zakresie współpracują z Gminą w realizacji zadań.

Działania te gmina realizuje głównie poprzez realizację rocznych programów współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi. W 2022 roku program był realizowany na podstawie uchwały Nr XXXIII/290/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r.

Program zakładał współpracę zarówno finansową, jak i niefinansową.

Formy współpracy finansowej realizowane były poprzez:

- a) powierzenie wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- b) wspieranie takich zadań wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji;
- c) udzielanie w trybie i na zasadach określonych w art. 19a ustawy tzw. małych dotacji na realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert;
- d) wspieranie organizacji pozarządowych ubiegających się o środki zewnętrzne.

W roku 2022 współpracowano i udzielono dotacji na łączną kwotę 169 200,00 zł. Pomoc ta została udzielona na podstawie trzech otwartych konkursów na realizację zadania publicznego, trzech dotacji w ramach tzw. „małych grantów”.

I. Tryb konkursowy:

1. **Konkurs na zadania z zakresu:** upowszechniania kultury fizycznej i sportu w 2022 roku na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:
 - a. Uczniowski Klub Sportowy SABAUDIA – 4 500,00 zł,
 - b. Tomaszowska Akademia Sztuk Walki – 2 500,00 zł,
 - c. Klub Sportowy Akademia Piłkarska Kicker – 1 000,00 zł,
 - d. Międzyszkolny Ludowy Uczniowski Klub Sportowy ORLIK z siedzibą przy Szkole Podstawowej w Łaszczówce – 6 000,00 zł,
 - e. Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Podhorce” przy Szkole Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach – 5 400,00 zł,
 - f. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski – 12 400,00 zł,
 - g. Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja wrotkarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – 3 000,00 zł,
 - h. Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim -

Środowiskowa sekcja narciarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – 1 200,00 zł,

- i. Uczniowski Klub Sportowy „Majdan” – 1 000,00 zł,
- j. Tomaszowski Klub Kyokushin Karate – 2 000,00 zł,
- k. Gminny Klub Sportowy „POGOŃ 96 Łaszczówka” – 80 000,00 zł,
- l. Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy „GRUPA OSCAR” - 1 000,00 zł.

2. Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu: regrantingu na realizację zadań publicznych z zakresu wspomagania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych obejmujących organizację gminnego otwartego konkursu ofert dla lokalnych organizacji pozarządowych i innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, wspierających finansowo, organizacyjnie i szkoleniowo opracowanie i wdrożenie przez te organizacje i inne podmioty najlepszych projektów przedsięwzięć służących mieszkańcom gminy Tomaszów Lubelski w 2022 roku:

- Stowarzyszenie „Czajnia” – 8 000,00 zł.

3. Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu: dowozu dzieci niepełnosprawnych z terenu Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2022 do Ośrodka Rehabilitacyjno – Edukacyjno – Wychowawczego w Tomaszowie Lubelskim - Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, z siedzibą w Tomaszowie Lubelskim, ul. Słowackiego 7B, 22-600 Tomaszów Lubelski – 42 700,00 zł.

II. Tryb pozakonkursowy

Udzielenie dotacji na realizację zadania w trybie art. 19a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- Stowarzyszeniu Liderki Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości **500,00 zł** na realizację zadania publicznego pn. „Góry pokonałem, wielkim lasem szedłem”.

- Stowarzyszeniu Liderki Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości **1 840,00 zł** na realizację zadania publicznego pn. „Kowal konie kuje, a Babka zalewajkę gotuje”.

- Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości **500,00 zł** na realizację zadania publicznego pn. „Im dalej w las tym więcej drzew – smacznie, zdrowo i ziołowo!”

Wszystkie wyżej powierzone zadania zrealizowane zostały zgodnie z zawartymi umowami, a dotacje zostały przez zleceniobiorców wykorzystane zgodnie z celem, na jaki je uzyskali.

Ponadto w ramach działalności GOPS w Tomaszowie Lubelski współpracowano z organizacjami pozarządowymi w następującym zakresie:

- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych i Koła Gospodyń Wiejskich – dystrybucja darów dla uchodźców Obywateli Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa,
- Organizacja zbiórek dla pogorzalców,
- Dystrybucja żywności dla osób najuboższych w ramach programu POPŻ dla 800 mieszkańców ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski, dla kolejnych 100 mieszkańców z Fundacją Wiedza Edukacja Rozwój w Jezierni i 100 osób z PCK O/Tomaszów Lubelski.
- Realizacja programu rządowego „**Korpus Wsparcia Seniorów**”, w ramach którego w 2022 roku objęto wsparciem 50 seniorów powyżej 65 roku życia, w zakresie załatwiania niezbędnych sprawunków, w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się pandemii wirusa Covid 19. Zadanie realizowane było przez pracowników GOPS oraz 4 organizacje pozarządowe (miejscowych KGW oraz Stowarzyszeń), które przystąpiły do realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert. Realizacja zadań polegała na świadczeniu usług wsparcia społecznego, psychologicznego i w czynnościach dnia codziennego oraz świadczeniu pomocy w zakresie niezbędnych usług (załatwianie spraw urzędowych, nawiązywanie kontaktów z lekarzem w celu uzyskania porady medycznej, podtrzymywanie kontaktów sąsiedzkich), dostarczaniu zakupów obejmujących artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, środki higieny osobistej. W ramach realizacji zadań programu zorganizowano spotkanie dla Seniorów z okazji Świąt Wielkanocnych wraz z przygotowaniem świątecznych paczek dla osób objętych pakietem usług przewidzianych w programie, zorganizowano warsztaty z psychologiem na temat sposobów radzenia sobie z długotrwałym stresem wywołanym zagrożeniami ze środowiska zewnętrznego, wydrukowano materiały informacyjno-promujące. Program oraz Infolinię dedykowaną Seniorom, zorganizowano konkurs literacki pn. „Jak zdrowo cieszyć się życiem”. W ramach realizacji Programu łącznie udzielono 500 godzin usług wsparcia o charakterze społecznym, psychologicznym i w czynnościach dnia codziennego. Pomocą zostało objętych łącznie 50 Seniorów. Na realizację zadania wydatkowano **19 800,00 złotych** z dotacji Wojewody i **6000 złotych** z udziału własnego gminy.

3.11. Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa

W ramach utrzymania bezpieczeństwa publicznego Gmina Tomaszów Lubelski współpracuje z Komendą Powiatową Policji w Tomaszowie Lubelskim oraz Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Tomaszowie Lubelskim. Na terenie Gminy nie powołano straży gminnej.

Główne zadania ciążące na Gminie związane z utrzymaniem bezpieczeństwa realizowane są za pośrednictwem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.

Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 13 jednostek OSP, skupiających 432 strażaków w tym 25 kobiet, dwie jednostki OSP włączone są do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego (OSP Majdan Górny, OSP Podhorce). Na terenie gminy funkcjonuje jedna drużyna kobieca w Ulowie.

Główne wyposażenie jednostek, oprócz sprzętu drobnego, stanowią:

- 5 średnich samochodów pożarniczych – jednostki Majdan Górny, Podhorce, Pasieki, Jeziernia, Ruda Wołoska,
- 6 lekkich samochodów pożarniczych – jednostki Łaszczówka, Przeorsk, Ulów, Szarowola, Rogózno-Kolonia, Rabinówka,
- 20 motopomp pożarniczych,
- 6 pomp pływających,
- 11 pomp szlamowych,
- 10 pilarek do drewna,
- 8 agregatów prądotwórczych,
- 3 zestawy hydrauliczne ratownictwa technicznego,
- 3 defibrylatory,
- 12 aparatów powietrznych,
- 2 piły do betonu i stali,
- 3 zestawy do oznakowania miejsca wypadku,
- 2 mierniki wielogazowe,
- 11 czujników bezruchu,
- 7 zestawów ubrań ochronnych od szerszeni.

W ramach działu Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa z budżetu Gminy w roku 2022 wydatkowano kwotę 411 453,81 zł w tym:

- Ochotnicze straże pożarne wydatkowano kwotę 281 800,91
- Obrona cywilna wydatkowano kwotę 859,77 zł
- Zarządzanie kryzysowe wydatkowano kwotę 48 793,13
- zakupy wyposażenia dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych sfinansowany środkami Ministerstwa Sprawiedliwości – Fundusz Sprawiedliwości wydatkowano kwotę 80 000,00 zł dla jednostek w Majdanie Górny, Jezierni, Szarowoli, Łaszczówce, Rogózno-Kolonii i Rudzie Wołoskiej.

Oprócz ww. kwot jednostki OSP z terenu gminy pozyskały w roku 2022 dodatkowe środki tj.:

1. Jednostki KSR- G otrzymały dotację na zakup sprzętu pożarniczego w 2022 roku w następującej wysokości:

- 1) OSP Majdan Górny 4250 zł, na zakup sprzętu pożarniczego plus 1300 zł z budżetu Gminy.
- 2) OSP Podhorce -4000 zł na zakup sprzętu pożarniczego 460 zł z budżetu Gminy.
2. OSP Jeziernia otrzymała dotację z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na zakup sprzętu pożarniczego w wysokości 11 720 zł plus środki własne jednostki 720 zł .
3. OSP Szarowola — z projektu Mały Strażak -WFOŚiGW w Lublinie pozyskała kwotę 20 000 zł na zakup sprzętu pożarniczego plus wkład własny 400 zł.
4. Z funduszu sołeckiego Podhorzec dla OSP w Podhorcach zakupiono sprzęt za 2900 zł.

Dnia 19 czerwca 2022 roku w miejscowości Przeorsk odbyły się Gminne Zawody Sportowo — Pożarnicze w których udział wzięło 128 strażaków z 10 drużyn męskich i drużyny kobiecej z OSP Ulów.

Klasyfikacja Gminnych Zawodów Sportowo — Pożarniczych

- 1 miejsce - OSP Jeziernia
- 2 miejsce - OSP Przeorsk
- 3 miejsce - OSP Majdan Górny
- 4 miejsce - OSP Podhorce
- 5 miejsce - OSP Szarowola
- 6 miejsce - OSP Łaszczówka

Trzy pierwsze drużyny męskie otrzymały nagrody pieniężne z przeznaczeniem na zakup sprzętu pożarniczego:

za 1 miejsce - OSP Jeziernia -1200 zł.

za 2 miejsce — OSP Przeorsk - 1000 zł.

za 3 miejsce — OSP Majdan Górny - 800 zł.

Podczas Zawodów Sportowo - Pożarniczych został wręczony puchar ufundowany przez Komendanta Gminnego za najlepiej wykonana musztrę otrzymała drużyna męska z OSP Ulów.

Dnia 10 lipca 2022 roku odbyły się Powiatowe Zawody Sportowo — Pożarnicze w miejscowości Lubycza Królewska podczas których drużyna męska z OSP Przeorsk zajęła 2, a OSP Jeziernia zajęła 1 miejsce, na startujących 20 drużyn.

Drużyna kobieca z OSP Ulów w zawodach powiatowych zajęła II oraz otrzymała puchar za najlepiej wykonaną musztrę.

W cyklu wiosennym i jesiennym 2022 roku zostało przeszkolonych na kursach 29 strażaków. Kursy prowadzone były przez Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Tomaszowie Lubelski w następujących specjalnościach:

- szkolenie podstawowe strażaków ratowników OSP według nowych zasad 133 godzin - 12 strażaków: OSP Majdan Górny 4, OSP Łaszczówka 4, OSP Jeziernia 4, OSP Pasięki 1.
- szkolenie strażaków ratowników cz. II - 3 strażaków
- szkolenie w zakresie ratownictwa technicznego - 3 strażaków
- szkolenie kierowców i konserwatorów - 1 strażak - szkolenie dowódców - 0 strażaków.

Koszt ekwiwalentu za udział w szkoleniu z zakresu ratownictwa medycznego wyniósł 2 225 zł.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 roku odnotowano 103 zdarzenia.

W działaniach ratowniczych uczestniczyły następujące jednostki:

- OSP Majdan Górny - 45 razy, w tym 30 pożary, miejscowe zagrożenia 15 razy
- OSP Podhorce - 27 razy, w tym 15 pożary, miejscowe zagrożenia 12 razy
- OSP Łaszczówka - 3 razy
- OSP Jeziernia - 7 razy
- OSP Rabinówka - 1 raz
- OSP Przeorsk - 3 razy
- OSP Rogóžno – Kolonia- 1 raz.

Do głównych potrzeb związanych z funkcjonowaniem OSP należy brak w części jednostek samochodów ratowniczo gaśniczych oraz niedostateczna baza lokalowa. Planuje się, że w latach następnych znacznej poprawie ulegnie stan świetlic i remiz strażackich poprzez realizację projektu polegającego na ich termomodernizacji oraz na rozbudowie świetlicy wiejskiej w Rabinówce o garaż dla OSP Rabinówka. Dodatkowe pojazdy będą zakupywane w miarę możliwości pozyskania dotacji na ten cel.

Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy działa 1 placówka ochrony zdrowia, jest to NZOZ w Podhorcach, który oferuje usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej dla osób zamieszkałych w miejscowościach położonych w pobliżu jego siedziby. Pozostali mieszkańcy korzystają z opieki zdrowotnej w Tomaszowie Lubelskim.

W roku 2022 w ramach profilaktyki zdrowotnej informowano i zachęcano kobiety do uczestnictwa w badaniach profilaktyki raka piersi w ramach stacjonowania mammobusa w Tomaszowie Lubelskim.

Ponadto w Ośrodku Zdrowia w Podhorcach zorganizowany został punkt szczepień dla mieszkańców Gminy przeciwko koronawirusowi.

4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2022.

Zgodnie z wynikami wyborów samorządowych, które odbyły się w dniu 21 października 2018 r. na funkcję Wójta Gminy na kolejną (drugą) kadencję została wybrana Pani Marzena Czubaj – Gancarz.

Natomiast obecny skład Rady Gminy przedstawia się następująco:

1. Piotr Babiarcz – Przewodniczący Rady Gminy
2. Bożena Bryk – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
3. Ewa Mikuła – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
4. Paweł Harbuz – Członek Rady Gminy
5. Mariusz Kobiałka – Członek Rady Gminy
6. Anna Kozyra – Członek Rady Gminy
7. Małgorzata Kosiorska – Członek Rady Gminy
8. Janusz Krawczyk – Członek Rady Gminy
9. Paweł Kudelka – Członek Rady Gminy
10. Kamila Lebieda – Członek Rady Gminy
11. Grzegorz Piechnik – Członek Rady Gminy
12. Artur Suski – Członek Rady Gminy
13. Aneta Śrutwa – Członek Rady Gminy
14. Ryszard Wawrzusiszyn – Członek Rady Gminy
15. Maria Woś – Członek Rady Gminy

Funkcję Skarbnika Gminy pełni Pan Grzegorz Gałań, natomiast Sekretarza Gminy Pan Waldemar Miller.

W roku 2022 odbyło się 10 posiedzeń sesji Rady Gminy, na których podjęto łącznie 84 uchwały, których wykaz przedstawiony jest poniżej.

Sesja w dniu 18 luty 2022 r.

1. Uchwała nr XXXVI/307/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2022
2. Uchwała nr XXXVI/308/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr VII/61/2019 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie ustalenia zasad przyznawania i wysokości diet sołtysom Gminy Tomaszów Lubelski
3. Uchwała nr XXXVI/309/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia międzygminnego pomiędzy Gminą Tarnawatka a Gminą Tomaszów Lubelski w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę mieszkańców miejscowości Wieprzowe Jezioro, Gmina Tomaszów Lubelski
4. Uchwała nr XXXVI/310/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie przyjęcia przez Gminę Tomaszów Lubelski do realizacji w 2022 roku

zadania z zakresu administracji rządowej dotyczącego utrzymania grobów i cmentarzy wojennych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski

5. Uchwała nr XXXVI/311/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego pod nazwą „Gminny Korpus Wsparcia Seniorów”
6. Uchwała nr XXXVI/312/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
7. Uchwała nr XXXVI/313/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie wystąpienia z wnioskiem do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji za pośrednictwem Wojewody Lubelskiego o zniesienie urzędowej nazwy części wsi Przeorsk – Długie
8. Uchwała nr XXXVI/314/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 18 lutego 2022 r. w sprawie sprostowania omyłki pisarskiej w uchwale NR XXXV/299/2021 z dnia 30 grudnia 2021 r.

Sesja w dniu 31 marca 2022 r.

1. Uchwała nr XXXVII/315/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej
2. Uchwała nr XXXVII/316/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022
3. Uchwała nr XXXVII/317/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego dla strażaków ratowników OSP z terenu Gminy Tomaszów Lubelski
4. Uchwała nr XXXVII/318/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych będących w posiadaniu Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 - 2024.
5. Uchwała nr XXXVII/319/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Tomaszów Lubelski na 2022 rok
6. Uchwała nr XXXVII/320/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2022 roku.
7. Uchwała nr XXXVII/321/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny
8. Uchwała nr XXXVII/322/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
9. Uchwała nr XXXVII/323/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
10. Uchwała nr XXXVII/324/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Ruda Żelazna
11. Uchwała nr XXXVII/325/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rabinówka.

Sesja w dniu 6 maja 2022 r.

1. Uchwała nr XXXVIII/326/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej.
2. Uchwała nr XXXVIII/327/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022
3. Uchwała nr XXXVIII/328/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim za rok 2021
4. Uchwała nr XXXVIII/329/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji „Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2023” za rok 2021
5. Uchwała nr XXXVIII/330/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji zadań z Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2021-2025 za rok 2021
6. Uchwała nr XXXVIII/331/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji rocznego programu współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego za 2021 rok
7. Uchwała nr XXXVIII/332/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia projektu zmiany Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
8. Uchwała nr XXXVIII/333/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 6 maja 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski na 2022 rok

Sesja w dniu 10 czerwca 2022 r.

1. Uchwała nr XXXIX/334/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
2. Uchwała nr XXXIX/335/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022
3. Uchwała nr XXXIX/336/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia oceny zasobów pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski za rok 2021
4. Uchwała nr XXXIX/337/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii za rok 2021
5. Uchwała nr XXXIX/338/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia „Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Tomaszów Lubelski”
6. Uchwała nr XXXIX/339/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
7. Uchwała nr XXXIX/340/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości ZAMIANY.

8. Uchwała nr XXXIX/341/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
9. Uchwała nr XXXIX/342/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiących własność Gminy Tomaszów Lubelski
10. Uchwała nr XXXIX/343/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości ROGÓŻNO.

Sesja w dniu 30 czerwca 2022 r.

1. Uchwała nr XL/344/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie udzielenia Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski wotum zaufania
2. Uchwała nr XL/345/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie rozpatrzenia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu za 2021 rok
3. Uchwała nr XL/346/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie udzielenia absolutorium Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski za 2021 rok
4. Uchwała nr XL/347/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
5. Uchwała nr XL/348/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022
6. Uchwała nr XL/349/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie określenia średniej ceny jednostki paliwa w Gminie Tomaszów Lubelski, w roku szkolnym 2022/2023
7. Uchwała nr XL/350/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 czerwca 2022 r. w sprawie zawarcia porozumienia o współpracy gmin „Partnerstwa Roztocze Środkowe” przy realizacji strategii partnerstwa oraz tworzeniu nowych wspólnych projektów zintegrowanych

Sesja w dniu 28 lipca 2022 r.

1. Uchwała nr XLI/351/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 lipca 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
2. Uchwała nr XLI/352/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 lipca 2022 r. w sprawie zmian w budżecie gminy.
3. Uchwała nr XLI/353/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 lipca 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Typin
4. Uchwała nr XLI/354/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 lipca 2022 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXVII/347/2018 w sprawie określenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dla nauczycieli niewymienionych w art.42 ust.3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela zatrudnionych w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Gmina Tomaszów Lubelski

Sesja w dniu 23 września 2022 r.

1. Uchwała nr XLII/355/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
2. Uchwała nr XLII/356/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022

3. Uchwała nr XLII/357/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski w części obrębów geodezyjnych Sabaudia oraz Wieprzowe Jezioro
4. Uchwała nr XLII/358/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie ustalenia Regulaminu wynagradzania nauczycieli określającego wysokość oraz szczegółowe warunki obliczania i wypłacania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego, szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw nauczycieli w szkołach prowadzonych przez Gminę Tomaszów Lubelski
5. Uchwała nr XLII/359/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie w trybie bezprzetargowym nieruchomości w miejscowości Ruda Żelazna
6. Uchwała nr XLII/360/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości PODHORCE.
7. Uchwała nr XLII/361/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Podhorce
8. Uchwała nr XLII/362/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Podhorce
9. Uchwała nr XLII/363/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
10. Uchwała nr XLII/364/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
11. Uchwała nr XLII/365/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny
12. Uchwała nr XLII/366/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
13. Uchwała nr XLII/367/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy dzierżawy części nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
14. Uchwała nr XLII/368/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy dzierżawy części nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
15. Uchwała nr XLII/369/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy dzierżawy części nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
16. Uchwała nr XLII/370/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 23 września 2022 r. w sprawie uznania petycji za niezaskługującą na uwzględnienie

Sesja w dniu 28 października 2022 r.

1. Uchwała nr XLIII/371/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 października 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
2. Uchwała nr XLIII/372/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 października 2022 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2022
3. Uchwała nr XLIII/373/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 października 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny

Sesja w dniu 25 listopada 2022 r.

1. Uchwała nr XLIV/374/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
2. Uchwała nr XLIV/375/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2022 rok
3. Uchwała nr XLIV/376/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie obniżenia średniej ceny skupu żyta przyjmowanej do obliczenia podatku rolnego na 2023 rok na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
4. Uchwała nr XLIV/377/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości obowiązujących na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2023 rok
5. Uchwała nr XLIV/378/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie określenia wysokości rocznych stawek podatku od środków transportowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2023
6. Uchwała nr XLIV/379/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie uchwalenia Roczno Programu Współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2023
7. Uchwała nr XLIV/380/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie określenia stawki za 1 kilometr przebiegu pojazdu stosowanej do wyliczenia zwrotu kosztów przewozu dzieci, młodzieży i uczniów do szkół i przedszkoli.

Sesja w dniu 30 grudnia 2022 r.

1. Uchwała nr XLV/381/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej
2. Uchwała nr XLV/382/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2023
3. Uchwała nr XLV/383/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozie finansowej
4. Uchwała nr XLV/384/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2022 rok
5. Uchwała nr XLV/385/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie pokrycia części kosztów gospodarowania odpadami komunalnymi z dochodów własnych nie pochodzących z pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi
6. Uchwała nr XLV/386/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej Miastu Zamość na współfinansowanie bieżących kosztów funkcjonowania schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu w 2023 r
7. Uchwała nr XLV/387/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy najmu części nieruchomości z dotychczasowym najemcą, której przedmiotem jest ta sama nieruchomość
8. Uchwała nr XLV/388/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rabinówka
9. Uchwała nr XLV/389/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Justynówka
10. Uchwała nr XLV/390/2022 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogózno.

Wszystkie podjęte uchwały przez Radę Gminy zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji.

Wójt Gminy jako organ wykonawczy realizował zadania mu przypisane oraz wykonywał uchwały przy pomocy Urzędu Gminy. Na koniec 2022 roku w Urzędzie Gminy Tomaszów Lubelski zatrudnionych było 48 osób na 46,5 etatach, w tym na stanowiskach urzędniczych 31 osób, na stanowiskach pomocniczych i gospodarczych 17 osób oraz 2 osoby na stanowiskach kierowców OSP.

Na koniec roku 2022 Gmina Tomaszów Lubelski była członkiem następujących organizacji:

1. Lokalna Grupa Działania „Roztocze Tomaszowskie”.
2. Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”.
3. Związek Gmin Lubelszczyzna.
4. Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Tomaszowskiego.
5. Tomaszowski Klaster Energii.
6. Instytut Rozwoju Samorządu Terytorialnego Województwa Lubelskiego.
7. Stowarzyszenie Euroregion „Roztocze”.
8. Związek Transgraniczny Euroregion Roztocze.

5. Podsumowanie

Zaprezentowany Raport o Stanie Gminy Tomaszów Lubelski przedstawia skoncentrowany opis sytuacji Gminy na koniec roku 2022. W raporcie starano się przedstawić sytuację Gminy w każdym aspekcie jej funkcjonowania, mając na względzie fakt, że nie sposób jest zawrzeć w raporcie wszystkich informacji z działań jakie były podejmowane w ciągu całego roku budżetowego. Szczegółowe dane zawierają opracowywane przez jednostki organizacyjne Gminy sprawozdania z ich działalności.

Analizując sytuację Gminy na koniec roku 2022 należy stwierdzić, że stan Gminy ulega ciągłej poprawie. Z roku na rok wartość wykonanych inwestycji jest na wysokim poziomie i oscyluje w granicach 20% całkowitego budżetu Gminy tj.:

- rok 2022 – 12 166 278,00 zł,
- rok 2021 – 16 606 392,04 zł,
- rok 2020 – 11 326 921,05 zł,
- rok 2019 – 14 916 155,28 zł,
- rok 2018 – 10 740 758,42 zł,
- rok 2017 – 8 453 981,12 zł.

W zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych również znajduje się na wysokim poziomie:

- rok 202 – 5 624 011,62 zł,
- rok 2021 – 8.066.571,93 zł,
- rok 2020 – 6 671 488,17 zł,
- rok 2019 – 8 144 686,66 zł,
- rok 2018 – 5 457 985,46 zł,
- rok 2017 – 3 939 009,48 zł.

Rok 2022, choć bardzo trudny z powodu ciągle obowiązującego stanu zagrożenia epidemicznego, wybuchem wojny w Ukrainie co w konsekwencji wywołało kryzys energetyczny mocno obciążający budżet Gminy, był kolejnym rokiem bardzo wysokich wydatków inwestycyjnych Gminy w dużej części finansowanych ze środków zewnętrznych.

Biorąc pod uwagę przytoczone dane oraz osiągnięte rezultaty należy stwierdzić, że Gmina w pełni realizuje przypisane jej zadania. Szczególnie istotnym do podkreślenia jest fakt wzorowej współpracy Wójta Gminy z organami władzy centralnej różnego szczebla oraz wojewódzkiej. Owocem tego są pozyskane dotacje oraz współpraca z niżej wymienionymi instytucjami:

- środki krajowe w kwocie 2 814 731,50 zł:

- Rządowy Funduszu Rozwoju Dróg – 1 174 007,88 zł,
- Wojewoda Lubelski - Program Pod Biało-Czerwoną – 7 938,45 zł,
- Ministerstwo Sprawiedliwości – Fundusz Sprawiedliwości – 122 910,78 zł,
- rekompensata z tytułu utraconych dochodów w podatku od nieruchomości przyznana na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o rekompensacie dochodów utraconych przez gminy w 2018 r. w związku ze zmianą zakresu opodatkowania elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2022 r., poz. 30) – 1 356 044,00 zł,

- Ministerstwo Edukacji i Nauki – Program Poznaj Polskę – 153 830,39 zł,
- środki Unii Europejskiej w kwocie 2 809 280,12 zł:
- Regionalny Program Operacyjny Wojewódzki Lubelskiego – 2 055 914,79 zł,
 - Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014 – 2020 – 428 635,58 zł,
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2021 – 234 729,75 zł.
 - Program Operacyjny Wiedza, Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 – 90 000,00 zł.

Wysokość pozyskanych dotacji w kwocie ponad blisko 6 mln zł – tylko na zadania inwestycyjne, zakupy i realizowane projekty, co stanowi blisko 50% wydatków inwestycyjnych świadczy, że zarządzanie Gminą ma charakter prorozwojowy. Gmina Tomaszów Lubelski jest sprawdzonym partnerem dla instytucji udzielających dotacji zarówno rządowych jak i samorządowych. Wywiązując się ze swoich obowiązków w zakresie wykorzystania przekazanych środków Gmina daje świadectwo bardzo dobrego zarządzania oraz zaufania zarówno do Wójta jak i do całej Gminy.

Oczywiście potrzeby mieszkańców w zakresie budowy infrastruktury są dużo większe niż możliwości finansowe Gminy, dlatego też nie można zaspokoić wszystkich tych potrzeb w krótkim czasie. Należy mieć tu również na uwadze charakter gminy jako gminy oświatowej oraz opóźnienia, bądź całkowity brak realizacji niektórych zadań w poprzednich kadencjach. Pozyskane środki zewnętrzne, realizacja zadań inwestycyjnych, ciągła poprawa bazy edukacyjnej pozwalają stwierdzić, że działania, zarówno Rady Gminy, jako organu stanowiącego jak i Wójta, który jest organem wykonawczym zmierzają w dobrym kierunku, który przyniesie w przyszłości ciągłą poprawę warunków życia mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski.

Dodatkowo na sytuację Gminy w roku 2022 miała niewątpliwie pandemia wirusa Sars Cov-2 (koronawirus) oraz wybuch wojny w Ukrainie. Już od początku działań wojennych Gmina Tomaszów Lubelski czynnie włączyła się w pomoc uchodźcom z Ukrainy. Na terenie Gminy powstały dwa punkty przyjęcia uchodźców – w świetlicy w Szarowoli oraz świetlicy w Przeorsku, natomiast w świetlicy w Łaszczówce powstał punkt przyjęcia i segregowania darów rzeczowych a rzecz uchodźców. Obsługa tych trzech punktów prowadzona była głównie przez jednostki OSP oraz Koła Gospodyń Wiejskich z tych miejscowości. Ponadto strażacy z praktycznie wszystkich OSP z terenu gminy czynnie włączyli się w pomoc uchodźcom w postaci zabezpieczeń, a granicy oraz w punktach recepcyjnych w Lubyczy Królewskiej i Tomaszowie Lubelskim.

Zaangażowanie w działaniach podejmowanych przeciwko pandemii oraz na rzecz uchodźców z Ukrainy przez jednostki organizacyjne gminy, organizacje pozarządowe czy strażaków OSP świadczą o tym, że społeczeństwo w Gminie Tomaszów Lubelski czuje się w pełni odpowiedzialne za działania, które mają bezpośredni wpływ na jego życie.

Należy mieć nadzieję, że działania podejmowane zarówno przez stronę rządową, samorządową jak i społeczną przyczynią się do powrotu normalnego funkcjonowania społeczeństwa, natomiast nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej oraz wprowadzany Krajowy Program Odbudowy przyczynią się do realizacji nowych zamierzeń i przedsięwzięć służących dalszemu rozwojowi Gminy Tomaszów Lubelski.